SPECTABILIS

AUGUSTINI

GIUFFRIDA

Primariæ Medicinæ Profeſſoris in Lyceo Catanenſi, & Catanę, Acis, Maſcalarum iterùm Archiatri

QUÆSITA MEDICA

In Catanenſium quorumdam anticipatam informationem.

REVEREND. PATRI

D. VITO MARIA

AMICO, ET STATELLA

Priori Benedictino Caſinenſi, Hiſtoriographo Regio, publico in Lyceo Catanenſi Hiſtoriæ Profeſſori

CONSECRATA.

PARS PRIMA

Complectitur Prælectiones in Catanenſi, totique Siciliæ Unico Lyceo habitas anno primo, & ſecundo conſtituti ad Magiſtrationem Curriculi.

******

Catanæ in Palatio Illuſtriſſimi Senatus Typis Doctoris de Biſagni 1753.

Superiorum Facultate.

Digitized by Google

Digitized by Google

REVEREND. PATRI

D. VITO MARIA

AMICO, ET STATELLA

Priori Benedictino Caſinenſi

AUGUSTINUS GIUFFRIDA

Archiater

S. P. D.

VIde, quantum mihi deſiderem, efflagitem, arrogem! Audeo in tuam clientelam irrepere, ut inter eos enumerer, quos tua dignos benevolentia manifeſtas: Monſtrabor meherclè digito, dicarq; Hic eſt, qui aliena granditate ſupra cęteros ſuę profeſſionis eminet toto

vertice

vertice; qui ſapit aliena doctrina; qui gloria reſplendet aliena. Quantam expectationem non concitabo, quantam non excutiam obſervantiã; ubi tuos comitatis pleniſſimo oculos in me fuiſſe conjectos aliquando conſtitit? Ubi palàm a Te diligi factum eſt? A Te ſanè, qui ſi genus expenditur, inde naſceris, unde ſplendor Togis, norma Reipublicæ parta eſt; & mõſtrum haberetur, ſiquis prodiret non optimus: qui vix tua reputans, quę non ipſe feceris, *ante annos, animumque gerens, curamque virilem*, admirabili cõgenitę virtutis indole reſpuis omnes voluptates; & omnem vitę curſum in labore corporis, in animi cura conſtituis: non Sociorũ ſtudiis, non ludis, non conviviis illectus, expetendum nihil judicas, niſi quod ſit cum laude, & cum dignitate copulatum; quapropter æqualibus ætate, eruditione longo proximis intervallo, blandus; Juvenibus comis; gravis Senibus adprobaris. A Te, quem Sacrum inter Caſinenſes, quorum quilibet mirificè fulget ingenii, ſanctimonię, humanitatis ornamentis; veluti Solem (& ſine fuco, quod omnibus nota, loquor) inter Planetas contuemur: quare nihil novi, ſi præmaturè, impatienterque ad Priora-

tum

tum eveheris. A Te... Verùm non ita ſim amens, ut ad tuam gloriam quidquam adjici poſſe meo teſtimonio cenſeam; ut neſciam ęquè magnum eſſe, ac difficile eum laudare, in quo maxima, & maximè perſpicua ſunt merita; atque eum, in quo nulla: quod in altero res ipſę deſint orationi, in altero rebus ipſa deſit oratio. Ecquem fugięnt omnia literarum ſtudia, ut Te queat ignorare, ſeu Parnaſſum unquam conſcenderit; ſeu Scholaſticorum adierit penetralia; ſeu per Orbem vagatus univerſum ſit? Acclamant Tibi morum exemplaria, Tragediæ, quas audivimus plauſu admodum incredibili recitatas: Exercitationes in Academiis, in quibus pluries ſalutatus es Princeps; Orationes pro ſolemni Gymnaſiorũ inſtauratione Onuphrio Scaſſę dicatæ; Theologicæ diſputationes, quæ infatigabili contentione exſcribuntur, ut in omnium ſinum altiſſimé penetrent: Acclamant Publica monumenta ipſo ære perenniora, Auctus Pirrus, Caſtigatus Fazellus, Illuſtrata Catana, quæ hiſtoricæ artis magiſterium in Catanenſi patrio Lyceo, & Hiſtoriographi Regii privilegiũ Tibi *ab Invictiſſimo noſtro Rege Sebaſtiano Borbonio* propemodum extorſerunt: Eximiis igitur

hiſce

hiſce meritis præditus, egregiis hiſce coronis exornatus; quî fiet, ut me patrocinio ne decores, ne ſplendore perfundas, ne cunctis facias acceptiorem? Sed quid pro tanto beneficio? Aut nihil prorſus, quia tui magni animi eſt etiam perdere, & dare; aut me, meaque omnia; tenuiſſima, ſed aperta; humilia, ſed maximè voluntaria: quamobrem duce Martiale, quì ambroſia, & nectare viventi Jovi, thus, exta, merum obtulit; Quæſita medica qualiacumque Tibi ſiſto, ut æternùm tui nominis Cultor dicar obſervantiſſimus. Vale

Catanæ tertio Nonas Majas MDCCLIII.

AUGUSTINUS GIUFFRIDA

Lectoribus Ingenuis.

QUorumdam aut objurgationes, quæ non contumelia; aut monitiones, quæ non acerbitate careant, pacato potiùs animo tolerare conſtitui: quàm culpari, quòd Catanenſis; ejuſdemque in Sicilia ſingularis Lycei leges, in quibus aliás maximoperè ſum gloriatus, memoriâ excidiſſe permiſerim. Impoſitæ mihi pro Supremæ Curiæ judicio perſonæ munus implere jubeor, & contendo; ut, qualis habitus opinione fuerim, re commonſtrem. Cur id crimini vertatis? Naturâ ipsâ ita comparatum eſt, ut majora ſe quiſque ſuſtinere poſſe credat; ſępeque onera, quibus futurum fortaſſe ut opprimatur, mediocria putet falſa quadam ſuæ virtutis æſtimatione: qui fiet, ut non audaciùs rem aliquam ſuſcipiat, quando maximos ad auſus excitatur doctiſſimornm Judicum expectatione, & vaticinio? Feci quod licuit; nullumque tempus dimiſi, quin ad libertatem conſultò agendi Auditores impellerem: atque id explanatiùs, uberiuſque confectum arbitror, ni ſervire malint, quàm ne ſerviant, factis, dictiſque decernere. Oculos igitur non veræ gloriæ, mearumque virium indagatores acutiſſimos; at humanitatis, atque prudentiæ pleniſſimos ad quæ propono quæſita convertite; non dubito, quin hæc ejuſmodi eſſe conſentiatis, ut in lucem publicam prodire, quemcumq: laborem meum juribus Lycei teſtatura, debuerint. Sintne veró quæ ſecuriùs ad factitandam Medicinam ducant, ſeveriſſima ſtatera ſuſpendite; & veſtrum calculum adjectum ſi merebuntur, gratiarum plurimum iis habituros, fatemini, quorum diligentiâ primúm evulgata ſunt; nonnihil mihi, qui contento ſtudio collegi; qui nihil prætermiſi ex iis, quæ ad Profeſſionis profectum, opinatus ſum pertinere. Si non arriſerint, me commonefacite, redarguite, convellite, peſſumdate: ſed ſervata Medicinæ majeſtate; ſed poſito erga certum quemdam auctorem amore nimio, qui cęcare ſolet; ſed meis dictis ita expenſis, ut Civitatis ratio, Sodalium pervicacia, inſolens Silicerniorum auctoritas ne prætereatur, Valete.

Digitized by Google

NOn ſævas metuo reprenſiones
Non ronchos timeo, calumniaſve,
Non ullos obelos ſeveriores.
Non quod vel placeam mihi ipſe ſtultus,
Vel nullis ſtolidus calumniarum
Confixus jaculis queam moveri;
Sed quod ſi meritò reprendar, adſit
Quod poſſim mihi jure gratulari.
Sin verò immeritum imperitus ullus
Carpat Invidus, aut Sophiſta, quid tum?
Iſtis maxima diſplicere laus eſt.

Adeodatus Seba Epigr. 2.

QUÆSITUM I.

Utrum Auctores ita laudandi, ſuſpiciendique ſint; ut nemo unus ex Viventibus comparandus illis, anteferenduſve? Hinc quid, ſi ſtipet Diarrhęa Pleuritidem?

NEqua Vos inceſſat, obteſtor, admiratio; ſi me quæſitum aggredi, judicatis, explicandum, quod nihil omnino in Medicinam faciendam pertineat. Non levis error Vos abripit, Adoleſcentes mei, ſi tale quid ſentitis; & cauſa veſtra ſentiunt Ægrotantes. Non modò Medicinæ, ſed cuicumque profeſſioni operam navetis, nihil unquã perniciofius fateamini, oportet; quàm admittere quidquid non ſatis cognitum, ac perſpe-

ctum eſt. Altiùs deſcendit, quia teneram imprimitur in ætatem, adamatur, pugnaciſſimè defenditur: quamobrem conſecrati certis quibuſdam, deſtinatiſque ſententiis, quaſi neceſſitate conſtricti, etiam quod non probabitis, cogemini conſtantiç cauſa defendere. In hance damnabilem judicandi ſervitutem Vos conjicient Auctores, quos temerè complectimini; & quidquid ipſi dixerint, tantùm quod dixerint, verum obfirmatiſſimè pronunciabitis. Quis laudarit *id quod a Pythagoræis accepimus*, uti loquitur Cicero 1. de Nat. Deor. *quos ferunt, ſiquid affirmarent in diſputando quum ex eis quæreretur, quare ita eſſet, reſpondere ſolitos Ipſe dixit?* Omnes operibus loquentem audimus Naturam: mente præditi ſumus Omnes: cur noſtrum judicium non adhibebimus, noſtriſque ſenſibus non credemus? Accipite nulla unquam oblivione delendum Lactantii Firmiani conſilium: *Oportet*, ait de origine error. cap. 8. lib. 2. *in ea re maximè, in qua vitæ ratio verſatur, ſibi quemque confidere, ſuoque judicio, ac propriis ſenſibus niti ad inveſtigandam, & perpendendam veritatem; quàm credentem alienis erroribus decipi, tanquam ipſum rationis expertem. Dedit omnibus Deus pro virili portione Sapientiam, ut & inaudita inveſtigare poſſent, & audita perpendere. Nec quia Nos illi temporibus anteceſſerunt, ſapientia quoque anteceſſerunt: quæ ſi omnibus æqualiter datur, occupari ab Antecedentibus non poteſt... Quare quum ſapere, ideſt veritatem quærere omnibus ſit innatum; Sapientiam ſibi adimunt, qui ſine ullo judicio inventa Majorum probant, & ab aliis pecudum more ducuntur. Sed hoc eos fallit, quòd, Majorum nomine poſito, non putant fieri poſſe, ut aut ipſi plus ſapiant, quia Minores vocantur; aut illi deſipuerint, quia Majores nominantur. Quid ergo impedit, quin ab ipſis ſumamus exemplum, ut quomodo illi, qui falſa invenerunt, poſteris tradiderunt: ſic Nos, qui verum invenimus, poſteris meliora tradamus?*

2. Hinc veró nolim in veſtrum animum inducatis, ita honorificè de Vobismet ipſis exiſtimandum, ut nihil

rectum

rectum evulgetis, niſi quod Vobis arriſerit. Juvenes eſtis, atque uti in ſenectutem, ita in mentem, rationem, conſilium properatis. Sequiminor Præceptores non aliter, quàm Exercitatos Venatici Catuli, & repetitis exemplis, repetitiſque perielitationibus abſcondita proſeretis, fallacia refutabitis. Ubi Vobis & poteſtatem res quaslibet expendendi, & libertatem judicandi meruiſtis; cum iis ipſis, qui docent & quærunt; quærite & docete. Quidquid Vos perſuaſos habet, rectum credite: & de quorumvis diſſenſione non multum eſſe ſolliciti. Commune ſit jus dicendi, quæ ſentitis; ſentiendi, quæ longa inquiſitione comparaviſtis; reprehendendi, quæ falſa; ſequendi, quæ probabilia videbuntur. Propterea vel ipſum Hippocratem decernite Hominem, cujus eſt nec omnia ſcire; nec quæ arripit, numeris omnibus abſolvere, ut nequeat quidquam aut addi, aut eradi. Fuit vel amoris, vel adulationis pleniſſimum illud Divinitatis proprium præconium, habendum ſcilicet Virum fallere, fallique neſcium: illum enim fecit, nec Deo, cui exequatur, nec Hominibus, quibus eximitur, tolerabilem. Per me credatur licet conſilioſiſſimus; ſed non ultra humanam conditionem: credatur omni admiratione digniſſimus; ſed qui ſenſus Aliorum, & intellectum auctoritate non obruat: credatur, nunquam commiſiſſe, ut falleret, factum tamen aliquando, ut falleretur. *Quamvis hodierno die*, inquit Sanctorius in methodo vitand. err. lib. 3. cap. 15. *in plurimis Europæ gymnaſiis hæc inſania invaleſcat, ut magis Ariſtoteli, Galeno, & Hippocrati credant; quàm ſenſibus propriis: reſpondemus, illos potiùs qui magis credunt Auctoribus, quàm experientiæ, & rationibus, eſſe temerarios: hinc in libro de libris propriis Galenus vocat Servos illos, qui Hippocraticos, vel Praxagoræos ſe nominant: & ſecundo method. Tyrannicam doctrinam contentionis & confuſionis plenam illorum, qui dictis Aliorum nituntur.* Demum rem finit, affirmando, ſe non videre, cur Homo in Sanctorum catalogo non collocatus, aut pro Flatus divinitate non lo-

cutus, nequeat honorificè relinqui; ſi rationi, & ſenſibus adverſetur. Quid noſter Argirenſis Fortunatus Fidelis in contemplationibus med. lib. 1. cap. 5? *Medicos noſtris temporibus peritiores eſſe, ac meliùs nunc morbos curari, quàm agente olim Hippocrate, Galenoque.* Ab his facilè definiveritis quali reverentia Reliqui ſint excipiendi: Si uti loquitur Ovid. metamor. 2.

Quanto ſplendidior, quàm cætera ſydera fulget
Lucifer, & quanto, quàm Lucifer, aurea Phœbe;

tanto reliquis præſtantior incedit Hippocrates; huncque nihilominus inconſideratè non amplexamur: cur in Aliorum dicta jurabimus?

3. Conſtituenda ſanè methodus eſt, per quam eatis, non licet enim quócumque vocat hic, vocat ille, ſequi. Non facit ad laudabilem conſcientiam, Veſicantia exempli ergo imperare ad ſoporem modó, modò ad vigilias pariendas: porró non aliò ſpectat Hippocrates, ubi monet *facienti ſecundùm rationem, non eſſe tranſeundum ad aliud ſtante eo quod a principio viſum eſt:*

Sunt delicta tamen quibus ignoviſſe velimus;
Nam neque Chorda ſonum reddit, quem vult manus & mens;
Nec sēper feriet, quodcumq: minabitur, arcus: Hor. in art. Poet.

quare aliquando, ſed non ſine ſumma cautione, cum Celſo, *oportet ubi aliquod non reſpondit, non tanti putare Auctorem, quanti Ægrum; & experiri aliud, atque aliud.*

4. Nec prætermiſerim, vertendum perſæpé non Auctoribus, ſed hos Conſulentibus culpæ, ſiquid peccatur. Conquirenda documentorum ſenſa ſunt, maximè, qua poteſt fieri, diligentia; non ſalutanda tantummodò, primoribuſve labris attingenda. Quám infeliciter, quàm vehementer allucinantur, qui ad commendabilem Medicum effingendum, arbitrantur ſatis eſſe, ut aphoriſmos Hippocratis valeat demandare memoriæ! quàm impudenter audent, qui Explanatoribus inconſultis, de illorum perpetua veritate, aut falſitate pronunciant! Mecum pergite animo

animo non impatienti, quia monitus ſiet exemplo manifeſtior.

5. Legimus in aphoriſmo decimoſexto libri ſexti: *A Pleuritide, vel Pulmonia detento, alvi profluvium adveniens, malum.* Hinc Aliqui univerſim prædicunt perniciem cum *Nenter*, quem fortaſſe decepit *Baglivus*: Aliqui practicam eruunt inſtitutionem, ut fluxum etiam incipientem coerceant cum Baglivo: *Si Pleuritis cum alvi fluxu ſtatim incipiat præfatum bolum.* ſcilicet pillulas ex requ. Nicolai, & Stybio diaphoret. *ſtatim exhibe, fluxuque ſedato, ſi phlebetomia indicata fuerit, eamdem impera.* Recténe utrumque? neutiquam. Conſulo Aetium ſerm. 8. cap. *66. & ſi ad ſalutem*, reſpondet, *permutetur morbus; Sanguinis eruptio ex naribus abundanter ſequitur, aut alvi exturbatio multis exeuntibus bilioſis, & ſpumoſis humoribus.* Conſulo *Aretæum* & reſpondet ubi de pleurid. cap. 10. lib. 1. *Si inter coſtas morbus irrepſerit, eaſque disjunxerit, & plegmones faſtigium extrorſum depromſerit, aut verſus inteſtina eruperit; plerumque Homo ad ſanitatem redit.* Et ubi de Pulmonaria cap. 1. *Si morbus aliquantulum in melius vergit, vehemens de naribus ſanguinis eruptio conſpicitur: aut per alvum cum perturbatione multorum bilioſorum, & ſpumantium ſuccorum dejectio.* Conſulo *Trallianum*, & reſpondet, fluxum tum eſſe malum, & compeſcendum quibuſdam extrinſecùs appoſitis, quum vires atterit: deinde ad efficaciora, & interna tranſeundum; *Si in coſtali dolore inflammatio*, ait, *præter naturam alvum exerceat; & eadem non ritè, plus quàm par ſit dejiciat, adeout vires corporis proſternat; ventri dumtaxat curioſè proſpiciendum neceſſariò, neque priùs, quàm is quoquomodo ſive aſperginibus, ſive epithematis conſtringatur.* Hoſne inter delectos Heroas non recenſebitis? non aſſecuti eſtis Medicinæ Præceptores. Vetuſtioreſne prædicabitis; & aliam Naturam; ut aliam ritè Medicinam facere, videamini? Quid ſi eadem docet *Sennertus*; ſi eadem cum Panarollo, Amato Luſitano, Zacuto Luſitano, Valeriola,

Ettmullerus,

Ettmullerus, & propria formatus experientia de aphoriſmo: *Non eſt*, inquiat, *univerſalis regula, quum obſervationes infinitæ contrarium teſtentur?*

6. Quid tantopere vos ſupinat? Longéne abſum a propoſito, quia Doctores, quos produxi de critica diarrhæa creduntur locuti, & poſt abſceſsûs maturationem quidem, non autem ab initio? Cavete Vobis a pertinacia, & in quæ ſubnecto, diligentiùs incumbite. Fluxus ſanguinis a naribus, aut bilis ab alvo impedit, ne abſolvatur Pulmonia ex *Aretæo*. Si tum obviam eundum ex *Trallia-no*, quum vires dejiciuntur: cur dicemus verba fieri de critica diarrhęa poſt ruptum apoſtema? Cedite *Fernelio*, ex quo *Diarrhæa ab initio innoxia eſſe poteſt; præſertim ſi illuviem aliquam, quæ febrim augere valeret, tollat.* in patholog. lib. 5. cap. 11. Cedite *Boerahavo*, ex quo *Pleuritis ſanatur auxilio Naturæ, ſi per alvum materiam flavam, biliofam, ante quartum diem copioſam cum levamine ejecerit.* Dum enixè contenditis fluxum a principio cohibere, quî fiet, ut levamen appareat, aut incommodum? Me docet in Coacis *Hippocrates*: Dyſenteriam intempeſtivé ſuppreſſam abſceſſum in coſtis, aut viſceribus, aut articulis facere: quamobrem auctor ſum, ne *Baglivum* ſequamini; ſed ſinatis Naturam operari, quatenus utilitas perſuadeat.

7. Productam orationem, replicatumque argumentũ ne faſtidiatis, obſecro. Abigendus a Vobis error eſt; abigendus timor ab Ægrotantibus, quibus, ſi negotium fluxus alvi ſub pleuritide facit, in ſuam ipſorum meritis paratam æternitatem rentur, ſe diſceſſuros: Et doctrina *Judicis argutum, quæ non formidat acumen* (Poet. *Et placuit ſemel, hæc decies repetita placebit.* Horat. in Art. In aphoriſmo tria vocabula conſiderant Explanatores: *Adveniens*, *Detento*, *Profluvium*. *Advenire* non idem ſonat, quod Ægrum corripere ſimul ac Pleuritis corripuit, aut Pulmonia. *Si multus humor*, inquit *Hippocrates* 3. de morb. in peripneumoniam, *infra ſecedat a quinta die, mortem inducit.*

inducit: infra enim humore ſecedente ſupernæ partes reſiccantur, & ſputi purgatio ſurſum non prodit. Mors igitur timenda poſt quintam diem, ſi accedat fluxus alvi. *Detineri, & Haberi* non eſt utcumque corripi; verùm uti *Galenus*, & *Mercurialis* docent; graviter, & contumaciter morbo conſummato exerceri: quod in principiis eventurum, nemo eſt, qui feriò ſibi perſuadeat. *Profluvium* dicitur a *Tozzio* Immoderata, Impertinens, Vires atterens, & ſputum ſupprimens evacuatio. Hinc, ut ad rectum prognoſticum faciat aphoriſmus; reſpiciat, neceſſe eſt, multum humorem, coctionis tempus, ſputi ſuppreſſionem. Quid cauſſæ igitur, quamobrem revocemus Naturam ſi exturbat per alvum, quod Ars foret exturbatura adjumento cathartici, dum vires conſtant, dum ſputum ſui expectorationem haud concitavit, dum minor pro breviore febre reſiccatio? Dicite, quæſo, quibus ex cauſis oboritur Profluvium? Monemur ſanè per Herculem *Saxoniam* ubi de Pleur. ſ. 11. his: *Si intellexiſſent cauſſam propter quam Pleuriticis alvi fluxus ſuccedit, optimè ſcirent, quando timendus ſit alvi fluxus, & quando non.* Oboritur igitur apparatu primarum viarum: Deſpumatione febrili: Nimia materiæ pleuriticæ cumulatione: hæc pro conſenſu Peritiorum. Sub infarctu primarum viarum ab humorum corruptione; ab inordinato ſpirituum impetu etiam ad intendendas continuas ſubjectas membranas; a quocumque medicamine, cui ſubire ad ſanguinem uſque non conceditur, neceſſarió generabitur diarrhæa; nec ſine maxima utilitate, ut patet a ſucceſſibus: Et quamquam Pleuritis ſit Aſcendens, tamen quia major eſt reſiſtentia, ne opprimatur, ac præter naturam dilatetur Pleura, vel Pulmo, quàm in patentibus exonerationi glandulis inteſtinorum; fiet, ut repellatur pleuritica materia, eatque per moderatè ſollicitatam alvum, non pedem figat, non ſolida vincat obſiſtentia. Sub deſpumatione febrili fieri poteſt, inquit *Tozzius*, ut ſanguis a ſuis impuritatibus repurgetur; & quidquid hærere deberet in

parte

parte jam fracta, & eſſe abſceſſui incremento, ſecernendum inteſtinis committatur: quamobrem a minori tumore minus ducendi ſpiritûs impedimentum; a pure parciore Pulmonum operatio felicior. Quid ſi diarrhæa, uti monet *Hippocrates*, reſiccabuntur ſupernæ partes; & Æger acriús fatigabitur? detur locus diaphoreticis, quæ ſemper ſecuriús operantur ſociata opiatis. Sub nimia demùm cumulatione claudetur ſcena, non removebitur ſiparium; vaſtata pleura, obrutoque jecinore cadent omnia in irritum. Congererem plures hiſtorias non diſſimiles illius apud Bonetum: *die 6. ſupervenit diarrhaa, quæ per quinque dies duravit, cineritia excernebantur, obſtructionum imi ventris indicia. Anachatarſis interim ſenſim minuebatur, ſed febre miteſcente, liberiorique facta reſpiratione*. Sed duos contemplamini Pleuriticos apud *Hippocratem*; Filium Amphriphradis, 7. Epid. qui paſſus alvi egeſtiones multas aquoſas, & ſubbilioſas mortuus eſt vigeſima octava: ſed *ſpiritus*, ut loquitur Senex, *progreſſu morbi ſemper denſior, & anhelatio, & ſtridula aſperitas circa pectus, & arteriam*. Et Cauponem, cui decima ſubibat alvus acervatim, non ſæpe, & decimaquarta ſanus factus eſt: quare *Galenus* explicans aphoriſmum habet: *In mediocri*, ſcilicet non conſummato, *morbo laterali, atque pulmonia profluvium alvi ſuperveniens poteſt interdum prodeſſe ratione evacuationis, & magis quum ſigna coctionis apparuerint ineſſe*.

IN SUMMA

Pleuriticis, & Peripneumonicis non ſiſtendus alvi fluxus, niſi quum vires atterit, & nocet expectorationi. Propterea ſine diligentia, judicioque noſtro non licet ratum habere quod judicatum eſt ab iis, qui Nos temporibus anteceſſerunt: errat enim quicumque

.... *Virtutem æſtimat annis*,
Miraturque nihil, niſi quod Libitina ſacravit.
Hor. lib. 2. Epiſt. 1.

QUÆ-

QUÆSITUM II.

Acidulæ, quas offert noſtra Paternio laudandæne ſunt adverſus Aſcitem, an secùs?

QUum ſpes quemcumque Mortalium ſoleat in miſeriis conſolari, poſtremaque deſtituere; &. nemo ſit unus Fato adeó infelici preſſus, ut ſibi ſe diem alterum vivere non poſſe,perſuadeat;ad veritatem quamproximè *Ovidium*,arbitror,acceſſiſſe, quando 1. de Pont. cecinit

Sæpè aliquem ſolers Medicorum cura relinquit
Nec ſpes huic vena deficiente cadit.
Carcere dicuntur clauſi ſperare ſalutem:
Atque aliquis pendens in cruce vota facit.

Cur non quæſierit vel a venenis auxilium, & majore quidem contentione? porró *in aliis*, inquit *Aretæus* lib. 2. cap. 1. *haud omninò pernicioſis affectibus, Ægrotantes abjecto ſunt animo, triſtes, mortis amatores: in his verò*, ſcilicet hydropibus, *& benè ſperant, & vitæ cupidi ſunt.* Ingeneratæ moriendi formidini præſidia etiam fallentia perquirere, concedamus: ſed quicumque ſe ſtudet ad leges Medicinæ componere, temperet, neceſſe eſt, ab illaudabili cupiditate. Cur ab noſtræ Paternionis Acidulis adverſus Aſcitem deprecari ſuppetias? Opinor, quód urinas movent. Verumne id, & ſalutare? Accipite.

2. Diuretica ſicut urgent ad renes, ita plerumque reſolvunt humorum compages: quid ſi *indicationes*, ut loquitur *Malpighius* in conſiliis, *ſunt reſtituendi debitam compagem ſanguini, auferendi erodentes ſales; juvandi coctionem viſcerum?* Minuent aqueas portiones, quæ circumaguntur; ne hilum quidem revocabunt e cavitatibus in circuitum. Nonne uſu continenti per vias breves ire ad renes poterunt? tum verò quænam utilitas? Acidulas cæterarum

terarum regionum prohibet *Nenter* octava cautela practica, ubi hæc: *Acidularum in hydrope uſus omninò rejiciendus.* De noſtris quale ferendum judicium ſit, ignoro: Si ſtat conſilium *Cyrilli* apud Ettmullerum, dum *reſtat*, ait, *ut de Acidularum, ac Thermarum natura ab effectibus tantùm, quoad fieri poteſt, philoſophemur: & eo tantùm contenti ſimus, ſi illas ſulphureas, ſalſas, aluminoſas, nitroſas, vel aliter, a prædominante in ipſis ſapore, odore, atque notabiliore proprietate appellemus.* Guſtu judice ſunt acidæ, denteſque ſtupefaciunt: experientia teſte pariunt obſtructiones. Nonne acidorum eſt, bilim figere; atque ipſa hæc nonne ſatis fracta malé affecto ut plurimum jecinore? Subſcripſerim Hoffmanno in diſſert. 23. num. 26. *Nec Acidularum, nec Thermarum tutus, utiliſque potus eſt, ubi viſcera nimiùm indurata ſunt, vel ſcirrhoſa: ubi humorum adſunt extravaſationes, & effuſiones in cavitates Capitis, Thoracis, Abdominis: porrò ubi Ventriculus, Inteſtina, Renes, Pulmones, Meſenterium abſceſſibus, empyemate, aut exulcerationibus afficiuntur: quapropter caveant ab his ad Apoplexiam, Epilepſiam, & Hemicraniam inveteratam proni: & ubi memoria, ſenſuumque tam externorum, quàm internorum vigor periit; caveant aſthmate convulſivo, hydrope pectoris, & polypo cordis affecti: Caveant prçterea conſummati Phthiſici, Hectici, Hydropici, vel qui cancroſis depaſcentibus ex lue venerea ulceribus, vel gonorrhęa virulenta affliguntur.* Subſcripſerim *Lanciſio* apud *Armillæum*, ubi de iis, quæ acetoſis ſalibus, nimirum Vitriolo Cupri, & aluminoſo imbutæ ſunt: *Utiliſſimæ*, ait, *habentur in diuturnis bilioſis Diarrhęis, in calidis viſcerum obſtructionibus, in calculoſis diatheſibus, atque aliis hujus generis morboſis diſpoſitionibus, quæ dependent a principiis nimium mobilib. & acrovolatilibus, nimium fixis una cum concentrato ſulphure.* Subſcripſerim Hippocrati de aer. aq. & loc. *Iſthic ubi calidæ aquæ exiſtunt, aut Ferrum naſcitur, aut Æs, aut Argentum, aut Aurum, aut Sulphur, aut Alumen, aut Bitumen, aut Nitrum: hæc enim*

omnia

omnia præ violentia caloris naſcuntur: non itaque ex hujuſmodi terra Aquæ bonæ prodeunt, ſed duræ, & æſtuoſe, quæ & difficulter minguntur, & ad alvi egeſtionem contrariæ ſunt. Negandum igitur, Aquas diureticas erumpere ab illa terra, quæ Thermales offert; ſi credimus Hippocrati. Sed credamus, neceſſe eſt, experientiæ, quæ pro aeris, & aquæ ingenio morbos Incolarum oboriri patefacit. Paternionenſibus aut liberum, aut neceſſarium eſt ejuſmodi acidulam bibere; tentantur frequentiſſimè ſplenibus magnis, plurimis ac lethaliſſimis hydropibus; non autem hecticis diſſolutionibus, diabeticiſque profluviis.

IN SUMMA

Acidulas, quas Paternione habemus, nihil eſt, cur Aſciti cuicumque profuturas exiſtimemus.

QUÆSITUM III.

Quid de humanæ urinæ medica facultate? Et an illa Impuberum commendabilior, uti vulgò reputatur.

Rerum viciſſitudines non verba tantúm, de quibus *Horatius: Multa renaſcentur, quæ jam cecidere, cadentque, quæ nunc ſunt in honore*; ſed ipſa Tellus, ſed Imperia patiuntur. Illa ſic conſeneſcit, ut per partes, regioneſque multum amittat de veteri ubertate, ac opulentia; multum deinde ſuſcipiat ad nova frugibus alimenta, novamque fœcunditatem. Hæc modò nimiis affluunt deliciis, viribus, divitiis; modò jacent, ut liceat cum *Ovidio* veriſſimé dicere:

Magni ſepè Duces, magni excidere Tyranni
Et Thebæ ſteterunt, altaque Troja fuit.

Quid mirum ſuis obnoxia vicibus medicamina, ipſamque Medicinam ſi profitemur? Urina in uſum tam communem evaſit ad morbos fermè omnes atterendos, profligandoſve, ut timere fas ſit de vectigali imponendo. Coacti quondam ſub Veſpeſiano ſunt Populi, ut haberent amphoras in angiportis ad illam excipiendam, & aſſervandam. Unde *Martialis* lib. 7. epigr. 93.

Tam malè Thais olet, quàm non Fullonis avari
Teſta vetus, media ſed modò fracta via.

Deſtinabatur veſtibus emaculandis, & ſi credimus *Zarotto*, purpurarum tincturæ. *Urina Hominum* inquit *Galenus* 10. de facult. ſimpl. medicam. *ut ſiquid aliud extergendi vim obtinet, quod quum Alii multi ſatis indicant; tum maximè Fullones, qui ſordida veſtium eâ expurgant; atque extergunt:* Et *Ramazzinus*, ubi de morbis Artificum: *Neque noſtra ætate id prorſus obſolevit: nam in officinis pannificum, ubi lanæ pectuntur, & panni texuntur obſervantur doliola, ubi operarii omnes mejunt, & in iis urinam aſſervant ad putrefactionem uſque, qua poſtmodùm utuntur.* His uſibus enatum eſt Vectigal urinarium, de quo legi meretur *Juſtus Lypſius*: hìc addam e *Svetonio*: *Reprehendenti Filio Tito quod etiam urinæ vectigal commentus eſſet; pecuniam ex prima penſione admovit*, Veſpeſianus, *ad nares, ſciſcitans num odore offenderetur: & illo negante: Atqui, inquit, e lotio eſt.* Hinc ſatis multi, urinamne ructent, aut etiam vomant, & ſint amphora ad coronam plena: an peſſimè pro aſperginibus oleant, flocci pendentes, crumenam non vacuam, & recuperatam, confirmatamve ſanitatem objectant. Et cum Juvenale habent: *lucri bonus eſt odor ex re qualibet: illa tuo ſententia ſemper in ore verſetur: unde habeas quærit nemo, ſed oportet habere.* Acceperunt miram, ſingularemque præ reliquis animalibus humani lotii naturam eſſe, & videntur evocaſſe opinionem *Turnheiſer*, qui narrante *Helmontio*, voluit

luit tot ſpecies ſalium eſſe in noſtra urina, quot ſunt ſimplicium in univerſo; & nedum Hominem eſſe Mycrocoſmum, ſed etiam lotium eadem prærogativa gaudere, ut ille habet de Lithiaſi cap. 3. num. 20.

2. Extrinſecùs valere credunt ad innumera. *Pſoras, & Lepras*, ait loc. cit. Galenus. *eâ detergunt, perfunduntque ulcera tum multa humiditate, tum ſordibus, & impuritate ſcatentia, ac multò magis ubi putridum quiddam obtinent: ſed & pudendis ubi ſic afficiuntur, & auribus pure fluentibus, quin & achores & furfures eâ curant*; Reſolvunt tumores præcipuè recentes, & a contuſione. ulceroſas partes linteo circumvolvunt, quoties mejendi neceſſitas inceſſit, illud ſatiant, nec antè ſolvunt, quàm revocata ſit ſanitas: paucis, in morem pretioſiſſimi balſami. Utuntur adverſus Eryſipelata, præſertim cum aceto, aqua, & ceruſſa, ut docet *Ettmullerus*. In Podagram, quamobrem ſcripſit *Plinius*, Fullones ideó non tentatos hujuſce generis incommodo, quia pedes merſos in urina continebant. Per fomenti ſpeciem in Tympanitem ex *Hoffmanno*; in Aſcitem ex *Malpighio*, in Paralyſim ex *Foreſto*; in Uterum ad coxas incumbentem ex *Hippocrate*: ne multa: numeratur etiam inter Coſmetica: *Aliqui etiam hodie*, inquit Mercurialis, *in abluendis corporibus, & faciebus utuntur*: & quod miremini, ad dealbandos dentes, unde illud *Catulli* in Egnatium

Nunc Celtiber in celtiberia terra
Quod quiſque minxit, hòc ſolet ſibi manè
Dentem, atque ruſſam defricare gingivam:
Ut quo iſte veſter expolitior dens eſt,
Hôc te amplius bibiſſe prædicet lotii.

Ridetis ad hæc? cavete, ne in vos cadat quod *Clemens Alexandrinus* apud Bartoli e Societ. de Muliere neſcio quali ſcribit: *Bellos habet dentes, rideat, neceſſe eſt; ut præſentes videant, quàm ſit ei os venuſtum: & quamvis læta non ſit, toto tamen die ridet*: Bibiſtiſne lotium, ut bellos dentes oſtenderetis: an læti efficimini, quod illitum

illis

illis lutum Urinâ detergitur? videte, ne plorandum ſit.

3. Intrinſecùs uſurpant ad Catharſim ſi fuerit inveterata, uti Auctor eſt *Plinius*: Habent materiam pro cliſteribus urgente præſertim dolore colico ex *Valeriola*, hydrope ex *Williſio*. Sanat, ne ſingillatim percenſeam, morbos omnes, qui lentis humoribus adſcribuntur: Quartanam, Icterum, quem vincit etiam in pecoribus; nam habet Columella: *Humana urina remedio eſt etiam pecoris arquato*, Scirrhos Hepatis, & Lienis, incipientem Anaſarcam, aliosque ejuſdem ordinis: immo Aſthma etiam ab effluxibus vitrioli, & aquæ fortis. *Ubi ſpiritus vitrioli, aut aquæ fortis effluvia invadunt Pulmones*, inquit *Boerahavus* de viribus medic. thoracic. cap. 5. *Unde ſæpenumero Peripneumoniæ graves, & Aſthmata fiunt, optimum pulmonicum eſt urinæ putrefactæ vapor ore receptus, a quo acidum pulmones infeſtans convertitur in ſal volatile innoxium.* Viperarum morſum ex *Zacuto Luſitano*, Menſtruorum emanſionem; & ſi fuerit Mariti, partum efficit felicem probante *Ettmullero*.

Ægrotantium, an ſanorum eſſe debeat, non uno voto definitum eſt. *Zacutus Luſitanus* docet, præſtantiorem illam Ægrotantis. Solenander propriam imperat laborantibus; & *Mercurialis*, *Urinam*, ait, *ſuam cuique potam conferre exiſtimatum eſt.* Et Avicenna habet: *Quidam Homo ſpleneticus ſomniavit, quod præcipiebatur ei in ſomno, ut urinam ſuam biberet omni die; & invenit mirabile*: Paucis: minori nauſeâ, quæ propria eſt, admittitur: ſed conſiderare neceſſarium eſt, an multum aquea; ſalibuſque deſtituta ſit: ſic enim elaborata, videtur inutilis; conſiderare propterea qualitates, quæ aliæ, atque aliæ fuerint pro qualitate ciborum: & *ob diatheſim ſanguinis a ſtatu naturali deviantis*, ut loquitur Verheyenius. Hinc

4. Illa Impubium Venerem non expertorum tanti facienda non eſt, ut reliquis quibuſcumque anteferatur: nec illa, quæ potui attribuitur, vel parum morata in ſanguine, ac veſica; nam ſi vires deducuntur a ſale ammoniacali;

dali, quó parcior, & infractior eſt ſal eò, virtus languicior. Audite *Ramazzinum* ubi de morbis Fullonum cap. 15. *Remedium equidem a ratione non adeò alienum videtur, & cujus facile eſſet experimentum, ſi præſertim urina manè ſit reddita, quæ ab Helmontio urina ſanguinis dicitur. Verùm non tam facilè cuiquam perſuaderi poteſt, ut alienam urinam ſorbeat, niſi interdum urinam Pueri, quam tamen imbecilliorem urinâ virili cenſeo: dum urinæ Puerorum, utplurimum decolores ſunt, & veluti res fatua, ex quibus non multùm ſpiritûs, & ſalis volatilis elici poſſit.*

IN SUMMA

Qui ſitit urinam, & maximam in illa ſpem ſanitatis collocat, virilem, prorſuſque ſanam bibat, & adversús lentos humores. Ad minuendam injucunditatem tribus, vel quatuor ejus unceis addat unceam e decoctione ſpicæ Nardi, vel Celticæ. *Nos*, loquar, ex *Galeno* loc. cit. *hæc facere odimus potiùs, quum ad manum ſint alia medicamina; & urina non eximium quid præter alia poſſideat.* Et quæ in hominibus tanta perverſitas, ut inventis frugibus glande veſcantur?

QUÆ-

QUÆSITUM IIII.

In omni Pleuritide, quæ ſputum non offert, eſtne fugiendum ad Veſicantia?

PAucis non contentus Lectoribus Baglivus, ut ventoſæ plebis ſuffragia venatus fortaſſe videretur, in nimis vulgarem ſcribendi formam incubuit, ac laboravit: venit propterea in manus multitudinis; & plauſu exceptus incredibili, ſummam ſui excitavit admirationem, ſummamque ſibi peperit, qua coleretur, auctoritatem. Et quum plurimum interſit, quid a quoque præcipiatur: eadem enim documenta, claritudine, vel obſcuritate docentium aut tolluntur altiſſimè, vimque inferunt innumeris animis; aut humillimé deprimuntur; factum eſt, ut Medicorum Noſtratium fermè nemine reclamante, quia multitudini cedente, habitus ille ſit ævi noſtri ſingularis Apollo non minùs a Mulierculis in ignobili plebe latitantibus, quàm a Viris in ſpeciem limatioribus, illuſtribuſque. Verùm contrà audentiùs eundum eſt; ut Medicinam non ſervili, ſed libera, qua decet, mente factitemus. Et nulla fuerit difficilior Pleuritis, quæ Veſicantia non flagitaverit? Errorem detegamus, & vitabimus objurgationes, quibus perſæpè ab Ægrotantibus impetimur. Diſſeramus explicatiùs, noſtramque ſi non ſententiam, perpenſationem tamen offeramus: non quó præferri noſtram aut ipſi velimus Aliis, aut contendamus; ſed quó collatis ſimul Baglivianis, poſſint, qui hæc legerint, judicium quique ſuum majori penſo adhibito temperare.

2. Tribus præcipuè cauſſis inhibetur ab eruptione pleuritici ſputamenti materia 1. Craſſitudine puris, aut denſitate membranarum: 2. Oppreſſi loci diſtantia, quia

vix

viæ non ſunt faciles, & idoneæ: 3. Motu non urgente ad Pulmones, ſed alió. Quis unquam ſibi in unam harum aliquam ire veſicantia perſuaſerit? Pus concoctione tenuatur, abſolviturque, non diſcerptis particulis, quod exequerentur Cantharides; Et denſitas membranarum nunquam minor evaſit ſtimulo corrugante, atque intendente illas; ni dicere velimus, parari vias repugnante, & nunquam tale quid ſuadente Natura. Deſiderentur iſthæc: non evenient, nova, enim, motûs per Cantharides excitati directio vota compellet in irritum. Ab hujuſce præſidii memoria laudabili ſanctum eſt, illud donari particulis acerrimis, quæ fermè adæquent ignem: & ubi venerunt ad ſanguinem, renalibus cum tubulis aptare, in tremorem magis egregium ſolidorum fibras attollere. Revocate, quid poſſit ſtimulus, ſaltem in animalibus; fatebimini, motum humorum ad ſe convertere, uti, ipſa, nec ſubeuntia quidem, ptarmaca manifeſtant. Sit ſtimulus compoſitus, nimirum comitatus particulis, quæ veniant ad ſanguinem; efficaciore id methodo perficietur, uti patet a validioribus Catharticis. Humores ergo ſtimulis vocantibus ad tibias obſequantur, neceſſe eſt; aut præ victoria circumeuntium ſalium in renes adigantur. Si alia eſt directio liquidorum ad expectorationem, alia ad renes, in quos feruntur neceſſariò, & conſtantiſſime Cantharides; cur non dicemus cum Ballonio lib. 3. conſil. 89. ſequente Galenum, *Diuretica præſertim acria nocere Pulmonicis, & impedire expectorationem?* Num ut ſequamur Baglivum diſcedemus a praxi plurium ſæculorum obſervationibus confirmata; immo, & ab ipſa Natura, quæ certas quaſdam partes peculiari ſibimet conſenſione reſpondentes aperuit? Sub alvi laxitate præſto eſt Cutis denſitas: eandem legem ſervant Pectus, & Renes; Ubera, & Uterus. Exoptantibus ſudorem nunquam licuit imperare cathartica: cur licebit mictoria, & vehementia, quando urgenda ad trachæam materia eſt? Nonne canone Bagliviano 46. ubi de med. ſolid. docemur hæc: *Aërs ab affectis in oſcil-*

 latione

latione locis evacuando divertere poteſt materiem per Veſicantia? Urgebuntne eadem ad locos affectos, ut ſputum evadat: & inde trahent divertendo? Quis dederit?

3. Hic veró *Hippocrati*, oportet, ſatisfaciamus: eo namque duce, cantharidibus uſus videtur Baglivus; poſtmodum dogma, pro ſecundis ſucceſſibus evulgavit. Reportat ex Hippocrate in prognoſticis: *In Pulmoniis quicumque tumores fiunt ad crura, optimi ſunt.* Diſperеam, ſi diſcerptum non eſt, & in fruſtulo oblatum documentum:

Mentior & ſiquid, ſputis caput inquiner albis

Pleuritici, atque in me veniant mictum, atque cacatum Baglivi Manes, aut cęci ejus Amatores, ſi prorſus alió ſpectantem Senem non demonſtrabo. Accipite Hippocratem: *Abſceſſus ad crura in pulmonis inflammationibus fortibus, ac periculoſis omnes quidem utiles ſunt: optimi verò ſunt, qui, dum ſputum jam in mutatione eſt, fiunt: ſi enim tumor, & dolor fiat, ſputo pro flavo purulento fiente, & foras procedente; ita ſecuriſſimè Homo ſuperſtes evaſerit, & abſceſſus abſque dolore celerrimè ſedabitur: ſi verò ſputum non benè proceſſerit; neque urina *ſubſidentiam bonam habens apparuerit, periculum eſt, claudum fore articulum, aut multum moleſtiarum exhibiturum.* Accipite *Galenum* fidiſſimum tantorum Senis oraculorum Oedipum: *Inſtituit Hippocrates ſcrutari de morbis euntibus ad abſceſſum: hi verò ſint omninò de crudis, craſſiſque humoribus, oportet ..... in Pulmoniis vehementibus abſceſſus ad crura fieri prorſus bonum eſt: ſiquidem maximè vera ſententia Hippocratis eſt, ut optimi ſint, ſi maximè deorſum, & quamlongiſſimè ab Ægrotatione abſiſtant; magis verò ſi concoctione pariter fiant.* Sed clariùs celeberrimus Cardanus in comment. Prognoſtic. Hippocratis, & prognoſtici quidem 67. *Senſus eſt: Quum propoſuiſſet, duo eſſe genera abſceſſuum, unum ad partes ſuperiores, alterum ad inferiores; modò comparat unum alteri dicens. Abſceſſus ad inferiores partes eſt ſemper cum ſpe vitæ magna, ac penè cum ſecuritate; quia ſi fit ſputo jam purulento, &*

foras

foras procedente, ſecuriſſimè liberabitur Homo, & etiam abſceſſus diſcedet brevi, & ſine dolore: ſin autem malè procedat ſputum, nec ſit concoctum, tamen liberabitur, quamvis difficulter, & cum labore .... Propterea neceſſarium eſt ſcire, quod in talibus derivationibus materia peripneumoniæ non tota tranſmittitur: ſed tenuis pars expuitur, craſſa tranſmittitur: eſſet enim error magnus Naturæ, quod mitteret materiam concoctam in alia membra ad putrefaciendum ipſa, ſed mitteret ad canales per alvum, vel per urinam .... Neceſſarium fuit Hippocrati addere hoc, quod ſputum ſit concoctum, ultra id quod benè procedat, ad hoc ut tam morbus, quam abſceſſus ſit ſecurus, & facilis. Ab his accipite me: Igitur ſermo Hippocratis eſt de formando prognoſtico quantum ad abſceſſum; futuruſne ſit hic, vel ille ſalutaris, & capit indicium a conditione ſputi fluentis, ſi flavum ſit, an purulentum, non autem de abſceſſu abſque ſputo, ut hoc debeat apparere poſt abſceſſum, & abſceſſu excitari. Deus immortalis! Si tum laudabiles ſunt abſceſſus, quando ſputum in mutatione eſt: quomodo excitandi, ut ſputum erumpat, & excitandi, quia boni? Pergamus: Igitur licebit per artem abſceſſum facere, quia ubi per naturam apparuere, fuerunt ſalutares? Admiſerint libentiſſimè Bagliviani, ubi falsò illis datum eſt, Hippocratem ſenſiſſe, Abſceſſus in pulmoniis ideo bonos, quia ſputum pollicentur. Sed audiant *Baglivum: Criſes ad articulos Naturæ peculiari quadam lege ſibi ſoli nota promovet, ac perficit.* Soli nota? quomodo etiam Medicis amantibus veſicantia? Addamus ex eodem: *Criſes ſive naturæ motus quos natura ad articulos ciet, ſive in acutis, ſive in chronicis, religiosè obſervandi. Neque ab eo motu divertenda eſt natura per remedia ad vias eidem contrarias, ſed curandum, ut ſemper ad articulos omnia deponat, donec quieſcat.* Nonne Hippocrates docet. *quibus ſpes eſt ad articulos abſceſſum futurum, abſceſſum liberat urina multa?* qua ratione utemur veſicantibus ad provocandum abſceſſum in articulis, ſi veſicantia provocant urinam multam? Paucis: Abſceſſus

 non

non ſunt boni, quia ſputum promovent: Non licet arti, quod naturæ: Non licet creare cientibus urinam.

4. Opponitis eventus felices: Non opinor apud Catanenſes, numerarem enim quammultos vellem uſu ejuſmodi auxilii perditos. Non communes cœterarum regionum, quia libri tales non offerunt. Baglivianos igitur: ſed liceat in aliquanto plura diſcedere: Sunt ejus verba: *Quocumque die ſecundo ſcilicet aut quarto, quinto, ſeptimo, ante vel poſt ſanguinis miſſionem ſpirandi difficultas, & difficultas pariter excreandi ſputi Pleuritico ſuperveniat, ſtatim duo veſicantia tibiis admoveo. Poſt appoſita veſicantia obſervavi expectorationem ſtatim promoveri, ſpirandi difficultatem imminui, & alvi fluxum ſi adeſſet, feliciter ſiſti.* Pergite mecum: Num quæcumque difficultas ducendi ſpiritus oboritur cohibito ſputo? Sputum promovere licet a ſecundo die? Movent ſtomachum, qui hæc audent pro aris, ſociſque defendere. Medicorum omnium conſenſione externum apoſtema non diverſa percurrit ſtadia, quàm internum; cur a ſecundo die ſputum? curandum, ne ſuppuret, ſtudendum ſuppurationi, incumbendum in puris excluſionem. Infeſtante Hepatite, vel deſcendente Pleuritide, obſervatur non raro difficilis reſpiratio, num ſuccurrendum extrinſecùs cantharidibus? Hippocrates dixit in pulmoniis: Baglivus extendit ad omnes pleuritides! Indicabunt veſicantia reſpiratio difficilior, ſputum non prodiens: Quid ſi morbus liquante febre ſtipatur, doloribus nimiis ab acriore materia, fibrarum rigiditate, vigiliis pertinacibus, urente, clamoſaque ſiti? Nonne tum, ut Baglivus loquitur. *Tota ratio curandæ Pleuritidis, aliarumque inflammationum conſiſtit in procuranda laxitate partis inflammatæ?* Eruntne veſicantia remedium ad laxanda ſolida?

5. Liceat monere, præceptionem illam, *Solo per tuſſim ſcreatu feliciter curantur Pleuritici*, ita in quorumdam caput deſcendiſſe, ut nihil verius, nihil magis neceſſarium opinati ſint, & pugnaciſſimé in conſultatoriis con-

ſeſſibus

ſeſſibus defenderint, quàm Pleuritidem omnem etiam deſcendentem ſputi expectoratione vincendam. O ventoſa Aſinorum capita, ſi neſcitis, nihil ſentire melius eſſe, quàm prava ſentire, dicite, quo duce, quo Lare tutamini? Baglivo: cur non Sydenhamio, qui *exiſtimavit in ſummo diſcrimine verſari illos, qui morbum hunc expectorationi eliminandum committerent*? Ne juremus in aliorum placita, Homines enim ſunt, & quæ ſua credunt, nimis amant, ideoque occæcantur. Congeſtitia Baglivi, confragoſaque documenta fallunt laboris impatientes: Et verò nunquam ille definire poterat, quamlibet Pleuritidem ſputi emiſſione ſuperandam, vel ipſa voce *feliciter* additas: nam ejuſdem ſunt hæc: *Sciendum eſt, Pleuritidem aliquando purgatione tolli debere etiam in principio morbi.* Tolleturne propterea infeliciter?

6. Sed, inquitis, Quid tu Hominis es? Hippocratis Romano, cui ſemper debuit, debebitq: Perſona major officium, Æqualis affectum, Minor obſequium, fidem non habes? Non habebis *Freindio*, qui Pleuriticis, uti loquitur de febrib. pag. 44. interfuit nonpaucis, & vidit admotis veſicatoriis ad ſanitatem perveniſſe? Non habebis *Williſio*, ubi de peripneumonia deſcripſit ſecundam hiſtoriam, & omnem a veſicantibus repetiit utilitatem? Nullus ſum: *pro Superi quantum mortalia pectora cæca noctis habent*! nullus ſum: ſed jam præmonui, non quærendos Auctores, quærenda rationum momenta, & experimenta. Et cur non ſeriò, quos objicitis, contemplamini? Hippocratem Romanum ſaluto *Baglivum*: ſed qui, vel in Coum adhibeo meum judicium; non prætermiſerim in Romanum. Siquid in hunc injuria dixero; quominus mihi ſitis inimiciſſimi non recuſabo: ſin conſuetudinem meam, quam ſemper habui, tenuero, ideſt ſi liberè, quæ ſentiam, protulero; primum deprecor, ne iraſcamini, quia nemo natura duce non rapitur; deinde ſi hoc non impetro, peto, ut ſic iraſcamini, ut Medico pro ſua virili contendenti ad veritatem. *Freindus* longé aliter philoſophatur de poteſtate cantharidum, quàm

Romanus

Romanus Hippocrates: *Nequaquam*, ait de febrib. pag. 71. *audiendi ſunt ii, qui in affectibus nervoſis, in febribus ardentibus, & continuis, etiamſi ſopor, aut delirium acceſſerit, veſicantium uſum repudiant.* Ab hiſtoria Willisii fas eſt determinare, fuiſſe futurum abſceſſum in tibiis; & datam ſolummodo per cantharides celeriorem occaſionem. Expendamus: *Veſicatoria*, inquit, *perampla brachiis, & cruribus applicui: ulcuſcula in brachiis brevi ſanabantur, in tibiis verò excitata, non tantùm aperta manebant, verùm poſt quinque, vel ſex dies in immenſum fluebant; & deinceps ferè per menſem ichoris acerrimi copiam ingentem quotidie profundebant: interea Pulmones ſenſim melius habuere, & demum ſarcina omni immunes evaſere: denique ulcuſcula veſicatoriis excitata egrè admodum perſanari potuerunt.* Quis unquam expectaverit a veſicantibus adeo ingentem materiæ evacuationem? Ubinam felicior ſputi emiſſio? Nonne quadrat prognoſticum Hippocratis, *ſi ſputum non benè proceſſerit, periculum eſt, claudum fore articulum, aut multùm moleſtiarum exhibiturum?*

7. Me non fugiunt Clariſſimorum quorumdam teſtimonia, quibus ire in uſum veſicantium, non tamen ad movendum ſputum, ſine crimine quandoque poſſumus: ſed perpendendæ Medicorum non minùs, quàm Ægrotantium qualitates. Non quia licuit Virgilio, eiuſdemque ſubſellii Nonnullis, uti brevibus incrementis vocum *Fervere, Effulgere, Steterunt*; ideo fas erit cuicumque aggredienti duos verſus, variam ſillabam facere. Docuit *Cyrillus* apud Ettmullerum, ubi de convulſione: ſi materia acris ope veſicantium educitur, hæc convulſionibus prodeſſe. *Ramazzinus* oratione nona: *Habet equidem*, ait *ea Medicinæ pars, quæ Theorica dicitur; ſpecioſa theoremata, & univerſalia quædam effata, quorum merito ſcientiarum cetui videatur poſſe accenſeri: aſt ubi ad tecmarſim, & curandos particulatim morbos velit deſcendere, non pauca illi obviam fient impedimenta; adeout perſæpè reipſa præ-*

ſtare

ſtare nequeat, quæ fidenter, & magnificè nimis ſpoponderat. Et de mortib. ſubitan. lib. 2. cap. 5. num. 12. *Lanciſius*, vocat inanem eorum metum, qui, ne morbi cauſſam forſitan igneam exacuant, a veſicantium, igniſque uſu abhorrent; & addit: *Aliud eſt methodicas, regulares, ac præſervativas; aliud coactas, ac repentinas morborum curationes inſtituere.* Hæc, Adoleſcentes mei, proponite Ægrotantibus: & mox eruite: Non quia materiam aerem domuerunt aliquando cantharides pro inimicitia peculiari in morbi fomitem: non quia fortuna ruptus abſceſſus eſt pro inita per Naturam via: non quia præceptiones theoreticæ in exoptatum finem quondam non perducunt: Ideo & in lentorem, & in acrimoniam æquè valere veſicantia judicabimus; omnem curationem irregularem fingemus; nullum tenebimus portum, ſed quòcumque nos rapiet tempeſtas, deferemur hoſpites. Serviant igitur Pleuriticò veſicantia: ſed quando cum Galeno *Satiùs eſt cum fiducia, & periculo aliquid facere, quàm ſpe ademptà Ægrum perire.* ſed quando quiſque Medicorum, quin ruborem ex verecundia contrahat, poterit Ægrotum his affari: Impero veſicantia,

.... *Fortunæ cætera mando,* Ovid. 2. met.
Quæ juvet, & meliùs, quàm Tu, tibi conſulat, opto.

IN SUMMA

A veſicantibus, aut coacta, aut ex compoſito procedat curatio, nunquam licet Pleuriticis, & Peripneumonicis expectare ſputi expectorationem: Siquando his caſus monſtravit innoxia; ſalutaria fecit una credulitas.

QUÆ-

QUÆSITUM V.

Poteſtne Arte fieri ſalutaris Abſceſſus?

NEC novum eſt, nec fermè non communiſſimum, uti Gubernatorem, non ratione benè navigandi, ſed Navigantium, ac negotiationum utilitate; ſic Artem medicam unicè probari cauſſa optimæ valetudinis. Hinc videntur culpari Medici, quum non debellant, quidquid ipſis objicitur; & evulgari ab humanioribus negligentes, a tumentibus ignorantes, a credulis infortunati. Utinam ejuſmodi objurgationes ſuam a Medicis quibuſdam originem ne fateantur; ſunt enim qui uno, alterove proſpero ſucceſſu elati, vertunt Reliquis vitio, quod vinci non potuit; & petulantibus buccis concrepant: *Cognito Morbo facilè curatur:* Adagium ſanè, quo apud omnes, etiam Ægrotos nihil eſt confirmatius. Utinam ſic res haberet. Verùm peſſima perſuaſione determinant, poſſe morbum quemlibet a Medico ſuperari, quaſi foret Deo ſuppar, Naturâ major, induſtriorque. Eſt, quatenus exſecrationibus, atque injuriis ignoſcatur; debentur enim amori erga vitam, mirum quantum, incredibili; debentur offenſo Amanti, & offenſoris ignaro. Credamus Ariſtoteli potiùs, quàm Vulgo, & ab illo in veſtrum omnium Auditores, & in Ægrotantium emolumentum offeram, ex 1. Rhetoric. cap. 8. *Medici officium non eſt curatione ſanare; ſed curare ad ſanandum appoſitè, ideſt curando catenùs progredi, quò licèt: fieri ſiquidem poteſt, ut quamquam nulla ratione Aliqui queant ſaneſcere, diligenter tamen, & ritè curentur.* Ne velitis, obſecro, tantum Vobis arrogare, quantum non ipſi Profeſſioni, non ipſi Naturæ datur.

Minuenda, levandaque opinio eſt; ſi ut nihil non agere vi-

videamini, exiſtimabitis, parùm Ægris profuturos, dum non quidquam præſcripſeritis. In temeraria medendi, Juniorumque propria, methodo permanebitis: & Medicina haud ſine magna Valeſcentium clade adminiſtrabitur. Mille ſunt occaſiones, in quibus licet ſit perpetuum, quod fieri debet; non eſt perpetuum, quod fieri convenit. Mille ſunt morbi, quos uſus jam confirmavit exiſtere chronicos; & in quibus miſeri potiùs Valetudinarii patientiâ leniendum eſt deſiderium; quàm ut compellatur, etiam atque etiam flagrantiore ſanitatis cupiditate langueſcere. Effatum non eó pertinet, ut evincat, morbum omnem, ubi intellectus eſt, vinci: quamquam enim non intellecti, nulla eſt curatio; non continuó intellectus debellatur. Pertinet igitur, ſi latinè loquimur, ut inculcet tum Medicinam ad præcepta fieri, quum mali fomes innotuit, nimirum *Cognito morbo facilè itur ſecundùm Artem.* Et quemquam effugient *Ovidii* carmina? de pont.

Non eſt in Medico, ſemper relevetur ut Æger;
Interdum docta plus valet arte malum.
Afferat ipſe licet ſacras Epidaurius herbas,
Sanabit nulla vulnera cordis ope.
Tollere nodoſam neſcit Medicina Podagram;
Nec formidatis auxiliatur aquis.
Cura quoque interdum nulla eſt medicabilis arte:
Et, ſi ſit; longâ eſt extenuanda morâ.

Quod ſi nec expoſitorum cauſſa putatur manifeſta; ſub oculos adduci poteſt Hydrops a vetere ſcirrho jecinoris, & a vaſis ruptis: Aſthmata, Caducus, Partus difficilis ob fœtus malum poſitum; Tabes a pulmonum vomica. Ecquid recenſeam? Moriendum eſt: qui mortis cauſſam poterit ſemper Medicina ſubigere? Ad quæſitum propiùs.

2. Medicum Naturæ miniſtrare non eſt, opera illius antevertere, aut illi, ſiquid exequi debeat, imperare. Tanta præterea inter naturales motus diverſitas eſt, ipſiuſque diverſitatis tam multiplex item varietas; ut neſciatur per quas potiſſimùm vias, aut excludendus malorum

D fomes,

fomes, aut revocanda ſit Sanitas. Quis igitur unquam ſalubriter operaturum ſpoponderit, quæ ſalubriter pluries operata Natura eſt? mehercle nemo, in iis præcipuè, quę tempora, coctiones, vias, vires, cauſſarum copiam non præmonſtrarunt. Deliberemus examinatiùs.

3. Ex *Hippocrate*, præter alia plurima, ſuggeruntur hæc: *Convulſione captis ſi acceſſerit Quartana, liberantur. Quibus ſunt bilioſæ dejectiones ſuperveniens ſurditas, bonum. Eryſipelas verti ad exteriora, bonum. Febris ſuperveniens Apoplexiæ, & Convulſioni, bonum. Mulieri ſanguinem evomenti menſtruis erumpentibus, bonum, quare & ſub immodico fluxu, vomitus, aut ſanguis e naribus. Atra bile vexatis, & renum paſſionibus hemorrhoides ſupervenientes, bonum.* Eſtne, qui pro Artis arbitratu Quartanam creaverit? qui ſurditatem? qui converterit Eryſipelas, aut Anginam ad exteriora? Unam quamdam febrilem excaleſcentiam excitari poſſe, difficillimum non eſt: verùm audiatur Tozzius: *Etſi Febris juvamento eſſe ſolet Convulſioni, non tamen data opera illa concitanda eſt: non enim quod ſalubriter Natura promovere ſolet, poteſt tutò a Medico excitari ignorata præſertim agendi opportunitate, quantitate, qualitate medicamenti, atque via per quam utiliter educendū eſt.* Quantum ad fluxum immodicum offero *Freindum* in Emmenologia cap. 13. *Si revulſione quadam naturali excitetur ſanguinis vomitus, Mulier profuſis menſibus liberatur: hæc tamen Naturæ methodus, non ea eſſe videtur, quam Ars imitari debet.* Quis neſciat, emetica, quum cæteroqui ob vehementem muſculorum abdominis actionem in fœtum, hunc urgere ad egrediendum ſoleant, motura potiùs menſes, quàm tardatura? Cur non recitemus illud: *Sanguis quidem ſupra, qualiſcumque fuerit, malum?* Quàm fallax eſt argumentum: *Quieſcit ſanguinis vomitus, ubi menſtrua erupere: ergo ſanguis vomendus, ut ſubſiſtant, ſi nimium effluxerint!* Porro cauſſa, cur Mulier vomeret, erat ſanguis acceſſione ad vaſa uteri ſic cumulatus, ut impedimentum traduceret uſque ad ventriculum: Hoc, data

illi

illi pro lege Naturæ porta, evaneſcat oportet. Eſt igitur aliquando, quamobrem vomitum ſanguinis decernamus reſiſtentis menſtrui ſymptoma; propterea nihil mirum, ſi eo procedente, non maneat: quonam tamen ratiocinio vomitus credetur parere ſanguinis aggeſtionem ad vaſa uteri? Neque ultimus a Nobis propoſitus aphoriſmus, quamquã ſuos habeat Patronos, tacitum quoddã præceptum erit, ut Naturam imitaturi, venas ſedis aperiamus: pertinet enim ad unum, ſi placet Superis, prognoſticum: Quid, quæſo, *Tozzius* ſuper aphoriſmo? en vobis: *Advertendum, hemorrhoides ſponte naturæ tantummodo ſupervenientes utiles eſſe: ſecùs verò ſi aliter proritata, arte quavis promoveantur... Non benè quis, licet Solertiſſimus Artifex internoſcère, ac diſtinguere valebit, ut quid, quantum, & quando evacuandum ſit, rectè peragat.* Sed averſabatur quamcumque ſanguinis extractionem: ita habet: interrogemus *Sennertum*, ubi de hypochondriaca: reſpondet: *Hoc vix unquàm feliciter accidit, niſi Natura ſponte eas hemorrhoides aperiat, aut certè humores eò protrudat.* Interrogemus Hoffmannum in conſiliis caſu 12. ſect. 3. reſpondet: *Inſtituti mei ratio exigit, ut proponam, qua potiſſimùm ratione atrox hoc malum præcaveri poſſit: hocce fine procul omni dubio potiremur, ſi legitimum evacuationis hemorrhoidalis ſucceſſum promovere poſſemus. Sed optandum foret, ut ea nobis ſuppeterent remedia, quæ hunc cruoris per venas ſedales fluorem certo effectu, & debito tempore excitare valerent; tum enim efficaciſſimum ad plurimarum paſſionum maximè chronicarum præſervationem haberemus præſidium.* Cœterùm ſua quemque praxis edoceat. Nec Præceptores, quibus uſus ſum, ut erudirer ad manum operi admovendam; nec ipſe unquam hemorrhoidas aperiẽdas decrevi; nec fructum aliquem ab apertis aliorum imperio collegi: immo ab Hippocratis Eudomo apud quintum epidem, per Cardanum legimus: *Manus hemorrhoidibus admotæ ſunt, & vomuit; poſtea quum cancer ſucceſſiſſet, febris irruit, & non dimiſit, antequam occideret.*

 Ex

Ex *Claudino*, apertio ſepiùs in fiſtulam degenerare ſolet, ſi ſcalpello fiat; idem docet *Zacutus Luſitanus*, & enarrat infeliciſſimam Juvęnis mortem, quia irrita hyrudinum iter applicatarum operatione venas aperuit lanceolâ.

4. Nequeunt igitur omnes morbi debellari: *Medicus enim*, ut loquar verbis *Aretæi* de melancholia cap. 5. *Deorum potentiam anteiret.* Nequeunt quamplures; nam quò Natura perſæpè devenit, Ars eó nunquam progreditur: longè aliud eſt, illam ſequi, dum *ſtimulata* morborū fomite, *& impulſa*, *Artiſperitis, quæ facienda ſunt, demonſtrat*, uti habemus ex Hippocrate de Arte: quàm aggredi quidquid aliàs ſe una operata eſt: tum quòcumque vocat, ſi ſalutariter vocat, ſequamur, neceſſe eſt: ſed noſtra conſilia ſine ductu, cadent in irritum. Hæreamus in Abſceſſu: hic ſine materiæ coctione fieri nec viſus, nec fingendus: coctio naſcitur cohærentium partium qualitate, ad quam ſuperandam certum aliquod temporis intervallum eſt neceſſarium. Quis talia noverit? Pars organica, quæ fęcem ſecluſam, foraſque abigendam ſuſcipiet, ſit, oportet, infractior: quis eam definierit? Copia ſecernendæ, tolerantiam Naturæ non debet obruere: Quis fręnum injiciet, modumque ponet? *Non ſolùm in evacuationibus intereſt multum, quo die fiant, ſed & in abſceſſibus: nam ut ipſimet Hippocrati dictum eſt, habenda eſt ratio circuitum*: inquit *Valleſius* 4. de morb. popular. num. 118. Ne multa: Perfecta, imperfectave ſit Criſis, uni ſemper Naturæ tribuitur: quî poterit Medicus eſſe pars magna, princepſque quantum ad Abſceſſum generandum? Scilicet, ſpondeat perfectam criſim ſola Medici diligentia! Si voce finiendum negotium eſt, utatur vocis contentione majore, verborumque gravitate acriore, & ab Natura, vel reluctante extorqueat obedientiam. Si pharmacis, aut magis efficacia propinet, aut manu largiore; Si votis, concupiſcat ad inſaniam. Ipſe quum vix, gradus cohæſionis inter particulas, emittendæ materiæ copia, paucis, Naturæ ingenium, haud innoteſcunt; Spectator fuerim. Si

verò

verò non pro more *invenit Natura*, uti docet *Hippocrates* 6. de morb. popul. ſect. 5. *ipſa ſibi ipſi aggreſſiones, & non edocta, nulloque Magiſtro uſa, ea, quibus opus eſt, facit:* Sed monſtrat facturam, nec faciet criſim: Sequar Ludovicum Septalium lib. 3. num. 58. & utar *lenibus remediis, quæ etiam in manu noſtra eſt ſubtrahere.* Et ſiqui efflagitent, quid de permiſſis ad irregularem curationem veſicantibus, iis non auctor ero, ut applicent: (& idem ſentio de quibuſcumque aliis) ſi nulla prorſus deſiderati abſceſſus indicia per Naturam ſuppeditentur; recidet enim, quæquæ ſit periclitatio, in medicaminis infamiam. *Tempus autem opportunum*, ait Sanctorius in methodo vitandorum errorum lib. 13. pag. 859. *quando veſicantibus debemus uti, a variis ſignis deſumitur: primum ſignum eſt, ſi viderimus Naturam habere aliquam propenſionem movendi humores ad parts extremas.* Quænam verò ſigna propendentis ad crura? *Si coxis gravitas, vel tenſio ſuperveniat.* Sed cur longa Vos ambage morer? Obtinendum a multo paucis eſt, non poſſe per artem abſceſſum fieri; ſat enim apertum, firmumque evaſit per eorum diligentiam, qui verba inter ſingula Baglivum ructant. Repetamus igitur ex Baglivo, quod ſuperiore quæſito obtulimus; (*non enim*, inquit Plato de Rhetorica, *nocet bis dicere quod benè dicitur:*) *Criſes ad articulos Natura peculiari quadam lege ſibi ſoli nota promovet, ac perficit.*

IN SUMMA

Nullum eſt Artis præceptum, ad quod compoſitus Medicus, Abſceſſum procreet ſalutarem.

QUÆ-

Digitized by Google

QUÆSITUM VI.

De Parotidibus, quæ malignas febres comitari ſolent, quid prædicendum dum comparent? Quid agendum?

NOnnullorum animis hæret, hærebitque, Parotides, in malignis febribus apparere non aliter, quàm Iris in tempeſtatibus; & de illis cantaſſe auditi ſunt illa *Claudiani*

Non ſic Virginibus flores, non frugibus imbres,
Proſpera non feſtis optantur flamina Nautis,

ut earum aſpectus Ægris, Mediciſque. Utinam ſic conſtanter habeat: vereor tamen, ne quandoque, vel ipſa Iris tantum ſuſcipiat ſceleris, quantum non Tethys fluviorum mater, non genitor Nympharum Oceanus abluat: namque infici malo poteſt, non habenda impeccabilis; venit enim e Cœlo quondam legata in cimmeriam ſpecum; & altiſſimo prehendenda ſomno erat, ni continuò diſcederet: quamobrem *Ovidius*: *Iris abiit; neque enim ulterius tolerare ſoporis vim poterat.* 11. metam. Tranſmittamus veró Poetas, quamquam ſolent etiam per fabulas nos edocere.

2. Caligant inquirentium ingenia, quum differere ad exactum connituntur de propemodum infinita perduellium varietate humorum, quibus Parotides attribuuntur. Fit propterea, ut eorum, quæ occurunt, ad unguē omnium, expreſséque, ac minutatim ratio nequaquam reddatur. Detur igitur in quibuſdam obſervationi ſtare, ac experimentis; uti probandis, improbandiſve ſaporibus quiſque e palati ſui ſententia deliberat.

3. *Trallianus*, qui unus emeritorum Militum agmen eſt,

ceſſ, de iis, quæ poſt morbos, maximèque febres, & poſt factam digeſtionem evidentem naſcuntur, habet: *Minimè exitiales promptiſſimè curantur, ſecuritatemque portendunt, imò plurimos a gravibus periculis eripuerunt.* lib. 1. cap. 34. Quis contrà audentiùs iverit? Si caput exoneratur; pacatior fit, aut ſilet omnino febris; nulla ducendi ſpiritus difficultas oboritur; cur non putandæ laudabiles? Verùm quia ſuccutiente memoriam veſtram in prim. proretic. Galeno: *Conſtat, ex Hippocrate Abſceſſus bonos eſſe, quum morbi circuitus ad inferas partes inſigniter devolvitur; quorum neutrum Parotides habent; nempe & affectu minore ſunt, & ad inferas partes non fit devolutio*: ſubſcripſerim *Riverio*, pro cujus arbitratu, *omnes Parotides a præſtantioribus Medicis ſemper ferè ſuſpectæ haberi ſolent.* Et verò ex *Zacuto Luſitano*, *licet criſis ratione eveniant; non ſunt minùs lethales, quàm febris ipſa, cui ſuperveniunt.* Atque ex *Ettmullero* artic. 2. de Tumorib. *Si oriantur in febribus malignis, aliiſque morbis* (quòd ferè ſonat, ac ſi ſunt ſymptomaticæ) *ſemper ferè ſunt ſuſpectæ, utpote quarum funeſtus eſt eventus.* Hæc ad prognoſticum ſatis.

4. Quid ſit agendum, jamjam intelligetis: *Riverius* graſſante Epidemia anno 1623. parcè, & iteratò ſanguinem eduxit maxima cnm utilitate: ſed tum Parotides non illæ erant, quæ intumeſcerent, quia tantus Practicus nec alexipharmacis, nec attrahentibus eſſe auxilio potuit: apparebant poſt nonum, occidebant intra biduum accedente delirio, & motibus convulſivis. *Medici Piſaurenſes* ſalvatellam, aut ſaphenam ſecabant feliciſſimè, epidemia anno 1709., & 1711. verùm quum diuturnitas febris, tum malignitas humoris, præſidium ejuſmodi non admittunt: atque ideo non auſus eſt cum Piſaurenſibus extrahere *Lanciſius*: & *Ballonius* in prim. Epidem. pag. 14. *Sanguinis Miſſio nec impedivit*, ait, *eruptionem Parotidum, nec mortem.* Capiatur in arena conſilium.

5. Pro judicio *Valleſii*, *Graſſii*, *Severini*, & fermè innu-

innumerorum, ubi aliquo produntur tumoris indicio, nulla mora interpoſita ad ſuppurationem demum obtinendam ignitum ferrum admovendum eſt. Enimverò, ut repetamus, quod eſt Hippocratis, loci anguſtia nequit copioſam a febrili deſpumatione decumbentem materiam admittere: quare ob tumorem prementur vaſa a cerebro reflua, & Larynx, Pharynxque, unde jugulatio: Aperiantur igitur, quia duce noſtro Sene *Si non ſuppuraverint, non valdè ſervantur.* Et pro Celſi conſilio *Si ex adverſa valetudine illud inimicum eſt, maturari, & quàm primum aperiri commodius eſt.* Sed aperiantur, quæ ſuffocationem, delapſum ad Pulmones, malum Capitis intentant; non quæ pacatiſſimè progrediuntur, & poſt operoſum conflictum non ſine victoria Naturę, tum enim expectanda maturatio eſt. Pergamus verò.

6. Improbat *Ballonius* expoſitam methodum qui loco citato *Procurandum*, ait, *omni ſtudio, ne Parotides ſuppurent:* & per Lanciſium monemur his. *Sæpè vidimus in noſtra Epidemia iis, quorum Parotides cum magna internarum ad fauces partium tumefactione corripiebant, interitum ab uſtione fuiſſe acceleratum.* An obeſt ferrum, ſi humor per ſe malignus obſidet internas faucium glandulas, prodeſt quum externas? Sed invaſas quis divinaverit? Suppurent verò, quid tum? non eſt prorſus tuta victoria. Pictoris, aut Fullonis Ancilla apud Hippocratem, Parotides paſſa eſt, quæ optimè ſuppuraverunt; ipſa tamen obiit: Et notat *Ramazzinus* in conſtitutionibus Epidemicis, quod *Parotidibus licet ſuppuratis eadem pervicacia febres perſtabant*, quia ut ipſe opinatur pag. *63.* num. 50., focus erat in ventriculo, & pancreate.

7. Eritne ſatiùs antevertere, vel revocare Catharticis? admodum. Si peccat meſenterium, unde materia maligna in ſuperiora traducitur; neceſſariam alvi ſubductionem nemo non aſſequitur, ac profitetur. Si a capite delabitur, etiam cum ſignis levaminis; cuicumque innoteſcit, aptiorem viam ob conſenſum cum inteſtinis,

obque

obque locum materiæ translationi parem, eſſe alvum. Hùc ſpectat illud Hippocratis: *Tubercula ſecundùm aures, quæ non reſidunt, neque ſuppurant: his bilioſum alvi profluvium, aut dyſenteria, aut ſedimentum urinarum craſſum, ea ſolvit.* Hùc illud Tozzii lib. 4. aph. 38. *Non ſemel vidimus brevi ſolutas parotides ingenter tumefactas egeſtionibus per alvum habitis.* Huc illud Ballonii loco cit. *Procurandum, ne ſuppurent; & tunc nec clyſteribus, nec catharticis peperceris.*

8. Fuit qui deceptus, quia non aſſecutus mentem *Hippocratis*, quando in coac. text. 201. dixit: *Tumores circa aures poſt expurgata plurima graviter olentia, acuta febre, hypochondrio intento tardiùs excitati interficiunt:* voluit, purgationem graviter olentium plurimam futuras præmonſtrare Parotides. Sed *Galenus* in prim. proret. comment. 3. pag. 188. *Dejectionem*, ait *alvi, quonam quis pacto generationis Parotidum ſignatorium eſſe dixerit, haud ſcio; quum potiùs modo contrario, contriſtantium humorum ad infernas partes inclinationem operetur:* quare putandum eſt, intenſionem hypochondriorum ob inanitionem nimiam impedire aliquando, quominus humores ad inteſtina perveniant: hæreant propterea neceſſe eſt, & ingruat ob ſtagnantes Mors. Siquando Parotidibus evaneſcentibus lethales dyſenteriæ, aut tabes obortæ ſunt; id non converſioni ad inteſtina, ſed malignitati maximæ tribuendum; quæ morituros, ſuppuratos, & non ſuppuratos, diarrheticos, & adſtrictos tollit.

IN SUMMA

Parotides in malignis nunquã ſunt felicioris ominis argumentum. Ne materia pedem figat in hujuſce nominis glandulis, præſtat illam purgatoriis ad inteſtina convertere. Non aperiendæ, niſi quæ ſuffocationem, delapſum ad pulmones, malum capitis intentant.

QUÆSITUM VII.

Licetne Aſciten mercuriali ſalivatione depellere? Quandonam in Paracenteſim veniendum?

SI primo Hippocratis aphoriſmo ſolicitam, affixamque dediſtis operam: & occaſionem prorſus omnem eſſe, præſertim in Medicina præcipitem, hæret, uti facultatis exercendæ cauſſa debet, alta mente repoſitum: Hanc quàm difficile ſit occurrentem agnoſcere, quàm inane, poſtquā elapſa eſt, velle prehendere; veſtris Ægrotis, aliiſque cunctis Machaonicam eruditionem ructantibus, acriore, qua licet verborum gravitate ſuggerite. Videtur hodie Ars noſtra tanta humilitate vileſcere, quanta percipi poteſt maxima: creditur enim diſciplina mentibus quibuſcumque ſic accommodata, ut neminem præditum ratione deſtituat. Pro dementiam! Facultatis pars magna, & princeps eſt, Occaſionem noſſe, complecti, ſiſtere. Ecquis, niſi naturalium rerum peritiſſimus, in tantam facinoris excellentiam venerit? Illam, dum ſermonem cum Auſonio confert, audite

Crine tegis faciem? Cognoſci nolo. Sed heus Tu
Occipite es calvo? Ne tenear, fugiens.

Nonne valet Medicina temporibus? hæc qui neſcit, quid effecerit? Utinam quibuſdam quàm prompta lingua eſt, tam foret præſtò conſilium! Utinam arrogantium conſiliorum diſcordia, ne ſit venenum Artium! Nihil quidquā licet prius decernere, quàm quale ſit, & quando uſurpandum, intelligatur: verò *cum rebus ipſis*, ait Seneca epiſt. 22. *deliberandum eſt*; *quare non tantùm præſentis*, *ſed vigilantis eſt*, *Occaſionem obſervare properantem*. Itaque

que circumſpiciendum eſt, ut eam apprehendamus: num circumſpiciet, qui oculis deſtituitur; aut qui ſecùs videt, quàm debet; inque numero Medicorum contendit adſcribi? Faxint Superi, ne cum perfidis, indoctiſque Sociis major quandoque ſit, ac periculoſior dimicatio, quám cum Paganis in Areopago. Quod reliquum: Sint Medici, qui falcem imperité contrectant; ſint Ægrotantes, qui in alienam meſſem immittunt; animo non impatienti, quæ ſuper propoſita Paracenteſi, & Salivatione ſuppeditantur, excipiant. Invitus quod ſequius ſit, de meis Medicis, Civibuſque loquor; non tamen admiſſum quidquam ab iis criminatum ſcribo, ſed cautum, ne admittant.

2. Neminem præterit, morbis, vel benè perſpectū auxilium, laudabiliter nunquam opponi, ſi cauſſarum qualitas, agendique methodus quantum poteſt, apertè non ſentitur; non eſt igitur, cur ſupervacua operoſitate conficiar, ut evincam nec paracenteſim, nec mercurialem ſalivationem conſulté præcipi, quin Aſcites quomodo generatur, appareat. Jam verò illius hydropis genus eſt, a quo in tumorem præter naturam immodicum, mollemque, Abdomen excreſcit: tardanda igitur, cogendaque materia eſt. Quamobrem id? Fallitur, & longè fallitur, quicumque putat, Aſcitem omnem ab humoribus adeò tenacibus naſci, ut nequeat, quàm calorificis, ac tenuantibus debellari. Conſulatur *Hippocrates*: reddet ſanè in altero prædictionum: *Cum multum ſanguinis ſurſum, ac deorſum eruperit; & febris inſuper acceſſerit, cum multa aqua repletum iri, timor eſt: atque hic hydrops breviſſimi temporis, & ex quo pauciſſimi evadunt.* Et ubi de Genitura: *A plurima, ac meraciſſima bile corpus colliqueſcit.* Et ubi de internis affectionibus definit, vinci difficiliùs hydropem, *in quem ex alio morbo corpus liquefactum devenerit*: Et primo Epidem. ſect. 2. *Quum dolores eſſent multi, & colliquatio mala, his abſceſſus ſuccedebant, aut majores, quàm ut ferre poſſent; aut minores, quàm ut quidquam prodeſſent, ſed ſtatim recurrerent, & ad pejus cougerent: Erant*

autem, quæ his ſiebant, hæc: Dyſenteriæ, Teneſmi, Lyenteriæ, & alvi Profluvia: Quibuſdam etiam Hydropes, partim cum his, & partim abſque his. Prætereatur *Boerahave* inter Mechanicos egregius, & plurimi e Vetuſtioribus cum Galeno apud Sennertum, ac Zacutum, quibus idem arridet; Prætereatur noſter Argirenſis Fortunatus Fidelis, qui de lacte habet in contemplationibus medicis: *Mihi non raro feliciter uſurpatum eſt: his, quæ dicta ſunt aſſentitur Rhaſis, & complures Alii, qui uſu, & peritia rei medicæ præſtant.* Et abſolvatur negotium verbis *Triſani* apud Armilleum: *Non è nuovo darſi l' Idrope per principj colerici fondenti, ed eſſere ſtato da Principi della Medicina curato con attemperanti, e cauti refrigeranti, come maggiormente nel noſtro ſecolo con l' eſecuzione di tali indicazioni ſi oſſerva felicemente curarſi per inſegnamento di tutta la Scuola moderna:* Sed quid cauſſæ, quamobrem humores hoc pacto fuſi reſtagnarint? Vim elaſticam penè amiſerunt, ideoque organa in motum vix excitabunt: Et quia ferociente bili, vel alio quovis ejuſdem ingenii liquore ſanguis liquatur, inque redundantius ſerum abit, fit, ut tenerrimis lymphaticis, viſceribuſque infractioribus Hepate, Lyene, Meſenterio inhibeatur.

3. Nec infrequentiùs Hydrops hic oritur ab Hydatidibus: Ejuſmodi Veſiculas Anatome vel infantiſſima patefecit. Sicui plura videntur in Vetuſtatis reverentiam obſequentiùs coli; habeat ab *Hippocrate*: *Quibus hepar aqua repletum ad omentum eruperit: his venter aqua impletur, & moriuntur*; quia, hepar, ut exponit *Galenus* obnoxium eſt generandis hydatidibus: Et apertiùs Aretæus: *Alia quædam hydropici morbi ſpecies talis agnoſcitur: in ea veſiculæ quædam puſillæ, crebræ, humoris plenæ in loco ubi Aſcites fieri ſolet, excitantur.* Aliter ſentire *Sennertum* non ignoro, atque hæc loqui: *Licet in ovibus, aliiſque Brutis frequenter hæ Veſicæ conſpiciantur: nemo tamen propter eas, hydrope laboraſſe deprehendit.*

hendit. Nec ex illis tantum ſeri fluere poteſt, quantum ad hydropem conſtituendum, neceſſarium eſt. Sed quum dies diem doceat, ſequamur Recentiores, neceſſe eſt; fateamurque hydatidibus ingentibus, ac plurimis Aſcitem quandoque generari: quibus ruptis effunditur lympha, *& nunquam erit* ut loquitur *Gorter* ſuper aphoriſmo, *ſtillicidii finis, atque ita tandem corpus privatum lympha moritur.* Quid verò, cur hæ veſiculæ oboriantur? Acres particulæ fibras viſcerum eo fodicant ordine, quo pulvis cantharidum: abeunt præcipuè in carneas, eroduntque; aqueum humorem compellunt inde ad glanduloſas: attolluntur, viſunturque veſiculæ. Ab iiſdem particulis eruo aquoſum humorem ita quandoque turgere, ut pariat Aſciten, & magnum in hypochondriis incendium: propterea per *Sanctum juratus Oſirim*, docendos eſſe affirmo eos, qui ut hydropis cujuſque ſuſpicione invaſi, voto ruunt in Ammoniacum. Gummi hujuſcemodi promptiſſimè exardeſcit, & maximam in raritatem extenditur: quare quum cicurandi ſunt ſales, æſtuſque præcordiorum temperandus, non videtur poſſe laudabiliter uſurpari: nec ſecuram ſpondet opem, quum etiam glutinea materia opplete ſunt primæ viæ: minatur enim quemdam tumultum, & præ nimia rareſcentia, lymphaticorum ruptionem; præſertim ſi extrinſecùs apponuntur laxativa, quæ juvare non ſecùs hydropicum credenda ſunt, quàm juvant *Auriculas cythara collecta ſorde dolentes.* Horat. Epiſt. 2.

4. Verùm frequentiſſimam cauſſam ab majore humorum tenacitate, moleque, nemo non profitetur. Obfirmata Meſenterii, Lyenis, Hepatis oppilatione, motus liquoris in exiliſſimis lymphaticis impeditur: hinc tumor, & in viciniam compreſſio: hinc Exſudatio, vel Ruptio. Receſſum a contactu, ubi arteria cum vena, canalique lymphatico copulatur, opinor in hydropem non pertinere; quia humor eſſet ſanguineus; evaderet enim ab arteria, non rediret a lymphatico in cavum abdominis. Progigni malum

malum ex jecinore intantùm perfrigerato, ut nequeat pro ſuo munere bilim ſatis commendabilem ſuppeditare; uti ſepiùs accidere, non inficior; ſic unicè fieri, pernego. Extis innumerorum cadaverum inſpectis integrum hepar iterum, iterumque definitum eſt; aliàs Lyen inculpabilis, aliàs utrumque laudabile; uno Meſenterio, vel Pancreate delinquente. Scire licet, vel decernente *Riverio*, hydropem majori vi generari ab hepate, quàm lyene, quia, hic eſt membrum minùs princeps: accedat; quia non facile in hydatidas labitur; nihil quidquam perficiendo ſanguini ſubminiſtrat: quidquid poteſt, una fermè preſſione adverſus lymphatica poteſt: quæ, & hepati non negatur. Lymphaticorum refricate memoriam: ab extremis ad corporis penetralia reducunt commiſſum ſibi liquorem: ab artubus veniunt per glandulas inguinales, iliacas, meſentericas in chili ciſternam: a ſuperiore trunco per jugulares, axillareſque ad venam ſubclaviam, & portam: quæcumque preſſio excurſui opponitur, pertinet in propoſiti mali generationem. Hinc ſiquis ſcitatur, quare contumaciſſima Quartana, vel alia ejuſcemodi febris querquera, cadit quandoque in Aſcitem; habeat ex *Hoffmanno* de cauſ. morbor. ſect. 1. ca. 7. §.36. *Pancreas penitùs induratum in iis, qui ex Quartana diuturna laboraverunt, ſæpiùs vidi*: Nullum ne malum digeſtioni in Duodeno: & nulla ab indurato in vicinas, ſubjectaſque partes illaudata compreſſio?

5. Aquam verò quibus affirmare licebit indiciis? recenſentur communiſſimè: en vobis: Quid ſi cutis, & ab oppoſita præſertim candela pelluceat; fibræ molliores ſint, quàm pro natura ſolent; motus velut ab injecto in ciſternam lapillo in circuli ſpeciem ſpargitur? mehercle tumor ab humoris redundantia eſt. Quid ſi tanquam utercul conclusa cum *borborigmo evidente decurrit*, ut loquitur *Trallianus*: nimirum non ſine ſonitu a latere in latus devolvitur cum ſenſu imminuti, auctique ponderis pro vario poſitu, ſupino ſcilicet tumor veluti defluit ad

latera;

latera; recto premitur pubes? Verò nullis coercetur aqua veſiculis, ſed cavum occupat. Tumor ab àquis incluſis in ſuis ciſtis, fallit, inquit, *Boerhaavus*: verùm Sitis perpetuó affligens ſine cauſſa manifeſta, qua nullum certius indicium putat *Cardanus* in aph. 8. ſect. Colli macies, Scroti, pedumque tumor, & abdomen procul fluctuatione inæqualiter tactui repugnans, unicuique non malè quadrato ejuſcemodi folliculos perſuaſerint.

6. Hic prætermiſſum nolim, illaudata duci opinione, qui Sitim præter Naturam urgentem, Pathognomonicum evulgant hydropis indicium. Videtur ſanè adagii loco repoſitum, & omnium conſenſione probatum

Quibus intumuit ſuffuſa venter ab unda
Quò plus ſunt potæ, plus ſitiuntur aquæ.
Nec Sitis eſt extincta prius, quàm vita bibendo.

Sed non omnem Aſciticum, & præcipuè non omnem, nec ſemper, habet Sitis leucophlegmaticum. Siquid mea valent ſuffragia, nulla unquam excruciante Siti plurimos Anaſarca, plurimos Aſcite multatos, teſtor: Et dum hæc ſcribo, Roſariam Paſquale Monaſtriam S. Agathæ ſacram, nec ante paracenteſim, nec poſt, ſitientem offero. Si Aliorum oraculis auſcultandum; oro, ut, qui contrarium ſentiunt, unum quemdam offerant, qui tantùm quod Sitis abeſt, præcipiat, inculcetque non eſſe Aſcitem; dum in molliorem tumorem nimis attollitur abdomen, aqua fluctuat, & ab altero in alterum latus devolvitur. Videte, ne dilatato utero, & in firmum acumen aſſurgente, poſt admiſſum a longo tempore Virum, poſtque motum manifeſtum, dicenda gravida non ſit Mulier, quia cibi faſtidio, rerumque diverſarum deſiderio non correpta eſt. Conſulatur *Riverius*: reſpondebit meherclè, non ab initio *ſed in progreſſu morbi Sitim adeſſe moleſtam ob humoris ſalſedinem.* Sennertus non ſemper vult comitem: ſed *plerumque.* Quorſum multa emendicare? Quis unquam, aut auſus eſt, aut potuit definire ſingularem Aſcitis cauſſam eſſe rodentes Sales? Enim verò Sitis, quæ bibendo creſcat,

Digitized by Google

ſcat, non orietur, quàm ſalibus magis, magiſque reſolutis, ut ad Oeſophagum delati moleſtiùs illum, quod ſubtiliores, afficiant: extrahuntur tamen aquæ ab hydropicis & qualitatibus, & elementis omninò variæ. Si execrabili fervore turgeſcat lympha ob propinatum medicamentum: Si præ copia redundet ob ingeſtos, verbi cauſſa, ultra fines temperantiæ melopepones: nonne rumpi vaſcula poterunt? Cur non Aſcites abſque ſiti, ſiquidem humores non ſalſi erant, ſed laudabili temperamento? Accedet Sitis aliquando, effusâ in cavitatem abdominis aquâ, fibriſque Oeſophagi areſcentibus: & augeri fortaſsè bibendo videbitur ob partam quamdam ductilitatē ad traducendam affectionem: Verùm nihil prorſus cauſſæ eſt, quamobrem & ſemper, & ab initio ſęviat. Paucis: Si pronunciamus, non probè perſpecta geniti morbi methodo, fallimur. Ecquid de iis, qui ut abſumant aquam, & potum religioſiſſimè omnem Ægro interdicunt; & ſalitis ſardis, garoque jubent exſaturandum? Adoleſcentes, qui medicam dignitatem, qui deplorandum Proximorum fatum, qui veſtram gloriam ſpectatis, Vos moneo, atque hoc meo jure præcipio, ne ſiqua Vos aliquando neceſſitas ad hydropicos vocabit, audentiores evadatis, ſalſa ſitientibus imperando: Sacerdotis enim Ignatii Pellegrino ſic ociſſimè perditi recordatione deterreor, & Vobis inculco, ne ad iſtiuſmodi temeraria conſilia veniatis.

7. Ubi de aqua deliberatum eſt, deſideratur ab Ægris, intelligere, Elapſane in Cavum ſit exſudatione, an pro ruptis vaſculis, aut hydatidibus; rationem omnem ſalutis, quam inhiant, hinc trahunt; propterea plurimū intereſt, id aſſequi. Ipſe ne deſperare videar, quia curare neſcio; dabo infrà ruptionis argumenta: hic non prętermiſerim quod ab *Hippocrate* ſuggeritur, de Vict. rat. in acut. *Hydropum duæ naturæ ſunt, quorum alter ſub carne ſi fieri aggreditur, inevitabilis eſt; qui verò cum inflationibus fit, multa bona fortuna opus habet.* Ab Aretæo: *Perpauci liberantur, idque felicitate quadam, ac Deorum potiùs,*

potiùs, quàm Artis auxilio. Quale reputatis eſſe conſiliũ? Perpetuum, firmumqne ad noſtra uſque tempora: *Pitcarnius* enim vult, Aſcitem *aut nunquam, aut caſu curabilem.*

8. Quod hactenus habui, potuit fortaſsè Vobis eſſe moleſtiæ, quia ſatis apertum, & procul neceſſitate repetitum; ſed videri alienum a propoſito non potuit. Peditem imitatus ſum Tabellarium, qui mavult divertere, ut per planum in metam ſe recipiat non fractus, quàm per confragoſum, quamquam compendiarium aſcendere, ut pertingat, ſed exanimatus. Jamverò mecum pergite: Quãdo humores exſoluti ſunt, nihil emolumenti poterit ſpõdere Mercurius: illi enim hujus operâ dimoventur intimé, liquanturque, ſeu acido, cui fibras liquorum adſcribimus, peſſumdato; ſeu motu inter unam, aliamque particulam vehementiùs excitato. Quid quum aut veſiculis inhibetur, aut in cavo abdominis aqua fluctuat? Si robore Solidorum Mercurius non repellitur, non urgetur in circuitum, non adigitur inter liquores; fallitur, quæquæ ſit, expectatio. Organa debiliora quum craſſiorem morbi fomitem, tum ipſum præſidium retinebunt: quare pro novis cohęrentium particularum modis admittent pejora, & præcipuè dyſenterias immedicabiles. Contendere, ut corrigatur tenax humorum omnium temperamentum partibus firmis eòdem ęqua virtute conſpirantibus, longè aliud eſt; quàm rupta vaſcula farcire; peculiare, & ad fęces excipiendas infelici fato accommodatũ, viſcus erigere. Illud fas eſſet ab hydrargiro deſiderare; hoc non item. Si meis Vos conſiliis dedere diffitemini; credite *Sylvio*, qui ſalivationem præcipit, ubi hydropis periculum imminet; non ubi abſolutus eſt: credite *Muſitano*, qui illam vocat *inſolens medicamentum*; & probat aliorum, non ſuimet periclitatione: credite *Cyrillo* apud Ettmullerum, qui *rarum* prædicat eventum; ut, ſicuti mira ſtupetis, ita rara caveatis. Quid plures commemorem? Ex Homobono Piſone: *Quum certi ſimus de Aſcite,*

 non

non de tumentibus ſolùm glandulis abſque effuſione aquæ : & quum aliquando morbus generetur ſanguine proclivi ad ſolutionem, abſtinendum. Nec ſi ſcirrhum hepatis, aut meſenterii, fas eſt, cauſſam determinare, in vota contraria pertrahar: Scirrhus enim, unde lymphaticorum ruptio, & duritatis ad tactum reniſus, radicaſſe credatur, oportet: quamobrem cum Gerardo Svvieten tom. 2. de ſcir. pag. 362. rem claudam: *In ſcirrhis reſolvendis ſæpè ejus uſus profuit tam externus, quàm internus: ſed in ſcirrho benigno, & incipiente: ubi enim in lapideam ferè duritiem converſus eſt, & malignus fieri incipit; nullum omnino a fortiſſimis etiam mercurialibus præparatis, neque ab ipſa ſalivatione argẽto vivo excitata, levamen expectari poteſt, quia potiùs exacerbátur omnia, & ſcirrhus citiùs in cancrum mutatur.* Quibuſdam (lamentabili tamen ſucceſſu) animũ fecit *Sebaſtianus Rotarius*: ſed quum afferat: *Perchè non ci ſarà luogo allo ſperare del gran bene da' mercuriali nell' Aſcite, trattandoſi di diſenfiare quelle menome glandule interne dalla unione delle quali ne riſulta la ſpaventevole gonfiezza della pancia.* Et quum ſperare votum ſit, non hiſtoria pluries, & glorioſiùs ſuperati diſcriminis; quum non ſit ſingularis cauſſa morbi congeſtio in glandulis: hortor, ut nunquam mercuriali ſalivatione impetatur, undecumque ſuam trahat verus Aſcites originem. *Ravviſano*, inquit Bianchini lett. 5. *molti nell' Autore un certo genio, o traſporto per lo mercurio; ed io oſſervo nella maggior parte delle ſue opere aſſai più di teoria, che di pratica.* pag. 185.

9. De Paracenteſi Vos hæc loquar: Quum ab Hippocrate ad nos uſque nullis intermiſſa temporibus ſit, reputari, niſi injuria, non poteſt inutilis. Maximè doloroſam, ſpiritibuſque infeſtam abjeciſſent Medici, quorum ſanctione ut parcè, iteratòque aqua foras educatur, alternis, ſinguliſve diebus inſtituenda proponitur: Neceſſariam inculcat organorum vehementer metuenda corruptio. *Aqua*, inquit Celſus, *niſi emittitur, quæ contra naturam*

ibi

ibi ſubſiſtit, & jecinori, & reliquis partibus interioribus nocet. Sed quo morbi tempore (ne poſt bellum ſuppetię,) auxilium expectabimus? *Conſultum, atque factu optimum illicò purgare aquam, nec differre: nam ut moràm traxit, etiam virtute conſtante vitiat interna membra, mortemque affert neceſſariam*, ex Cardano de meth. meden. cap. 98. *Feſtinandum* e conſilio *Sylvii*; *non diù nimis differre oportebit*, arbitratu *Williſii. In principio, & incremento morbi dumtaxat*, pro ſententia *Ettmulleri*: *Aqua nondum putrida, nec quæ diù in loco ſtagnaverit*; judicio *Boerhaavi.* Recenſerem, quàm multos vellem: ſed quorſum auctoritates emendicare, quando per Bartholinum loquitur apud Hoffmannum experientia, ſuggeritque, *Poſt ſectiones anatomicas, interiora, prçſertim omentum nunquà non conſumptum, ac putridum viſitur?*

10. Catoniano ſuperciliofæ frontis arbitrio dictis Quidam inſurgunt; & interrogant: cur Emeticis, Catharticis, Urinam, Sudoremve cientibus nullus locus? Rupta ſunt Solida? Undenam innotuit?.. Antevertatur, quantum fieri poteſt, aquæ congeſtio, quia faciliùs ſemper fuit, non admittere perniciofa, quàm excludere. Sed ubi hæc cecidit in conſpectum; nonne repetitis terebrantis acûs vulnuſculis adigetur ſolidum in fatalem laxitatem?

Si, quà duce fideliùs arripiuntur diſciplinæ, patientiam non exuiſtis, mentem à me, obteſtor, ne avertatis: Si ſciens fallo; me ſummus Medicinæ Parens Apollo ſic oderit, ut barbam totàm radicitùs evellat. Quibuſcumque cauſſis aqua coacta reputatur, nullo ſecuriùs medicamine invaditur, quàm Paracenteſi, ut Multorum aliter illam aggredientium temeritas abſolvi nequeat, niſi beneficio ſecundiſſimi ſucceſſus. Plurimos hydropes, geſtæque curationis methodum & memoria, & chartis excepi. Vidi, patiminor ut id mihi arrogem, comprobari exitu documenta, quæ variis Præceptoribus excerpta, congeſſeram. De Vomitoriis ingenuè, & expertus quidē profiteor, ad experientiā ſcripſiſſe *Liſterum*: *Vota tantùm*

ſunt alicujus inexperti, neque a ſe, aliove quovis unquam, ut opinor, uſurpata. Eliquant humores, rumpunt vaſcula; hæc rupta magis reſerantur: quid ſi vel ſanguis evomitus eſt ab eorum uſurpatione? Quantum ad Cathartica, firmum teſtor illud *Celſi*: *Hydropicis alvum molliri cibo melius eſt, quàm medicamento.* Succum Ireos noſtratis in primis celebrem tanti mali expugnatorem, millies propinatum ſcio; Et Monacho Caſinenſi ſepties Herculem *Bovii*: nunquam tamen ſecundum exitum obſervavi. Neque uſus tartari e vino, manna, iſtiuſque generis mitiora laudabilem operam præſtitere. Siquis in Ægrum ſuã navare benevolentiam contendat, ſequatur *Trallianum* talia differentem: *Vix quidquam eſt, ſat ſcio, quod languentem magis affliget, ac proſternet etiam, quàm prolixior alvi purgatio: ſatius igitur fuerit, humorem negocium præbentem paulatim, & cum ſumma perpenſione, quàm ſemel & confertim, & violenter evacuare.* Ipſe nunquam receſſi a *Williſio*, a quo habeo, *Cathartica Aſciten ſæpè exarcerbant, & incurabilem reddunt*: nec ſine monitu ejuſdem obſervavi conſtantiſſimè Diaphoretica malo paria, in deliquia ſpirituum, reſpirationem difficiliorem, fluctuantium in cavitate liquorum æſtum Ægrotos conjeciſſe. Sed cur idem de Diureticis ſentire non liceat? *Tutto ciò*, ait citatus *Triſani*, *ci viene autenticato dalla quotidiana ſperienza, che ha fatto deſiſtere i più accreditati, ed eſperti della Medicina da ogni ſorta d' Idragogo nel curar queſto male, benchè in apparenza ſi ſtimi diminuito per quello ſgravio preſente di ſeroſità, tuttavolta ſciolta viapiù, e sfibrata la maſſa del ſangue, ne ſiegue l' intumeſcenza maggiore frà pochi giorni peggio che prima.* Quis eſt, qui non caveat, dum humores reſoluti ſunt, ne ultrà diſſolvantur?

11. Humorem exonerent in abdominis cavitatem rupta vaſcula: quid propterea? Revocari ad circuitum abſolvendum per diuretica illum determinabimus? qui veniat in tantam ineptiam, nemo unus erit. Præſidiane efficient

efficient, ut ab eo loci per poros ad renes uſque rejiciant? minimè verò: Morboſa materia fiet acceſſione redundantior, qualitate iniquior. Avertentne aliò humorem, qui erupturus in cavitatem eſt? fallaciſſimum conſilium! Longè faciliùs, & partes eliminandæ, & ipſa ibunt remedia, ubi rupta ſunt organa; quàm per renes: porrò cuicumque ſecretioni ſecundùm naturæ leges eſt neceſſaria reſiſtentia ſolidorum, quæ meherculè tardat evaſionem: quādo patet porta, laxiorque eſt fibra; non item: quamobrem nec mirum, nec novum eſt, aquas iſtius generis ſolutis per diuretica reliquorum repagulis, obſervari cumulatiores. Nec alia ratiocinatione procedimus, ſi a carnibus receſſere veſiculæ, factæque ſunt Hydatides. Hinc quia certum eſt, fibras pro ſtagnante liquore corruptum iri; ſingulare præſidium in paracēteſi collocandum; & alta voce cum *Paræo* profitendum: *Parum prudenter de remedio ambigi, quum eò neceſſitatis Æger redactus eſt, ut eo ſolo ipſi ſuccurri poſſit*. Et cum Cardano: *Lęthale, prętermiſiſſe tanti morbi fermè unicum auxilium*: loc. cit.

12. Sed quid hinc emolumenti? Plurimū quū Ægrotis, tū Medicis: Quum per poros extruſa eſt aqua, nullus dabitur corruptioni locus, ſi, ubi primùm viſa, evacuatur: ita ſi fuerit intra unius Peritonæi duplicaturam reliquis viſceribus intactis, & integro cœtera corpore: ſi ciſta veluti grandiore meliceride, aut vulgò *Bozzio*, diſtentio eſt; cohibentur preſſione, quæ adjacent, ſequunturque ad intumeſcentiam uſque aliorum membrorum; ſanè vel nunquam, vel ſeriùs omninò redit affectio: En ſpem afflictis maximam. Si paucos intra dies ab radicibus ipſis valentior effertur, prædicendum verbis Hippocratis in Coacis: *Hydrops, qui ad curationem remiſit, recurrens, deſperatus eſt.* Extumet iterum abdomen, ſpiritus ægerrimè trahitur; vetuſtiori hepatis, lyenis, meſenterii ſcirrho iraſcimur; & expenſis aliorum viſcerum muneribus indoleſcimus? Rupta ſunt vaſa: *Dum ſubitò, & confertim fit hydrops, ſemper rumpta ſunt* e Sylvio: *Subiti*

hy-

hydropis generatio non aliam cauſam, quàm rupturam agnoſcit ex Hoffmano: *Si celeriter nimis malum iſtud invaſit, vas aliquod lymphaticum grande diſruptum, & non ſine ratione conjicitur*, ex Heiſtero: cur non ita ſentiendum de regenerato? En prognoſticum ad Artis gloriam: en certum Ægrotanti argumentum, quo maxima ſolicitudine ſtudeat æternitati. Sed habebit, loquar ex citato Heiſtero, *ut cruciatus quodammodo mitigentur*:

13. Aretæus poſtquam monuit, difficillimum eſſe de morbo reportare victoriam: oporteret enim *totum hominem permutare*, *quod* (utar ejus vocibus) *per Jovem nec Diis ipſis facile fuerit*; rem prorſum incredibilem proponit, & *Mirari licet*, ait, *quod mehercule magnum eſt: in aliis omninò pernicioſis affectibus Ægrotantes abjecto ſunt animo, triſtes, mortis amatores*; *in his verò & benè ſperant, & vitæ cupidi ſunt*; ut etiam Nos aliàs. Quò vana iſthæc perſuaſio illos perduxerit, ſi proſpero Medicorum flatu naverit? Ingenuitate duce ſcribendum, loquendumque eſt; ne victa per malum arte, videamur vel hoc ignoraſſe; vel eum decepiſſe, qui veniet ad ſupremi Judicis tribunal, neſciens & quando, & quemadmodum. Sub quolibet alio incommodo rem eſſe in difficili, quamquam ſine periclitantis deſperatione, profitemur; atque id, ut aliquid prægrandius effeciſſe judicemur: cur Aſcitis malitiam levabimus? Levet qui cęcus eſt, ideoque ſigna non benè percipit; levet qui Aretalogus eſt, ideoque profeſſionis gloriâ non tangitur: levet, qui adulator eſt, ideoque ſui fratris iniquiſſimus proditor. Eſt, quatenus amantem decipi cum laude decipiamus: ſed nunquam cum laude fit quod & Animam Ægroti, noſtramque perdit, & Medicinam.

IN SUMMA

Mercurius a quo ſalivatio, Aſciti ſuccurrere nullò pacto poteſt: Paracenteſis a primis morbi principiis uſurpanda: una eſt, quæ ſecurius vitæ, mortiſve prognoſticum ſuppeditet. Sitis non eſt pathognomonicum cujuſque hydropis indicium.

QUÆ-

QUÆSITUM VIII.

Utrum ad Pſoram abigendam neceſſaria Cathartica ſint, an unis utendum illinimentis?

SI vulgus incertum in diſſidentia ſciſſum ſtudia Sagaciorum deliberationes coercet, quominus emittantur; vel oppugnat clamoribus, ut nequeant exaudiri: quid quum maxima inter Peritiſſimos diſſenſione confligitur? Eſt his, eſt illis ambitioſum, ab eo non diſcedere, quem adamaverunt; propterea veritus ſemper ſum, ne ſcabiem invicem affricantes, augerent morbum factionis atrocitate. Ex Williſio Pſora vix unquam facilè, nunquam tutò ſine alvi ſubductione ſanatur: Soli ex Helmontio illitus omnem emaculant dealbando parietem. Tantum ponderis in his habet auctoritas, ut pendentes ab alieno ore compellat ad contraria ſentiendum & pro aris, focisque dimicandum.

2. *Quid liceat neſcimus adhuc, & cuncta licere*
Credimus; & ſequimur Magnorum exempla. Ovid.
(lib. 9. metam.

Sed ut conſultè procedamus, non unam gignendæ pſoræ methodum admittendam, opinamur: hoc ſi obtinuerimus, rem laudabiliùs finiemus. Recentiorum ferè omnium arbitratu ſingularis cauſſa repetitur ab Inſectis, quibus nomen factum eſt *Syrones*, vulgò *Pellicelli*: En unum pro cunctis Hyacinthum *Ceſtoni* ad Redium: *Mi miſi intorno colla punta di un ſottiliſſimo ſpillo ad una di queſte acquajole, ed ebbi fortuna di cavarne fuora un minutiſſimo globetto bianco appena appena viſibile: e queſto globetto oſſervato col microſcopio ravviſammo con certezza indubitata*

tata, ch' egli era un minutiſſimo bacherozzolino ſomigliante in qualche parte alle Tartaruche, bianco di colore con qualche foſco d' ombra ſu 'l dorſo inſieme con alcuni radi, e lunghi peluzzi ſnello, ed agile al moto con ſei piedi, acuto di teſta, con due cornicini, o antenne nella punta del grugno... Molte ne abbiamo veduti camminare eſternamente ſopra la ſuperficie del corpo, e particolarmente nelle articolazioni, e piegature grinzoſe, e ne' minuti ſolcarelli della pelle, dove coll' acuto della teſta cominciano prima ad introdurſi, e tanto razzolan, e tanto ſi agitano cagionando faſtidioſſimo pizzicore, finchè il loro corpo tutto ſia penetrato ſotto la cuticula. Ovipera ſunt ejuſmodi Inſecta; quia ſub vitro, quo res creſcunt, viſa ſunt ovum emiſiſſe: migrant per corpora, quia plures dies vivunt extra Hominem; & ſiquando moriuntur, uti in aquis fervidis, poſſunt ova relinquere, quæ lintea in eodem lavacro ebullita inficiant, demùm exluduntur Beſtiolæ.

3. Si Beſtiolæ non arrident, ſentiatis licet, cum *Joſeph Papa*, & dicatis *Che ſimiglianti puſtule non di altronde procedano, che da un vizio particolare, e proprio, eſiſtente non già nel ſangue, non già in alcun altro de' liquidi diſcorrenti pe 'l corpo, ma nella ſola cute, e ſpecialmente nelle glandule miliari, di cui la ſteſſa cute è ripiena; dimodochè quivi, e non altrove naſca la cagione efficiente delle puſtule ſteſſe, e del prurito percioccbè quivi per la viziata ſtruttura di eſſe glandule, ovvero per qualche improprio fermento, che in loro riſegga, venga il ſangue, e la linfa a ſcompaginarſi nelle ſue interne particole, ed in tal modo vengono quivi a depoſitarſi, ed a farſi coſpicui, e attivi i ſali pungenti, i quali ſenza queſta vizioſità di eſſe glandule ſtarebbero nel ſangue, e nella linfa collegati, ed occulti, e di niuna attività.*

4. Si malum ſemper trahendum ab invaſa primùm cute foret, Inſectis attribuerem: verùm ſit, precor, quatenus mihi facultas liberè diſſerendi fiat, patienterque admittar, quamquam & longa ambage morari Vos, & nullo

videbor

videbor ordine progredi. Eſt pro conſpectu oculatiorum, Aliam eſſe ſcabiem, quæ ſequitur inabſolutam ſanguinis defęcationem: quæ Hominem prorſus integrum aggreditur extrinſecùs, omninò Aliam. Id, ſi ab *Hippocrate* ſciſcitamur, reſpondet his, quæ poſtrema ſunt verba ſecundi prænotionum: *Impetigines, & Lepræ, & Vitiligines albæ, Leucæ appellatę, quibus Juvenibus, aut Pueris aliquid horum factum eſt, aut paulatim conſpectum in multo tempore augeſcit: his non putare oportet, Abſceſſum eſſe eam papularum eruptionem, ſed Morbum. Quibus verò horum aliquid factum eſt multum, & de repente, hoc ſanè fuerit Abſceſſus. Fiunt Leucæ quædam ex lethaliſſimis morbis.* Quis hinc non intelligit, Pſoram dici Abſceſſum quando ſtatim comparet, poſtque morbi alius judicationem: Dici Morbum, quando a cute incipit, paulatim augetur, nec humores vitioſos perſuadet? Verùm *Mercurialem* audite: *Percunctabitur Aliquis a me, qua arte cognoſcendum ſit, quando Scabies erit morbus ſponte factus; quando erit Abſceſſus: hoc eſt quando erit effecta a motu critico aliquo naturæ: Modum hunc cognoſcendi docuit Hippocrates in fine ſecundi Prorheticorum, quo in loco dicebat, quod quibus Juvenibus, & Pueris efficitur Scabies, & paulatim efficitur; hæc nullo alio morbo efficitur, ſed ſpontè naſcitur: ubi verò poſt morbos, & ubi ſubitò naſcitur, tunc facta eſt Scabies non ſpontè, ſed per criſim.* Plurane deſideratis? En *Ballonium* 1. Ephemerid. conſtitut. anni 1574. fol. 44. *Ut cutaceum vitium dicatur, jamque & fomite, & ſemine mali in cute ipſa exiſtente, Cutis morbus credatur; Tria maximè quæruntur, ut jam olim quædam primitiæ morbi, ac incunabula apparuerint; ut ejus creſcentis, augmentumque capientis notæ conſpiciantur; denique ut progreſſu temporis ſuam perfectionem, abſolutionemque accipiat. Contra verò ut Abſceſſus nomine, nota, charactereque inſigniatur; quæruntur alia tria tribus prioribus contraria.* En *Lanciſium*, qui conſultatione 17. apud Armillæum fędæ ſcabiei cauſſam definit Salinoacres

a ſanguine deciduas particulas, & addit: *Dummodo per Contagiū prima hujus morbi ſemina non irrepſerint.* En *Ramazzinus Scabies, aliique cutanei affectus in Morborum claſſe ſunt recenſendi quando paulatim fiunt; quando verò confertim, & præcipuè poſt aliquam ægritudinem, non Morbi nomine; ſed Abſceſſus inſigniri debent.* in conſtit. Epidem. ann. 1691. num. 28.

5. Si mentem veſtram ejuſmodi præceptiones obſederunt, nulla errandi ſuſpicione, facilè rationem eventuum poteritis aperire. Abſceſſus, licet imperfecta, nihilominus Criſis eſt; quare nihil mirum, ſi repentinó cōpareat: nihil abſurdum, ſi cutis univerſa particulis quàmſimillima figura præditis impetatur. Vermiculorum parca manus primùm ſubit, augetur generatione, fodicat cutē, papillas nerveas irritat, unde eſt Prurigo, quæ tamen vel uno affrictu ſalis oboritur. Siquam Scabiem in proximum quemque non tranſilire videritis; aut illam a Beſtiolis non eſſe decernite; aut ab his proximi temperamentum formidari, ut etiàm ab ipſa peſte manifeſtum eſt, quæ certos quoſdam non corripit. *Obſervandum eſt*, inquit Mercurialis, *proprium eſſe Scabiei humidæ, ut contagio acquiratur: & quamquam etiam Scabies ſicca poſſit contagio capi, id tamen non adeo frequens eſt.* Quamobrē id? Sub humida ſunt ſyrones, quia corpus cœterà ſanū inſiliunt: poſt acutos verò morbos, aut diuturnam Quartanam, aut nimium Peruviani Corticis uſum abſumptis aqueis portionibus non erit, quàm Siccior, & ſine Inſectis ſaltem operoſis, quia ſui generis accommodato alimento fortaſsè deſtituuntur. Siquando Pſora videbitur a primis illicibus urgere ferociùs, argumento erit, vel ſatis valere Naturam, quæ ſtimulata detrudat ad cutim quodcumque intùs adactum fuerat. Vel pro medicaminū inimicis effluxibus copioſos vermiculos in furorem compelli. Si diſparuit, ut quorumdam dierum intervallo redux credenda ſit: trahatur & ab iterato criſeos conatu, & a variis Ovulis in animalia ſurgentibus.

6. At

6. At enim primi Syrones unde habendi, quum, Puellis ob difficilem dentitionem accedit Scabies, & ea ſanè, quæ Nutricibus concredatur, offeratque vermiculos? Determinare non audeo: In compertis arbitror, (& ab experimento fatebitur, cuicumque Deus quietem fecerit tunicatam,) Vermiculos traductos per lintea, per induſia, per chirothecas, immo per pallium, quod Scabioſi collo hæſerat, Scabiem tranſvexiſſe: Negare illam non poſſum, quæ a Criſi naſcitur: quid horrendi, ac execrabilis, ſi opinor a vermibus aliás corrumpi humores: aliàs ab his corruptis offerri materiam magis aptam ad nutriendum, & ad ovulorum explicationem? tamen ipſa hęc ovula, hi vermiculi corruptos inter humores medii, unde trahendi? Negotium mihi facit, quám maximum, nec ullam indicare cauſſam valeo, quàm Divinam Voluntatem, cujus nutu ſingulis animalium generibus ſingulis immo unius generis partibus ſua ſunt Inſecta. In Hominibus pars, quæ vermiculis careat, fermè nulla eſt: non porus bilarius, non ſanguis, non ſemen, non ulcera canceratica, non cutis capitis: quid ſi nec pellis univerſa? Quam verò tenuerit ipſa Divinitas methodum, ut nobis vivos exhiberet; nulla eſt conjectura, quæ aperiat. Definitis organis alligata vel a Mundi procreatione ovula imaginarer: ſed neque ſtaminum explicationem nulla maſculi opera; neque ſopitam, involutamque ſimul animâ fateri poſſum pro quondam jactis Philoſophiæ fundamentis: Quamobrem & opinor, & non faſtidiosè accipio opinantes, corpus noſtrum, illiuſque ſingularia viſcera ſemper extrinſecùs impeti vermiculis, qui per aerem, aliave corpora deferantur & adveniant, inquirentes, ubi condant coloniam, & ſuſtententur. Conſentiatis, licet *Levvenoekii* vitro, quo pauxillula grandeſcunt, e tritico cribellato per aera diſſeminari vermes, qui fugiunt oculos, & pruritum, ubi noſtram cutim offenderunt, exſuſcitant ardentiſſimum. Cur non, & ſimiles venerint aut ad ſcabiem generandam, aut pro ſuo quique ingenio, in

peculiaria viſcera, quæ magis laudabile ſuppeditent, proprimque alimentum? Venenum rabidi Canis a cute in ventriculum; Cantharides in renes, ac veſicam; Mercurius in glandulas ſalivares contendit: quid quod nequeant tenuiſſima Inſecta per cutem in definita viſcera pertingere? Reſtat, ut veſtrum ſuper hoc vobis liberum relinquam judicium; ſi quæ dicta ſunt hactenus, improbatis; nec repugnem loquentibus cum *Fortunato Bianchini* Epiſt. 3. *Non ſi è mai rintrecciata la vera origine di tanti piccioli Oſpiti, di tanti interni dimeſtici abitatori del noſtro corpo, e tutti differenti nella figura, nella mole, e nell' indole.*

7. Revertar ad illud, quod mihi in hac omni eſt oratione propoſitum: ut a duplici hoſte duplex referatur triumphus, Dux eſt, auctor, & actor *Hippocrates*, quem ſequuntur, qui ſunt aſſecuti. Habet de morb. popular. 6. ſectione 2. *Latæ Puſtulæ non valdè pruriginoſæ quales Simon habebat hyeme, qui ubi ad ignem innungeretur, aut calida lavaretur, opem ſentiebat. Vomitus non proderant:* verò Scabies a vermiculis primùm erat; illitibus, non evacuantibus vincenda. Et libro 5. paullo poſt initium: *Homo quidam Athenis prurigine toto corpore vexabatur, maximè verò teſtibus, & fronte... Tranſgreſſus ad mælum ubi ſunt calidæ balneæ, a pruritu quidem, & cutis craſſitudine liberatus eſt; verùm hydropicus factus, mortuus eſt.* Decubitu nata prurigo eſt; turbatus naturæ motus, repulſa ad intimiora materia, obortus hydrops. Teſtimonia & magis aperta, & recentiora, non pauca recenſerem: ſed ſupereſſe arbitror *Sennertum*, & *Ramazzinũ*: Primus *Scabies illa*, inquit, *quæ non ex contagio, ſed ex interno humorum vitio orta eſt, plerumque criticè quaſi erumpit; quem motum ſi Natura perficere non poſſit; vel in opere ſuo medicamentis intempeſtivè exhibitis impediatur, varii morbi excitantur.* Alter *Eſt ergo in Scabie, ubi liceat ſolis topicis incumbere: Eſt, ubi neceſſe ſit internis partibus proſpicere.* Quamobrem:

8. Illi-

8. Illinimenta ſubeuntibus extrinſecùs Beſtiolis inimica curationem nullo alio præſidio vel comite, vel præeunte perficient. Interna in partem Naturæ venient, ut incumbenti ſuum in munus opitulentur. Eruntne iſthæc dejectoria? meherculè nequaquam. *Scabioſos centies vidimus purgatos remanente in exterioribus cutis glandulis ſcabie*, inquit Doleus. Si Naturam rectè, ſed infractis viribus operantem ſequamur, oportet, ac ſublevemus: cur ad alvum vocabitur humorum impetus, quando per viã prorſus contrariam exturbandos ſignificat? Aqua ex incoctis herbis amarioribus cum ſalſa, & ſimilibus: vel Juſcula Viperina pro Ægrotantium temperamento, votum videntur ſecundatura. Et quum ſit oppidò rarum, Scabiem abſceſſu partam carere vermiculis, arbitor nunquã prorſus omittendos illitus, ſine quibus, *remedia quæcumque*, ait Willis, *Sanguinem, & humores evacuntia, aut alterantia in caſſum cedunt*: unde amor adeo incredibilis in cathartica, ut iis parcere, admiſſum evulgetur inexpiabile? Vereor, ne affingat furta, qui contendit punire, Sacrilegus: Et Vos

9. Moneo, ne ſulphure, medicamento fermè ſingulari, copioſiùs utamini: Et ne in tempus æſtivum omninò rejiciatis curationem, quòd locus humorum concoctioni dandus eſt. Enimverò illinimenta nec vehementiora ſint, nec applicanda ſine interpellatione, & ſecuriùs parca manu. Si acriùs impetita ſolida fuerint, corrugabuntur; & ægriùs admittent medicaminum particulas reconditos Syrones enecaturas; & locum inſenſili Perſpirationi vix dabunt: quieſcendum igitur, quoad illa redeant ad mollitudinem, hæque ſubeant. Quid quod ſulphure incruſtatus Æger labi poterit in coactam lympham, degeneremque ſuccum, quo nervi irrorantur, ac fulciuntur, unde convulſiones, aut paraliſes, aut humorum cum circuitu ignaviore calor acerrimus? Pro tempore, durandum putant, expectandaſque cycadas; non tamen ubi comparuit, malum proterendum. Retruſam Scabiem (nomen utrique certè non convenit) plurimorum criminum

ream

ream faciamus, neceſſe eſt; & quum ſudationibus opportunior ſit æſtas, conſtitutum apud quoſdam, ac ſancitum eſt, nunquam hyeme affectum abigendum. Definivit Hippocrates, morbos diuturnos, qui hyeme augeſcunt, æſtate deſinere ſolitos; & contrà: propterea *Ramazzinus* docet, proteſtandum, non ſuſcipi curationem, niſi ut malum æſtivo tempore extirpetur; & *Scabiei indolem eſſe, ut hyeme luxuriet, ac magis ſæviat; æſtate verò evaneſcat, vel ſaltem miteſcat.* Verùm ſuo in ſubſellio tacere poteſt Senex; eſt enim apertiſſimum, Morbos, qui frigore increſcunt, æſtiva caliditate debilitari: ſed nihil frigus ad Scabiem; quæ apud nos eſt ſine dubio ante canem, & ſub cane ferocior: repugnabit quidem hyems ſudori, & ferventi ſanguini: ſed non acuet ſales; non favebit ineuntibus Inſectis, quæ lacuum, paludum, arundinetorum teſtimonio mirum in modum æſtivo ſub calore multiplicantur. Ecquid ſi unis vermibus attribuenda Pſora eſt? *E' uno de' maggiori errori*, inquit Ceſtoni, *quello di coloro, che dicono, che la Rogna è un male, che biſogna laſciarlo ſfogare.* Temperemus a pluribus: quæcumque ſit prima cauſſa, ferè ſemper præſtò ſunt Vermes, qui mora, & calore creſcunt; ideoque ſi cutis non prorſus occludetur illinimentis, protrahere curationem temeritas eſt, quæ abſolvi, niſi beneficio felicioris exitus, nequit.

10. Sicui verò curioſum Natura dedit ingenium, explicet, cur ſemen ferinam reddet Scabiem, aut Lepram pariet, quando calor, & humorum æſtuatio ſternere ſolet, ut volunt aut debellare? Cōſulatur *Mercurialis*, qui lib. 4. Conſil. 31. rem exactiùs expendit, & Antonio Milletio ſic: *Præter locos illos a Te ex gravi auctore Boetio, necnon ex jure canonico citatos, non deſunt alia plura Scriptorum teſtimonia, quibus facilè intelligitur, Caſtrationem pro lepra debellanda in uſum veniſſe. Primus quem ſciam hujus rei meminiſſe, fuit Archigenes Trajani principatu Romæ in magna exſtimatione habitus, qui apud Aetium ſcribit,*

ſcribit, non facilè reperiri Caſtratum, aut Mulierem elephantiaſi captam, & ob id aliquos Ægrotantes, & Medicos audaciores factos non modò ad præſervandum, verùm etiam ad curandum, abſciſſionem teſtium non abſque fructu adhibuiſſe. Ut dubitare minimè liceat, quin Caſtratio juvet: propterea que non ita imprudenter fecerint, quicumque pro effugiendis lepra, & ſcabie ferina, ſibi virilia aut amputaverint, aut amputanda curaverint. Hactenus Vir & medicinæ, & antiquitatum ſtudioſiſſimus: Qui ſtare ab hoc volet, finget humores ita ſemine corrumpi, ut ad ſeſe vocent tanquam ad perjucundum alimentum hujuſce generis inſecta. Mihi nihil firmum eſt ab experientia, immò jure loqui videtur admirabundus *Ballonius* in Epid. pag. 126. *Quomodo id fit, quum Caſtrati propter eam ipſam reſectionem in aliquam elaphantis ſpeciem incidant?* Accedunt ſanè ad Elephantem album.

IN SUMMA

Pſora ſeu contagione traducatur, ſeu minus perfectæ Criſi debeat originem, nunquam indicat Catharticum. Illinimenta quocumque tempore locum habent in contagioſam, ſed cavendum, ne cutis admodum occludatur, & omnia, quæ ſolet inhibita Perſpiratio pariat.

QUÆ-

QUÆSITUM IX.

Quid Mercurius vivus ad Volvulum?

QUamquam ſingularis eſſe debet, quæ morborum cauſſis univerſim opponitur, curationis abſolvendæ ratio; eaque ab Aſclepiade, ſi Celſo credimus, ad Nos perducta reputari, *Tutò*, *Citò*, *Jucundè* facere: nihilominus triplicem pro triplici Medicorum ingenio, profiteamur, neceſſe eſt. Contendit, ni fallor, ſuo quiſque doctus periculo, ſuoque ductus temperamento alienis caſibus opitulari; ſed illò tandem cadunt, quotquot ſunt, ut ſecuritatem *Moroſiores*, *Audaculi* celeritatem, jucunditatem *Cupedes* amplexentur. Placetne unum aliquem audire, cujus arbitratu Medicina operantis Naturæ conſideratio eſt? Anxia, inquit, dubitatione ſuſpenſus, opinor, opus conſulto priuſquam aggrediar: hinc trahor experimento fallaci, & periculoſo; illinc difficili judicio: ne errem; conſilium ægerrimè patefacio. Habeo ex Hippocrate, ſubtriſtem mihi quadrare faciem, ac meditabundã: Promptitudinem temerariam contemni, etiamſi felix, & valdè commoda exiſtat; Ita profeſſionem exercendam, ut ne obſim, ſi prodeſſe non potero. Habeo ex *Heurnio*, ubi ſuper Senis juramento, Medicos eſſe Deos tutelares; a *Galeno* Deorũ filios; quamobrem & ab *Herophilo*, Medicamenta Deorum manus: Cur non cunctatiùs proceſſerim, quando Deorum eſt, ire pedibus laneis? Negotiabor vitas Hominum; & falce Mortis efficiam ad ſanitatem experimenta? Medicus, qui ſufficit ad cognoſcendum, Divini Præceptoris monitu, ſufficiet ad curandum: evenietne id magis temeritate, quàm conſilio, violentia, quàm facilitate? Ecquid erit *Tutò* curare? An ita ſe gerere, ut medicamina evadant *manus Diaboli*, uti loquitur *Hoffmannus*

uni de Inſecuris remediis? non ita prorſus, ſed informa-te *Galeno* 14. method. cap. 13. *Ut tutò cures tria propria ſunt, quibus intentus ſis oportet; Unum, primumque, ut o-mninò abſolutionem operis conſequaris: Alterum, ut ſicubi hoc non conſequaris, ſaltem cubantem non lędas: Tertium, ut vitium non facilè revertatur.* Quis citò abſoluturum; & perfectè quidem, opus pollicebitur? Quis non facilé reverſurum morbum ſervata jucunditate, quæ illum partem maximam generavit?

2. Ecquid ab Solis Filio; cui robur, & æs triplex, circa pectus, ut maxima ſui generis teneri fiducia, non ſine gloria venditet? Noſtra ipſorum, ait, intereſt, non imponi cervicibus onus, ſub quo concidamus, & mercemur labore contumelias: Simus præpotentes rectores, nõ viles Naturæ pediſequi: agamus, ne admittantur, vel quàm citiùs obtineri poteſt, excludantur pernicioſa, quia viſæ nunquam ſunt vini heminæ mille, ſingularem aceti cotylam in priſtinam, unde deſcivit, indolem revocaſſe. Cur moras nectemus? Cur novi aliquid non uſuvocabimus, ſi promiſſis, votiſque vetera non reſponderunt? Audendo, agendoque Medicina creſcit; non iis ſenſibus, & conſiliis, quæ timidi cauta vocant: verò nihil teneremus in medicis tabernis, ſi novitatem faſtidiſſemus. Quid quod inter exempla Nos enumerari non poſſumus, auctoreſque certi cujuſdam auxilii prædicari? Plurima quanquam gravia, ſuſpicioneque pleniſſima Nobis ingenium morbi perſuadet; hoc ſequamur, quum nullum incitamẽtum ad operandum acrius datũ ſit, quàm neceſſitas. Sed quid unquam movebit, quem ſummæ virtutis exemplaria non movent? In propinandis, excogitandiſque remediis jejuni, ſteriléſque frigebimus; patiemurque, ut unius Homunculi periclitatoris opera temeraria plus ægro proſit, quàm tardipes, induſtriaque dexteritas? Quem non fecerint in ardua quæquæ paratiſſimum illa Celſi: *Satiùs eſt anceps experiri auxilium, quàm nullum: Quos ratio non reſtituit, temeritas adjuvat. Multa in præcipiti rectè fiunt, aliàs o-*

 mittenda?

mittenda? Ecquid illa in primo aphoriſmorum lim'ne inculcata præceps occaſio? Utendi celeritati cum temporis velocitate certandum eſt.

3. Indignumne, cui demus patienter aures, exiſtimabimus Cupedem? minimè gentium. Cauſſa poſſet optima reputari, & quia nemo illam tuetur, perire: paucis conficiatur, ne quemquam pluribus offendamus. Ut citò, ſic ipſe fatur, quidquam a nobis fiat, neceſſaria eſt Ægrotantis obedientia: Ut tutò, reſpondens aggreſſionibus temperamentum, aut dicatur Natura: utrumque ſibi ſubjicit jucunda methodus, quum animo & documentum recipiatur, & auxilium. Horrificum illud Catharticorum, immo, & amygdalini paſtilli faſtidium, nonne ſpiritibus animalibus ita opponitur, ut rectè plus, quàm morbum, dicamus, obeſſe præſidium? Nonne evenit quàm ſæpiſſimè, ut vix deglutitum, vomitione rejiciatur? Hæc ſunt argumenta non quæ academicis debeantur, ſerviantve furoribus; ſed quæ docuit experientia, conſtantiſſima praxis comprobavit. Qui non deſipuit, illius judicio cedat fas eſt, cui cedunt omnes Medici, & hymnos cantant, ſcribuntque victoriæ carmina. *Paullo deterior*, inquit in aphoriſmis *& cibus, & potus, jucundus eligendus potiùs, quàm meliores quidem, ſed ingratiores*: uti vertit Perottus. Et in 6. Epidem. ſect. 4. *Ægrotantibus gratificationes in purgantibus, in ſermonibus, in habitu, tonſura.* Neque id ad Ægroti gratiam ſolùm, ut contendit *Galenus*, ſed etiam ejus utilitati conſulendo; quia quæ cum voluptate ſuſcipiuntur, Ventriculus amplexari conſuevit, & faciliùs concoquere; atque e contrario, quæ diſplicent, refugere ceu nauſeas, inflationes, & fluctuationes inferentia. Quorſum Ægroti quoque calculum non expoſcere, quando ſumus abſque damno, & cum magna ſpe utilitatis cõplacituri? Cur id efflagitaverit Medicina Dietetica, non etiam Pharmaucetica? Quis aliquando non vidit exactum ardentiſſimo rei cujuſdam deſiderio ſomnum, excitataſque humorum turbas, quæ vix componi potuerunt? Totus

Aſcle-

Aſclepiades, immo & totus *Celſus* in conquirendo Ægrotantis ingenio eſt: recenſeantur pauciſſima: *Medicamentorum uſum magna ex parte Aſclepiades non ſine cauſſa ſuſtulit, quum omnia ferè ſtomachum lędant: Quod contra conſuetudinem eſt, nocet, ſeu molle, ſeu durum: Naturæ repugnante nihil Medicina proficit*: Naturæ igitur non attinet repugnare, nec quidquam ſequi, quod obtinere nequeamus.

4. Methodorum varietas erit, donec Medici, & Ægrotantes: Id mihi conſentiatis, licet. Ratiocinatione alius alia uſus eſt; quamobrem & culpatur ab his, & laudatur ab illis: ſunt enim pauciſſimi, quibus æquum eſt mori ſententia prorſus aliena; quum omnes delectet adulatio, qua fructus medicationis auxiliorum oblectamento penſatur. Mirum quot hiſcè auribus hauſi ad Ægrotantiũ efflagitationem mutaſſe conſilium! Quot conſtantiores in contemplando, *quàm ſi dura ſilex, aut ſtet Marpeſia cautes*! His nihil facere, non occidere eſt; & differre ſuppetias, quoad inimica materia victrix dominetur, impunitas. Quot conatibus omninò tumultuariis in metam properare videmus; & opinari, non minús in civili, quàm in medica republica peropportunum illud Juvenalis

Aude aliquid brevibus Gynaris, & carcere dignum;
Si vis eſſe Aliquis?

Verùm definiendum negotium eſt; & non quolibet ex his uno ſe Litigatore, uno ſe Agonotheta, uno ſe Judice: Quare animum ſi veris implet Apollo, edicam, & repetens iterum, iterumque monebo: O quos languor habet; O Socii, quà primùm *Fortuna ſalutis mõſtrat iter, quàque oſtendit ſe dextra ſequamur*. Ne deſimus occaſioni prębenti ſe, immo oblata caſu flectamus ad conſilium, quia ſatis celeriter fit, & ſatis jucundè, quod ſine periculi ſuſpicione fit. Quod reliquum eſt: habete duo ſuffragia emeritorum Heroum, quos Judices fortaſſe nemo rejecerit. *Hippocrates* ubi de vict. ratione in acutis: *Mihi verò placet*, ait, *ut in universa arte mentem adhibeamus; nam*

quæcumquè opera benè, & rectè tractat, ea ſingula benè, ac rectè facere oportet: & quæ citò, citò; & quæ purè, purè: & quæ citra dolorem tractare oportet, ita facere, ut quàm minimus dolor ſentiatur. Habet Celſus. *Duo genera curationum ſunt, alia in quibus eligere tempus non licet, ſed utendum eo, quod incidit: Alia in quibus nullus dies urget; & expectare tutiſſimum, & facile eſt.*

5. Quò tandem iſthæc, & a tam longo repetita principio? in temerarium liquidi argenti uſum. Sit novitas, qua nobis vileſcunt, quæcumque repetitis periculis famam non ſuſtinent; ideoque alia conquirenda judicamus: ſit amor propriæ excellentiæ, quo nondum probata complectimur, ut præ cœteris aliquid amplius ſapere videamur; non tanti ſum, ut auſim decernere: ſed vel ratione, vel natura, vel furore cęco rapiar, Mercurium efflictè amantes, odiſſe placet. Reportarem, quàm vellem plurima, ut proferretur hujuſce metalli gloria; ſed vereor, ne tanquam a Pane percuſſus inhorreſcam: nec præſentio, geliduſne coiturus ſanguis ſit, an futurũ maſcula bilis ut intumeat, exardeatque. Supereſſe debellandis morbis planè omnibus unum evulgatur, & quod olim *Vomica liquoris æterni, cunctarumque rerum venenum* cum Plinio dictum eſt; morborum *Triumphator* noſtra tempeſtate ſalutatur! Accipite ex *Fortunato Bianchini* epiſt. 5. pag. 195. *Come Greca Panacea è ſtato così adoperato da pochi anni in Padova, in Verona, in Bologna, in Venezia, in Milano, ed è ſtato egli dato anche sẽza Medico, e ſenza ricetta per tutta la Lombardia. Leggiamo negli Autori più recenti, che il Mercurio quando s' ingoja crudo ripari più facilmente a tutti i mali venerei, alle oſtruzioni, ai meſtrui ripurghi ſuppreſſi. Diſciolga le renelle, i mucchi, i calcoli, i ſarcomi, gli ſcirri, ed altri duriſſimi tumori: Sani le fluſſioni reumatiche, l' Aſma, l' Idropiſia, l' Idrofobia: Si opponga alla Pleuritide, alla Peripneumonia, all' Epatide, e a tutti i mali inflammatorj o veri, o linfatici: E ch' egli ſia il vero rimedio cu-*

rativo

rativo dell' Epileſſia, e preſervativo dell' Apopleſſia. Che più? E' ſtato tracannato come acqua in varie coſtituzioni Epidemiche, Altri credendolo Aleſſifarmaco validiſſimo per preſervarſi dall' infezzione dell' aria: ed Altri il vero rimedio ſpecifico delle febri maligne.

6. Noſtratium Nonnullis, quos plus nimio delectavere, obſederuntque deſcriptę per argenti vivi Patronos hiſtoriæ, quin reduceretur in mentem, qui amant, plerumque ſibi ſomnia fingere, atque exitus non quales reapſe ceciderunt, ſed quales expectatio figuravit, exponere: vix objicitur Alvus adſtrictior, dum eſſe Volvulū exclamant, & nullum Mercurio præſentius auxilium. Suo ipſorum tentamento factum prædicant, quod, (atque utinam ſic res iret) e commentario didicerunt: Proſperū, felixque ſcelus vocant cum Vulgo virtutem; & ignorant Fortunæ muneribus utendum, non fidendum. Magnificis hiſce pollicitis ſe credit Æger, *cui*, pro *Aretæi* ſententia *ita viventi, mori beatum eſt.* O infelicem, ſed tolerandā credulitatem! O infeliciſſimam, ſed execrabilem pollicitationem! Habete me, & cerebro quidem non perforato, fluxo, tranſmittente quidquid accipiet; & animo non faſtidioſo, aut qui parum laudabili opinione præceptus ſit.

7. Malè morbus examinabitur, ſi nimiùm religioſè placet obſervare vocabula, & ſingularem ejus ſedem Inteſtinum Ilèon opinari. *In pleniore* inquit *Aretæus*, *Inteſtino, quod Græci Colon vocant iidem affectus oriuntur, eademque ſymptomata eandem formam retinentia. Hildanus* non præter periculum affirmat inflammato Cęco, ita *Bauhini* valvulam affici, ut nihil elabatur. Quò multa? Interfari liceat cum *Sylvio*: *Incipit frequentiùs hæc motus inverſio a loco inſertionis utriuſque ductus Bilarii, & Pancreatici: rariſſimè ab ipſo Podice: ſubinde ab hac, vel illa Inteſtini tenuis parte.* Nec benè reputabitis morbum omninò alium, ſi anus tam arctè non clauditur, ut aliquid emittat. Mulier, cui nonum dedit locum *Hippocrates*

in

in tertio Epidemiorum ſeceſſus crudos, tenues, paucos habebat. Nec Inteſtinorum quicumque ſit dolor, & vel vomitu quidem comite, ſalutari Volvulus debet: porrò ſolet acerbiſſima Colica, & jamdudum, & recèns deglutita regerere: quamobrem per *Sennertum* iure definitum, arbitror; dolorem Iliacum differre a Volvulo, quia ſub hoc ſtercus evomitur. *Non neceſſarium eſt*, ait de dolore iliaco cap. 4. *ut ſemper Inteſtinorum dolori motus ille inverſus conjungatur, & fęces per os rejiciantur: & tunc propriè dolor iliacus, vel iliaca Paſſio nuncupatur.* Tractum videtur conſilium ab illo Hippocratis in aphoriſmis, quum *Ab Ileo*, inquit, *Vomitus, Singultus, Deſipientia, malum*: Nonne patet ad iliacum dolorem poſſe aliquando vomitū accedere?

8. Rejici ſtercora vomitione, cenſet inexploratum *Hoffmannus*; quare viſa non ſemel ab eodem materia, quæ naſo judice fęces alvi non oluit; vult *obſervationem ulteriori, & accuratiori Medicorum examini commendatā.* Vidi, ut ſincerum conſilium aperiam, præ implacabili dolore ejectam vomitu materiam colore variam, nec ſine frigidis ſudoribus, viſu languente, clyſterum excluſione; & affectui feci nomen Colica, non Volvulus. Hic adeo rarus eſt, ut *Mercurialis* arbitratu, mos fuerit, illum in ſcholis non pertractare, præſertim quia *Galeno* commonente, *vix unquam aliquis potuit Sanus evadere.* Sed habenda fides *Hippocrati*, a quo determinatur 3. de morbis *Primùm pituitoſa, deinde biliosa, poſtremùm ſtercus emitti.* Habenda fidiſſimis Sectatoribus, qui morboſos eventus accuratiſſimè ad rejectationem uſque ſtercoris exponunt: Habenda experimentantibus, a quibus duce *Huguenoto* accipimus, aperto animalis abdomine, ligato inteſtino, cōſuto vulnere, incipere vomitum primò humoralem, deinde ſequi fęculentum; & ſectione poſt mortem in uſum vocata, Inteſtinorum tractum a ligatura ad pylorū uſque infarciri.

9. Sit Volvulus quando fęces eructantur; ſit dolor

cum

cum vomitu, ut egeſtio ſtercoris ingruat; quidnam adjumenti ſperabimus ab epoto ad aliquot etiam libras Mercurio? Quid a globulis plumbeis, quos, me non præterit, a vetuſtioris memoriæ nonnullis commendari? De his *Mercurialis*: *hoc genus*, inquit, *auxilii pluribus rationibus eſt damnandum*: de illo Sydenham: *noxam ſæpe haud contemnendam infert*: Et *Quincyus* apud Cirillum, *nunquam vidit Ileum morbum Mercurii vivi aſſumptione ſanatum*. Siqua eſt ratio, qua ſuccurrere hujuſmodi argentum exiſtimetur, a pondere colligenda. Verùm in pondere, dicam fidenter, nullum pondus. Si non obliqua, non ſinuoſa, non mirabilibus contorta gyris eſſent Inteſtina, ſed perpendiculato poſitu; quæ concluduntur, hærentque, deturbatum iri permitterem: quod tamen majori fide a plumbo expectaretur: Jamverò ſubjectis inferenda vis eſt pro ſuperficie prementis corporis: & quia Mercurius promptiſſimè dividitur in rotundas, minimaſque particulas, ſuum per medias fęces abſolvere iter poterit; Plumbei globuli non item. Accedat: Plures e firmis organis partes urgentur plumbo, pauciores argento liquido, quamquam moles medicaminum eſt æqualis: cur non ab hoc pertimeſcendum majus incommodum virtuti fibrarum? Deus Immortalis! Conatus gravium nonne deorſum propellit? quorſum judicandus urgere ad latera? Tantum mehercle poterit, quantum poſſe dabitur canalium renixu, cui pro numero partium etiam repugnat: quî fiet, ut Inteſtina, quibus negatum eſt fęces excutere, aç propellere; & pro aggeſtione diſtendente in naturam revocari, valeant gravioribus motum impertire? Nondum licuit mihi demiſſum per inferna Mercurium, Plumbumve conſpicere: licuit verò non ſemel, remoratum in corpore ſubitas debilitates, ipſamque mortem accerſiſſe. Ecquid ſæpius, ac fęlicius a *Cirillo* viſum? *Fateor*, inquit, *quod ſemel vidi*, *Mercurium ab Iliaca Muliere aſſumptum, ex parte per alvum prodiiſſe*, *illam verò ex inſuperabili morbo paullo poſt obiiſſe*. Quæ ratione, quo experimento ducar?

10. Ha-

10. Habeatur divinum planè refugium, & uſurpetur, *quemadmodum*, (ſunt verba Tozzii) *a graviſſimis Auctoribus felici cum ſucceſſu factitatum legimus.* Eritne par univerſis Volvuli cauſſis, ut e Noſtratibus Emeritis certi quidam amant obſtinatè defendere? Tertio quoque verbo ructaſſe audivi illud Hoffmanni: *Neque ullum facile reperire hoc ipſo præſentius, ac efficacius, quando mutuus Inteſtini Ilei ingreſſus adfuerit, licebit remedium: Quid*, loquar ex Juvenale, *faciam, mentiri neſcio; librum, ſi malus eſt, nequeo laudare, & poſcere; motus aſtrorum ignoro; ranarum viſcera nunquam inſpexi*; ideoque aſthmati per ſputum Ægrotantis excipiendo non deſtinavi; neque hydropico exta Capellarum applicui, ut his poſthac fumo ſiccatis, malum abſumeretur: Utarne Mercurio dum mutuus eſt Inteſtinorum ingreſſus? minimè gentium. Conſulantur Magiſtri, & non unicam eſſe ingreſſus methodū aſſequemur: En pro cunctis *Sylvium* de le Boe: *Inteſtini pars ſuperior intruſa in partem inferiorem nunquam retrocedet*, ab hoc fortaſſe *Ettmullerus* docet, malum exaſperari, ſi excitatum fuerit ingreſſu Inteſtini ſuperioris in inferius. Cur audito vocabulo *Ingreſſus mutuus* veluti clangore tubæ audentiores facti, ruemus ceco Marte in certamina? Probandus omninò *Hoffmannus*, quia noſtro blanditur ingenio? Et unde trahemus non ſuperiorem partem intruſam? Tum demum ſi Superi annuerint, imperabo Mercurium, quum neceſſaria deſcribentur Ingreſſūs indicia: Si hoc Noſtrates præſtiterint, nedū ſoli per me habeant ſibi Phyllida, ſed etiam mihi ſint maximi Apollines.

11. Quid ad lapſum Inteſtinorum in ſcrotum pondus a plumbo, auro, mercurio? nihil. Quid ad inflammationem, in quam aliquando tandem cadunt Iliaci, uti notum a diſſectis cadaveribus? nihil: legatur *Dolæus*, & *Ettmullerus.* Quid ad ſcirrhum, ubi tunicas Inteſtinorum medius occupavit, eas ſeparando, & cavum occludendo, ut ſcitè declarat Boerhahavus de Inflamm. Inteſtin.? nihil.

Quid

Quid ad paralyticam reſolutionem? nihil: Pars deſtituta viribus reſtitutionis, cuicumque prementi materiæ magis, magiſque ſuccumbet. Quid ad ſpaſmum a depravato ſucco nervos irrorante? nihil: ipſa fęcum deturbatio erit in perniciem; fibræ enim obſiſtente liberæ, vehementiùs contorquebuntur. In ſumma, ſingulare eſt, quum tentari fortuna poteſt, congeſtis nimirùm, duratiſque ſtercoribus. Sed quibus conditionibus? Audendo extrema, cœteris nō proficientibus; Viribus, quæ tolerent deambulationem, æquitationemve. Expendantur, oro, ſucceſſus felices; & Vos in mea conſilia venturos, mihi polliceor.

.... *Æquora teſtor*
Nereidaſque omnes: ſi fallo, naufragus illas
Experiar. Sannaz. eclog. 2.

Si vires conſtant, ſpe non cadendum; dum *credula vità ſpes fovet, & meliùs cras fore, ſemper ait*; Uti in maxima diſcrimina non abeundum; non audent enim ultima, niſi qui deſperaverunt.

12. Nec Vos quæſo abripiat illud *Extremis morbis extrema remedia.* Remedium longè aliud a Pharmaco eſt; nam indicatur nullo manifeſto occidendi periculo. Emeticum pro muſculorum abdominis ſuccuſſione creditum eſt a Pitcarnio in exonerandam alvum pertinere: ſed quis eò temeritatis progredietur, ut offerat lethaliter evomentibus? Muſculorum actio non corrigit initos motus, ſed quicumque ſint, ſecundat, ac perficit. Locumne dabimus Veſicantibus, quia ſunt audenda extrema? Suæ ſunt Medicis cautelæ practicæ: non continuò efficaciſſimam ſpondet opem cuicumque peccato, quod unum aliquod potuit eluere: nec quod fortuna potiùs, quàm arte profuit, fas eſt, ut apud conſilioſos reputetur auxilium.

IN SUMMA

Mercurius adverſus Volvulum non admittendus, niſi audendo extrema, & ſolummodo, quando fęcum cauſſa initum inverſo ordine motum periſtalticum ad inteſtina convertere, neceſſe eſt.

QUÆSITUM X.

Quid de Cathartico ſub Patechiis? Hæne ſunt diſſoluti ſanguinis argumentum?

SI quum malignis in febribus apparent maculæ; quæ apud Medicos Petechiæ nuncupâtur, Catharticorum patrocinium ſuſcipere non poſſum; quin Aliqui bellum inferri ſibi, & ad iratorum contumelias provocari comminiſcantur: me nunquam amaſſe turbas, & altiſſima quidem voce, profiteor. Abhorreo ab omni litigio, & ita pacato ſum ingenio; ut, ſiqua videntur a me acriùs evulgata, reſponſa, non dicta credenda ſint. Cum iſtiuſmodi ſuſpicioſiſſimis Profeſſoribus non locuturum, omni aſſeveratione cõfirmo; nam quemcumque ſic veneror, ut nulla in eo reputem celandi conſilii ſtudia; nullam ambiguæ medicinæ calliditatem, in conſultatoriis conſeſſibus nullas, quibus veri judicium adulteratur, ſimulationes; & quæ tandem difficilis, indociliſque fiat, ubi & ratio, & experientia contrarium voluit, nullam duram ſeveritatem. Aliter hunc, aliter illum ſentire, atque diſſerere, quandonam obfuit alterutrius auctoritati, doctrinæ, benevolentiæ; quoniam unus omnium labor, una omnium gloria, Ægrotantium ſanitati proſpicere? Quum nec ſatis provideam, nec ſtatuere valeam, quam demùm ingrediar viam, ut non ſolùm reipſa dicam innocenter, ſed etiam innocens habear: oſtendat quæſo aut hic, aut ille methodum, quam tenere liceat aliud ſentiendo, ſcribendo aliud: incredibili ſanè lætitia navigarem, aurâ tantæ humanitatis impulſus, quò portus oſtenderetur. Uti nolo mihi Aſſentatores, quia verum amo, dicique mendacem odi: ita nihil erit, quod magis libenter audeam, quàm proferre

ferre quæcumque videntur accedere ad veritatem. Siquis eſt, qui, ut manifeſtet prudentiſſimè ſelegiſſe Præceptorem, quem ad imitandum ſibi propoſuit, ferit ſidera vocibus; & Superos flectere ſi non datur, Acheronta movere non refugit: qui meliorem in Medicinę rationem redierit? nonne patefactis Præceptoris erroribus, ut conſtet, non eſſe tantum inſtar in illo? Si commōſtro, inviſus: ſi taceo, ſum ſceleſtus. Quid facere oportet? crimen vitem. Meam igitur contentionem placeat nō improbare, dum enitor evincere, malè *Baglivum* inter conſtantes, certaſque regulas, ad quas ſua judicia dirigat Medicus, enumeraſſe duas, quas Vobis expono.

2. *Apparentibus petechiis, nihil ampliùs in primis viis movendum: Siquidem ipſa etiam enemata eo tempore ſummopere ſuſpecta ſunt.*

Petechiæ quò tardiùs, & ferè circa morbi ſtatum erumpunt, eo meliores ſunt; ad criſim enim, & coctionem jam vergit morbus: & tunc quum apparent bezoarticis, & diaphoreticis magis, magiſque promovendæ, vitando interea, quantum fieri poteſt, alvi fluxum: Contra ſi appareant in principio morbi, malæ ſunt; inſignem namqne ſanguinis fuſionem, diſſolutionemque oſtendunt.

3. En duo pertinaciſſimi animi decreta: ſub petechiis nunquam cathartica: Petechiæ ſunt argumentum febris ab humorum disjunctione: Recitantur, ut nulla eſſe queat cenſoria notatio, verba Baglivi: confirmantur exercitationis annoſæ jactantia; initur, ſed quòcumque tandem caſura, Curatio. Utinam adeſſet ante oculos exitus, erudirentur veri patientes. At enim ſi contra quàm putabatur, res cecidit; in culpâ Æger, Miniſtri, imbecillis ipſa Natura conclamatur. Quæ, malum, eſt iſta tanta ſervitus; iſta tanta dementia? Et cujus, quęſo, judicio Cunctis unus *Baglivus* habendus errorum neſcius, & indubitatus? Ejus, o Superi, qui librum alium trivit nullum! Pergamus, ne noſtra quemquam prodat, & offendat oratio. Qui noviſſe deſiderat, *minus diligentem,*

 mi-

minusque ſollicitum de vero conſcribendo in nonnullis ſaltem locis fuiſſe Baglivum: adeat *Morgagnum* epiſt. 13. num. 39.

4. Quando apparent Petechiæ in principiis inſignē diſſolventium cauſſarum vim aperiunt: cur non minorem, ſi produntur in morbi ſtatu? Invadantur igitur diaphoreticis quocumq: tēpore ſub conſpectum venerint. Turgente materia purgandum eadem die, quia tardare malum eſt: quare non educendum per ſudationes, quando celerrimus petechiarum exortus ad quoddam turgeſcentiæ genus poteſt procul dubio revocari? Quid hinc? Nulla primarum viarum ratione habita eundum in alexipharmaca. Cur non auſcultandus *Galenus*, qui de ſanit. tuenda lib. 5. cap. 6. ſic: *Ubi quæ obſtructiones liberent, ante exhibueris, tum efficaciſſimum ex Theriace præſidium expectes*: Cur non *Septalius* lib. 5. num. 47. ex quo *Nemini dubium eſſe poteſt, in corpus noſtrum hæc minimè praſtari poſſe, niſi priùs inanitum fuerit corpus: non enim ad cor vires ſuas emittere poterunt, niſi meatus ſint expugati.* Cur non *Ramazzinus* in conſtitutionib. epidem. num. 54. a quo: *Hanc ob cauſſam ſuſpecta ſunt alexipharmaca in malignarum principiis, niſi ab obſtructionib. expeditæ ſunt viæ*: Ne multa: cur non ipſa Medicinæ anima ratio? mehercule ſubituris ad ſanguinem diaphoreticis, ni pateat aditus; ad tumultum res veniet; unde animorum defectiones, tormina, diarrhęæ, deliria, inflammationes. Nullane Meſentericarum Febrium ſtipatur aliquando petechiis? Huc dementiæ, arbitror, progreſſurum neminem, ut affirmet; quum & lingua ſaburram profert, & affligit ſingultus, & in conſpectum venere Lumbrici. Quæſo quid tum? Allucinatum clamabimus *Baglivum*, qui *totam dirigit curationem in educendo per purgationes meſenterico apparatu poſthabitis diaphoreticis*? Silentium faciamus: *Baglivo* enim non cuncta *per repetitas in variis Xenodochiis obſervationes*, ut loquitur, *ſed quædam per optimorum librorū lectionem innotuere.* Sed quandoque bonus nonne dormitat

mitat Homerus? Innotuit, ni fallor, præceptum ab *Ettmullero*, qui ab aliis acceptum coarctavit: en quæ fatur: *Apparentibus Petechiis a quocumque ſtimulo abſtinendum, & ne quidem ad clyſmata, aut ſuppoſitoria eſt accedendū, ne impediatur Naturæ motus.* Sed vel *Ettmullerus* tolerat Catharticum *in primo ferè principio*; cur ſuppreſſum eſt? Cur Alii præter Ettmullerum non conſulti?

6. Nonne aliò vocandus motus non eſt, quòd Criticus: Et frænandus alvi fluxus, quòd Inteſtina viam nō bellè reſpondentem commōſtravere? Didici, mecumque diſcat, licet, ſi quis vult, a *Proſpero Alpino* in libro de præſagienda morte: *Etſi quandoque criticè appareant hæ maculæ, quibus plures quoque ſervati fuerint; tamen hoc raro contingit: & illis non fidendum prorſus, ni coctionis ſigna apparuerint, vireſque maximè conſtiterint.* Et a *Daniele Sennerto*: *Apparet rariùs per modū criſis erumpere petechias, quū bonæ criſis & hæc conditio ſit, ut notabilis aliqua fiat evacuatio: iſta in petechiis non accidit.* Secutus propterea ſum *Ramazzinū*, cujus conſiliū hæret alta mente repoſitum, ſed non occultandum: *Leniter*, ait *educta humorum ſaburra in ſtomacho contenta, Natura exinde ad perficiendum opus ſuū, faciliùs procedebat.* Quid quod trahitur e praxi *Ballonii*, de quo mira ſemper prædicat, excerpitque Baglivus? En verba 2. Epidem: *Ut jam anile ſit credere, nihil in exhantematis tentandum: immo ex tribus Pueris exhantemata paſſis, qui purgatus eſt, leviùs habuit.*

6. Quantum ad ſupprimendum fluorem, nihil eſt, quamobrem non admittatur *Sennertus*, cujus ſunt: *Quum Natura ſenſibilem humorum evacuationem per alvum inſtituat, nequaquam ea ſupprimenda eſt; niſi fortè quantitate excedat*: An exceptio non cadet in ſudorem? Nihil, quamobrem non *Gerhardus Columba* apud Hoffmannum ubi de febr. veré Petechialibus: *Omnes*, inquit, *quibus alvus copioſè ejecit, licet cum ſignis cruditatis fuerit; tandem liberati.* Nihil quamobrem non ipſe *Hoffmannus*: *Ego certè praxi quadraginta annorum*, ait, *uberiùs confirmatum*

matum habeo, rariùs ſolo ſudore, & hemorrhagia; ſed frequentiùs per diarrhæam ſeptimo, nono, aut undecimo die erumpentem ſolutos fuiſſe hos morbos. Nihil quamobrem non *Bianchini* nella lettera 4. qui habet: *Coll' eſercizio laborioſo della mia pratica, mi ſono perſuaſo abbaſtanza, che rare volte termina la Febre Petechiale col ſudore, o con altra evacuazione inſenſibile; ma quaſi ſempre con una blanda diarrea: E ſiccome non ſi dà rimedio più ſicuro, che il mantenere nel principio, nel progreſſo, e nel fine del male ſempre lubrica queſta ſtrada per facilitarne la criſi: così poſſo aſſicurare, che non diaſi coſa più nociva, che reprimere la diarrea quando incomincia, e di non promoverla ſecondo il tempo, e il biſogno.* I nunc, quicumque es, & temerè de uno *Baglivo* effutis; unum conſigna memoriæ; unum blatera; feliciſſimas per aliorum diligentiam, Petechiarum curationes adſcribe caſui; exclama donec ilia rumpantur; & Plebeculæ inculca vulgatiſſimum illud *Intus ad extra, bonum; extùs ad intrà, malum.* Amantes decipi decipies, & a Femellis credideris Hippocrates. Diſce ſi potes a *Piſone. Obſervandum eſt, pernicioſam eſſe tractionem ab externis ad interna, quæ tracta intus, relinquit, non evacuat.* Diſce a Natura, quæ, ſi plerumque criſi non ſalutari maculas offert, ut illuc materiam protrudiſſe credenda ſit; ſed victa violentiam cauſſæ indicet coactis ad petechias generandas humoribus; non admittit quod eſt trahi ab extimis ad interna; vocantur enim ad alvum, quæ tam internos, quàm externos obſident canales. Diſce demùm a ratione, quæ clamat non permittendum, ut a meſenterio veniat ad ſudationum emiſſaria per ſanguinem virus illud, cui Petechiæ tribuuntur: ſed curandum, ut per aptiorem, tutioremque viam evacuetur.

7. Nec magis tolerando implicantur errore, dum nimia ligati reverentiâ, malunt Quidam credere, quàm examinare Petechiarum generationem. Diſſentiunt, ut nihil magis, curandi methodi, quando nimirum febris pri-

mùm

mùm eſt a coactis humoribus; & quando primùm à diſſolutis. Quid ſi maculæ cùm coagulatione, *non tanquam ab effectu diſſolutionis*, ut mirificè *Mazinus*, *ſed tanquam a primaria cauſſa ob numerum particularum vitriolicarum, aut aluminoſarum*? Cur ne flocci quidem pendendum judicium *Caſtelli*, dum in Lexico ſignificationem earum pro Medicorum omnium voluntate patefacit; attribuitque *fermento tenui coagulativo, & putredinali*? Cur ne illud quidem *Williſii* contendentis, ſanguinem ratione fermenti maligni *coagulari, ac putreſcere*? Quid ſi vel Ettmullero, *præ aliis malignis, cæteris parib. magis lentæ videntur, minuſque acutæ* Petechiales febres? num lentor cum eliquatione? Sed poterat hic ſubſcribere *Williſio*: quid verò de *Thoma Cornelio* Williſianæ laudis feliciſſimo æmulatore? En verba: *Diſſectione compertum habemus iiſdem prorſus ſignis, notiſque inuſta eſſe eorum viſcera, quos ſeu Peſtilentia, ſeu Maligna Febris peremit: quippe utrobique videre eſt, alvum, inteſtina, præcordia, & omnia planè viſcera purpureis, aut liveſcentib. puſtulis undiquaque conſperſa; ſanguinemque in dextero præſertim cordis ventriculo concretum, atque in durinſculam maſſam coactum... ſuſpicatus ſum, omne vitium in ſanguine eſſe, mortemque ex illius corruptione pendere: corrumpi autem ſanguinem dico, quod vitali halitu pereunte evanidus fiat, facilèque concreſcat in grumos.* Nec me, nec alium quēquam, ut arbitror, e Medicis præterit, æquales Patronos pro contraria ſtare ſententia; hinc veró nullum noſtris Baglivianis auxilium; fidentiùs enim apponunt præceptū de diſſolutione. A celeberrimis Veterib. habere licet, variam ſub Petechiis eſſe cauſſam; pro cunctis *Valleſium* ita loquentem offero: *Animadvertendum, aliquando Febrem malignam cum Exanthematis Pituitoſam; aliquando biliosam, aliquando etiam atrabilariam eſſe; & curationem ita variare*: Erunt fórtaſſis in faſtidio voces; rem faſtidire non poteritis: Quando ſuctu ſanguis ad ſuperficiem cutis extrahitur, nequit non deſtitui compagibus;

tamen

tamen relinquit maculam: cur enata intrinſecùs pulſione, ſeroque deficiente id non evenerit? Cur inimicum certos quoſdam humores, in quo invenit loco, non figet? Erunt igitur ab utraque cauſſa Petechiæ. Sed conſulite *Mazinũ*, qui rem fuſiore, & ad aures noſtri temporis accommodato ſermone proſequitur: Ipſe utar duobus verbis, quib. concludit in mechanica Morborum num. 27. *Et in utraque morbi differentia Peticulæ*: utar totidem quib. *Tozzius* poſt enumerata exanthemata, colliquationes, anxietates: *Quamquam ſæpe numero iſta viciſſim permutentur, & ancipitem conjecturam faciant, ut etiam accuratiſſimos Medicos decipiant.* Utar demùm pauciſſimis, quibus *Dolæus*: *Sanguis eodem tempore emiſſus docere poteſt, qui aliquando nil, niſi cruſtam refert coriaceam ſanguineo colore planè exutam: Aliquando verò particulæ ejus adeo a ſe invicem ſeceſſerunt, & nexu ſuo ita diſſolutæ ſunt, ut non ampliùs coire, & coagulari queant.* Adoleſcentes mei, nihil eſt, præſertim Medico, nihil obſtinatione damnabilius, nihil credulitate, nihil temeraria unius alicujus Auctoris obſervantia. *Conſilium Vobis, reſque, locuſque dabunt*. Exercete docilis ingenii facilitatem, ac diligentiam, & ad eam augendam diſciplinam laborate, quæ admirabiles, quæ raros, quæ Homines efficit humano penè faſtigio celſiores.

IN SUMMA

Petechiæ non ita ſunt diſſoluti, ut etiam non ſint coacti humoris indicium. Semper amant cathartica, quando adſunt horum indicationes; ſed præcipuè ſi a meſenterio ſuboriuntur.

QUÆ-

QUÆSITUM XI.

Utrum Aqua debeat priùs efferveſcere, & excoqui; deinde tumultu aliquantulum compoſito exhiberi, quibus convenit, Ægrotantibus?

INſitum Mortalitati ſe, ſuaque mirandi vitium, animum cujuſque ſic erigit; ut & ſingularia, & præſertim nova, quia divinum quid præſeferunt, aggrediatur. Nemo non benigniſſimus eſt ſui Judex; & deſcendat in ſe licet, ſecumque perſæpè habitet, ſemper majorem ſe ipſe ſalutabit: quamobrem operam omnem quiſque collocat in concitanda ſui opinione apud Doctos, Indoctoſque. Hactenus quidem eſt, quatenus naturæ Mortalium ignoſcatur: ſed affectum ſtudioſé nutrire, non autem amputare, & circumcidere, quis adprobaverit? Patiamur impetus ad comparandam gloriam tanquam laborum mercedem, ſine qua nemo unus eſt, qui maximis cum laboribus exerceatur: novas inire vias ad veritatem inveniendam non liceat modò; ſed oporteat, quando preſſis Aliorum veſtigiis nihil fixi compertum eſt. Verùm fugiatur non minùs, quám violentior peſtis volandi contentio, dū nullæ ſunt pennæ: incohibilis famæ libido ad eas cerâ compingendas traxerit, & Dedaleæ moderationis neſcios in ſortem compulerit Icariam ſub vehementi præſertim publicæ lucis æſtuatione. Quid illud in Areopago Semipaganorum auribus palpari? Quid garrire in Medicis tabernis; & ſine Adverſario furere, ac decertare? Quid falſum credulis tanquam noviter inventum inſinuare? Mihi ingenuo, ſi noſtis, liberoque Homini credite: Nulla Medicos capitalior lues invaſerit, quàm velle novitatum Architectos videri, & ſine periculo quidem, quod experi-

mento, apertiſſimaque ratione ſtabiliatur: hinc meherclè Artis averſiones, irriſioneſque; hinc pro conſultatoriis conſeſſibus, aut iracundiæ impatientes; aut clandeſtina vaniloquia; hinc in Socios errata conjiciendi mos, deteſtabile, peſtiferumque flagitium. Quorſum iſthæc?

2. Quidam e Senioribus populi Medici Catanam incolentis, ut Artem cū myſterio faciat, facit ſine ratiocinio: Aures eorum, qui ſapientiam annorum numero metiuntur, implet dogmate veterrimo, & in ſpeciem non vano; ut nimirùm Aqua per acriorem calorem caſtigetur, quò evadat melior, ſubtilior, & ad ſubeundos, eluendoſque animalium canales accommodatior. Summam patefieri dotem exiſtimat, quia leviſſima Hippocratis decreto quum ſit, quæ citò caleſit, & citò refrigeratur, ignis applicatione detegitur. Præterea: Siqua gravis occurrit, talis ob admiſtum quiddam habenda eſt: & quia pro rareſcentia ſuſtinentis, imminuitur ſuſtinendi poteſtas, nam extraneum pluribus aquæ particulis incumbebat ante incaleſcentiā, cadat hoc præceps neceſſe eſt; Sané raræ ideoque pauciores eidem oneri portando particulæ ſunt impares. Cur non fiet defęcatior coctione? Nonne impura in meliorem revocatur, & calore quidem? quid ſi nulla eſt, quæ caret exoticis? Addere fortaſſe poteſt Auctores Vitruvium, Redium, Hippocratem: Primus apud Ballonium 1. Epidem. amat coctionem. Alter in conſiliis pag. 134. *Si uſi*, ait, *l'acqua calda cotta*, *perchè ogni acqua col cuocerſi migliora molto le ſue condizioni.* Tertius de loc. in Homine: *Opus habent*, inquit, *ut decoquantur*, *& excolentur*. Sed unus prodi poterat Avicennas, a quo mutuatur dogma: En hujus verba: *Scire debes quod aqua non inſpiſſatur*, *niſi propterea quod frigoris qualitas ſuper eam prævaluerit*: *aut propter fortem terreſtrium particularum miſtionem*: *Decoctio igitur ſpiſſitudinem removet*, *quę propter frigus accidit primò*: *deinde dum partes aquæ vehementer rarificat*, *ſeparantur partes graves & terreſtres*, *& remanet aqua pura*.

3. At

3. At enim non eſt prorſus verum, Aquam leviſſimam, omnium maximè laudabilem eſſe: quare licet tentata calore ſit, & probata, quia quantitas motûs ſui exquirit particularum numerum, & quò ægriùs excitatatur inter cohærentes, eò difficiliùs extinguitur: nihilominus fuerit ſatis levis, & ſatis noxia. *Indicium illud*, inquit Lanciſius cap. 7. de nativ. roman. aeris qualitat. *ab Hippocrate multis locis Medicorum animis inculcatum, leviſſimam nempe eſſe, ac propterea optimam aquam, quæ citò calet, & citò refrigeratur, non rarò fallaciſſimum experientia revincitur*: Et paullò ſuprà: *In lympha ex lacu ſabatino deducta videmus quod omnium fontium, qui in urbe ſunt, leviſſima eſt, ſed ſine ulla dubitatione minus ſalubris.* Quidni eveniet, ut ſubtilibus partibus veneficis, nulla ſtaterâ probabilibus redundans, calorem prōptiſſimè admittat, dimittatque? De gravi ſic habete: Si aqua rareſceret ſine tumultu, rueret in fundum, quod illâ ſuſtinebatur; ſed perturbatio elevat etiam, quæ jacent: Cur plura? Thermales calidæ infracto calore dimittunt fęces. Si de impuris igitur agendum, calore corrigi eas crediderim, quæ tenui, promptoque ad evolandum veneno inficiuntur: Cœteras validiore ſubactione, ut malæ particulæ inter ſeſe cohæreant, & mole graviores præcipitentur: Trajectu per philtrum: Admiſtis contrariis, uti rubigine ferri ad acorem demulcendum. Quod reliquum eſt: pro comuni ſenſu Panis aſſatus, & quaſi combuſtus omne penſum abſolvit: *Sufficit*, inquit *Portius* cap. 6. de aquarum vitiis emendandis, *uncea una Panis optimè aſſi ad habendam unam menſuram aquæ.*

4. Hæc de impuris: unde puras eodem jure caſtigandas accipiemus? an quia nulla inſalubribus libera? Sed omnes Catanenſes aquę maximè inſontes ſunt. Evome, Doctor mi Pamilio Picrochole, aphoriſmū Hippocratis, *Corpora ſana difficilè ferunt medicationes*, & tute Tibi reſpondebis: per me ſcitiſſimè *Ballonius* loco citato loquitur hæc: *Bonæ coctione amareſcunt, deterioreſque fiunt.* Nonne aqua ma-

ris coctione ſalſior fit; & ipſa comunis nonne longa ea bullitione abiit in lixivium? Legimus apud Auctorem libelli, cui titulus *Notomia dell' Acqua* nel modo nono pag. 85. *In un meſe, e poco meno ſe ne diſtruſſero molte, e molte migliaja di libre, e ridottaſi l' acqua a poche, era come un ranno eſpreſſo, che molto mordicava la lingua.* Legimus apud *Portium* de tuenda ſanit. Militis: *Nunquam mihi placuit Nonnullorum diligentia, qui aquas decoquunt, ut mala avertantur, quæ fiunt ab aqua; quæ ratione frequentiſſimè aquas bonas faciunt malas. Qui interrogati, gravioreſne an leviores aquę, ſint meliores? reſpondebunt, quod cæteris paribus, meliores ſunt, quæ leviores: Et aquarum ebullientium certò certius graviora remanent nobis, cujus rei pluries periculum feci.* Legimus apud *Lanzanum* in methodo dell' Acqua fredda cap. 16. *Certamente l' affermar, che l'acqua col ſuo cuocerſi poſſa divenir più leggera, e pura; e perciò atta a migliormente paſſare per li vaſi delle viſcere naturali, non sò come poſſa ciò ſtar ſaldo, e fermo a tante valide objezzioni della buona filoſofia, a tante ſperienze, ed autorità; qualora tutte queſte manifeſtamente il contrario c' inſegnano.* Quandonam legemus publicæ utilitati editas doctrinas, quibus optimas aquas partem ſui tenuiorem inteſtino tumultu non emittere ſuadebimur?

Heu heu quò miſeros tramite devio
Abducit Ignorantia! Boethius lib. 3. metro 8.

IN SUMMA

Nulla ratio, nullaque experientia tolerat, ut commendabilis Aqua efferveat, deinde Ægrotantibus quaſi utilior offeratur.

QUÆ-

QUÆSITUM XII.

Jurene cum cibariis medicamina propinantur, an injuria? Quæ ſudorem movent, poſſuntne cum Purgativis admiſceri?

SUbit aliquorum pectora non mediocris admiratio, dum eò veniſſe Medicinam contuentur, ut quidquid ipſi fuit ſplendidæ, lucroſæque voluptatis; quidquid antiquæ venerationis, amiſerit. Enimverò ſiſtatur præ oculis, quàm neceſſaria recuperandæ, ſervandæque incolumitati ſit; quàm ſtrenuis conatibus comparetur; apparebit mehercule nihil unquam fuiſſe, futurumque præclarius. Interrogentur Artifices, nec dignam remuneratione fieri, reſpondebunt; nec eſſe vel rudioris plebeculæ reprehenſionibus liberam. Utinam liceret in tam enormis, lamentabiliſque ruinæ cauſſas inquirere! quot, quantaque patefacienda, & caſtiganda ſuppeterent! Sed non prorſum reticendum. Si fidem quammaximam ſupervacuis omnino, futilibuſque pharmacis habemus: & poſtquam illa quidem expectationem millies fefellerunt: nonne Artem, neceſſe erit, noſtra credulitate vileſcere? Quis ignorat? Eorum, quæ tractantur, magnitudo, ac præſtantia, non aliunde penditur noſtra tempeſtate, quàm ab eo, qui aggreditur. *Dives pollicitis quilibet eſſe poteſt*: ſed uti Percunctator eſt garrulus; ita magnus Promiſſor eſt credulus.

Heus fronte torva, naribus ſonantibus,
Sublimib. oculis, repando corpore,
Ipſoque greſſu Pavo qualis inambulat,
Teſtans inanem totus arrogantiam.

Adeodatus Sęba in Catone Cenſorio.

Quinam omne ſe eſſe ſomniat quum ſit nihil? quinam-

ma-

magnifica in ſpeciem, & magniloqua *Medicina*, quando ab Hominum ſublevatis angoribus, *Muta* credita eſt? Ut æthera clamore ferias, ſi Ebur uſtum vel ſemel excluditur? Ut ampullantibus Chymicis te ſemper ſubmittas; iiſque conſentias, atque Ægris perſuadeas uno magiſterio cauſſas morborum debellari contrarias? Aut pone, quiſquiſquis es, ſupercilium, barbamque reſeca; eſt, enim, talis fiducia Cincinnatulorum: Aut fallenti ne fide, ſed quibuslibet aperi conjecturalem Artem, cui plerumque experientia non reſpondet, tam egregia non habere præſidia, quibus indubitatiſſimè ſanitati auxilietur: ne putes, obteſtor, evulgeſque omnipotentem, ridendus enim, & inanis, ridendam eam, inanemque feceris.

2. Verùm hæc non eò dicta velim, quò Naſutuli definiant, non aliam eſſe Profeſſionem, niſi Divinę Providentiæ ordinem, quo Nonnullis traducendę vitæ ratio conſtituitur. Fateor certis quibuſdam Hominibus ſic proviſum, ut Ars ſua cenſus ſit: Artem verò nunquam ad voti finem perducere, non fateor. Quid enim? Quum nemo ſit vitæ ſuæ dominus, magnum peccabit, ut habent Theologi, quicumque poteſt arcerſere Medicos, tamen refugit: eſtne lex, quæ ſubmittat Ægrum impotenti? Sed ſpectet demùm, quò debet oratio.

3. Morbum nullo vel ſymptomate, vel morbo ſtipari, ferè nunquam vidimus: quare diverſa plerumque membra moleſtiam patiuntur, manumque vocant adjutricem. Succurritur, ſi placet Superis, dum uno tempore, & in unum coacta mille præſidia ſuppeditantur: propterea chartulæ millib. explentur, ut ſuo, quodcumque ſit, muneri ſatisfaciat. Tanti eſt, hoc exequi, ut vix Medicus habeatur, qui ſecùs audeat. Una Pharmacopolarũ bilis unum, eumdemque habitum cum Ignorantibus faciet pro virore imbuente: ſibilabit deinde Populus, non multum Medicinæ hauſiſſe, qui multa nequit medicamina evomere. O (totis clamare diebus audias) *Nicolaos*

Tez-

Tezzanos, *o Joannes Gaglianos*, *quarum formula ab innumeris depromendum narthecijs aliquid efflagitabat! Felicia tempora! Mirificos Profeſſores! Cur ſentire non dabitur, corruiſſe Artem, quoniam oblivioni, atque temporis edacitati demandata ſunt omnia! Parum abeſt, quin ſaturandis pingui fimo ſolis nos dedamus; jam enim ſatisſuperque præſidiorum eſt, ſi Oleum, & Aqua quodcumq: votâ explent!* Obſtrepant, quoad æqualiculus crepet: Medicinæ, ſi ad Aretæi, Celſi, Hippocratis ingenium redeat, optimè erit. Vivitur hoc ævi, quodcumque eſt, minùs, & minùs jucundè, quàm illud Tezzani, & Gagliani victum eſt? haud ita ſané: quorſus plurima inter ſeſe diſſidentia conſarcinare? Opinor, ut ſymptomati ſimul, & morbo ſubveniatur. Accipite, ut ab ignavo, parte Hominum longé maxima, Vulgo ſeparemini: Gloriabatur quidam ita fideliter, altèque Franciſcum De le Boe Sylvium, mandaſſe memoriæ, ut poſſet ad verbum vix data opportunitate recitare. Periculum jactati laboris non ſemel fecit, & modò hanc, modò illam tractationem dixit me auditore. Evaſit ad famam deſideratam; & habitus demùm, qualis cupierat, Sciolorum eſſe, contendebat, eſſe ſollicitos de morbo, non potiùs de ſymptomate. Sed quia nemo unus fuit, a quo fidem univerſim extorqueret, objectavit continuò plurima *Sylvii* tale quid edocentia: quare nobis illud ſingulare & novum conſilium dicendum fuit; & tacendum. At conſultus Sylvius, *Exiſtimarunt multi*, ait, *nullam deberi peculiarem ſymptomatibus medicationem, tantùmque requiri in Medico ſollicitudinem de tollendo morbo, & cauſſa antecedente, nullam de ſymptomatis: Verùmenimverò ipſa experientia quotidiana oſtendit, non raró tam gravia urgere nonnunquam, ac conficere Ægros ſymptomata, ut niſi ſuccurratur ipſis neglecto etiam ſæpiùs tum morbo, tum cauſſis omnibus ipſum actu producentibus, pereundum ſit Ægro prius, quàm ſuperetur morbus: quamobrem Medici Prudentes ad ipſa quoque attenderunt ſymptomata gravia, & Ægros valdè* de-

debilitantia. Idemne ſonabit, conſideranda potiùs ſymptomata, quod ipſis obviameundum quando mortem intentant? Num ludibrio nos abundè non exponit fallax experimentum, præceps occaſio, in irritum perſæpè cadens promiſſio: addendum vel hoc, ut Auctores loquantur ex nobis? Reſiſtendum lumini quod ingeneravit Natura: reſiſtendum Naturæ, quæ ſimplicibus contenta, ſimplicia requirit, ut credulitatis gloria pariatur? Nonne credendi facilitas, ſtultitia eſt? Propiùs quæſitum.

4. Quale .. id .. cumque ſit Pharmacum, ſi mixtum cibis offertur, infringitur: neque unquam ſudatrix Medela, & Purgativa laudabiliter implicantur. Poſtulat id Ægroti ſtudioſiſſimè perquirenda ſalus; poſtulat ipſa, quæ non ſine ratione præcipit, Medicina. Agedum progrediamur: Uſurpamus chalybeata, & excludimus, quæ ſulphure præparantur: cur imperabimus ad ventriculi, primarumque viarum acidas ſordes corrigendas, & ingeſtorum acidis, glutineiſque particulis irretiemus? Aqua ex decocto rhabarbaro, vel ſalſaperilla, cujus eſt ad ſudoris conceptacula, & ad tubulos renum protrudere materiã, adverſus quam contendunt: cur ſaltuatim, & indigeſtam proripient? Prætermiſerim plura, ne putetis, a me deſiderari, ut hujuſce ſanctionis auctor habear: ſed oggero Præceptores longè clariſſimos; & monitos vos volo, ut horum ſtatera meum conſilium ſuſpendatis: nam quibuſdam Catanenſibus audior Practicus quando res eſt ratiocinio terminanda; quando ſuffragiis practicis, Theoreticus. Verò non illud propono, quod vobis negotium faciet, ut intelligatur; nam ſuper hoc, *& Pueri naſum rhinocerotis habent*: nihilominus accipiatis, oro, figatiſque animis, quæ miniſtro. *Ex Tralliano* lib. 4. cap. 2. pag. 347. *Oportet potiones, quotidie, facta prius coctione matutinò offerre; vel hora diei ſecunda, ſeu tertia; dum coquendi facultatem ſua munia abſolviſſe, & cibum confeciſſe olfeceris: ſumpta autem potione ab omnibus cibariis, horis plus minus, quatuor, aut quinque, abſtinere, animo ſedato*

eſſe,

eſſe, iracundia, furore, mæſtitiaque, & omnibus, breviter vitæ incommodis valere juſſis. Ex Fortunato Fideli in contemplationib. Medic. lib. 17. cap. 6. *Semper cibus cujuſcumque medicamenti vim extenuat, atque debilitat.* Ex Cardano ubi de malo medendi uſu cap. 33. *Quum cibus medicinæ permiſcetur, ſi citò tranſit, obſtructiones maximas facit, quia crudus eſt: ſi tardè, nonne auxiliari ope deſtituetur, longa coctione permutatus? Solent enim non ſolùm alexiteria, ſed & venena vim ſuam perdere ſi diutiùs coquantur: unde Avicenna: Et quum timueris veneni exhibitionem, multoties cibi plenitudo nos ſecuros reddit, quoniam veneni virtus validiſſima cibo obtunditur.* Erit, qui neget, venena celeriùs interfectura jejuno ventriculo, quàm ſociata cibariis? profectó neutiquam: cur præſidium cupediis implicitum non tardabitur? Nonne cibi Perſpirationem parumper inhibent ab eruptione, uti diſcimus a Sanctorio? quî velimus, ut per ſalſam parillam, guajacum, & alia æduliis comitata, cogantur prôptiús erumpere?

5. Illos nonnulli ex Medicis videntur imitari Rhetoriſcos, qui ingenti ſpiritu, bucciſque inflatis perinde perſonant, quaſi pondus fumo dare queant; atque ut omnigena redundare literatura judicentur, timentes ne alia ſuæ ipſorum virtuti deſit occaſio, dicenda, tacendaque loquuntur, quaque *poſſunt dote placere, placent.* Utinam ne reperiatur inter nos Præceptor, qui nimio plauſu beatulus, per Cœlum curru Junonis efferatur, & Diſcipulos ſubinde moneat, ut accerſiti ad Ægros, ſemper aliquod medicamen proponant, atque ita Medicos ſe inſignes probent. *O pernicioſum*, dixerim cum *Homobono Piſone* de Medico operoſo cap. 3. pag. 381. *documentum, uberrimum errorum fontem, & ſcaturiginem: o impatibilem Artis corruptionem!* Hùc recidit aliquando tandem incredibilis illa in Ægrotum cura offerendi hodie Diaphoreticum admiſſuro cras emeticum. Hùc execrabilis libido addendi ſirupos ſirupis, Theriacæ Theriacas, Balſama Bal-

Balſamis. Húc emendicata gloriola recitandi memoriter, & dictandi ſingulatim Tyronibus herbas, quibus debetur V. G. Aqua Antivenerea Muſitani, Decoctum amarum Batæi, aliaque plurima. Utinam tam facile foret Infirmis auxiliari, quàm bullatas haſce nugas effringere, ventiſque reliquis committere.

6. Errant, qui opinantur, me negaturum, ex duorum commixtione tertium quid enaſci, a quo ſuppetias jure nobis polliceamur. Enumerantur ſané aliqua iſtiuſmodi præſidia, ſed pauciſſima, ſed uni morboſæ cauſſæ oppoſita. Quid illud Terræ lacti comitem addere cremorem tartari? Fatuitas. Quid.... Verùm ſtomacho, bilique compoſitis, dicite: Immutatne mixtio, an reſtant integra? Si alterum, cur nemini datum eſt illa revocare ad priſtinam indolem? Cur intra breviſſimum tempus ore, naribus, oculis ducibus aliud, atque aliud genitum eſſe conclamatur? Si Primum, cur deſtinare capiti, renibus, cuti quod novum feciſtis, quando illis attributum eſt ſimplex, non compoſitum? Mutent jam iſtam mentem, reminiſcātur cędium, edoceantur ſucceſſibus, & probatiſſimis Auctoribus. Nulluſnę erit exiſtimationis pudor, nulla rationalis medendi methodus, nullius gravis auctoritas, quam ſequi velint? *Medicum eſſe*, inquit *Sydenham*, *& formulas præſcribere*, *quàm immanè diſtant.* Langius epiſt. 76. aſſeverat, *Deſipere eos Medicos*, *qui pluribus medicamētis aliquid expediunt*, *quod paucioribus tranſigi poteſt.* Si veſtra memoria forſan excidit, quod refert *Cardanus* ibid. cap. 88. meum eſto ſuggerere: *Laborabat Aulicus ulcere cruris malo; hunc Medici, ut ſæpè accidit, ſanare non ſolùm nequibant, ſed in deterius agebant periculum: tunc Judæus Principi, inquit. Si illum mihi tradideris, o Dux, ſpero firmiter me eum curaturum: ſubriſit ille: tum demum: ſi eum ſuſcipias curandum, quum nihil ex Arte medica ſcias, quid tandem acturus es? At Judæus: Emplaſtrum ex fęno illi ſuperimponam, quod fieri vix poſſit, ut quum ex tot herbis fęnum conſtet, ne illa*

ſit

ſit præſens, quæ morbum hunc curare perfectè poſſit. O quot Judæi!.... Sed, ne demus materiam Satyricis, ponanus ſalem, quo verè ſiccandi forent tumentes iſtiusmodi Artifices. Reportarem benemultos, ſi res teſtimoniis indigeret: quare contentus ſum uno *Ballonio*, qui 1. Ephem. conſtit. 4. *Decoctum*, ait, *ligni guajacini commendant, quòd eo proliciantur ſudores: ſed ei decocto Turpetum, Colocynthidem, folia Sennæ, Agaricum adjiciunt. An hoc convenienter? Contrarii motus ſunt.* Nonne quod promptiùs reſolvitur, & potentius eſt, reliqua ſecum rapit? nemo ſané eſt, quẽ prætereat, Mercuriũ dulcem, ſi replicetur unus, moturum ſalivationem: ſi cum Catharticis, in dejectionem incubiturum, non evaſurum ad oris glandulas. Ecquis non profitetur, medicamina niſi in actum compulſa, non operari, idque totum cohærentiæ partiũ deberi? hæc varia eſt pro corporum varietate; quî evenerit, ut quæ diſſentiunt illiciis, æqua virtute ventriculi, æquali tempore diſponantur? Caſtigemus, circumcidamus, conemur radicitùs evellere damnabile ingenium, de quo ſic *Redi* in conſiliis: *Abbiamo una maladizione addoſſo, che quando nelle noſtre ricette non iſcriviamo quelle belle parole:* Miſce, & fiat potus, *ci pare di metterci di reputazione, e che il Volgo poſſa credere, che la noſtra gentiliſſima Ciurmeria non arrivi a ſaperne tanta di preſcrivere un medicamento compoſto di varj, e peregrini ingredienti, abili fra tutti a ſoddisfare pienamente a tutte quelle diverſe infermità, che in diverſe parti del noſtro corpo ſon credute tenere la loro reſidenza.* Quæ Maledictio fuerit & ſalutaris Ægrotantibus, & Medicis glorioſa?

7. Naturam, o bone Auguſtine, cujus Miniſtri ſalutamur, ut nunquam liceat imitari? Docuit non ſemel Sudorem, & Diarrhæam exitu progredi fecundiſſimo. Vidimus poſt exturbatas alvi fęces feliciorem ſudationem, & poſt hanc feliciùs illas egeri; cur pro arte decoctum ex purgativis ſimul, & ſudatoriis eadem præſtare non

viderimus? O quot, quantiſque nos implicat erroribus theoreticorum dogmatum nimiùm religioſa conſideratio! Habeo Vos, habeo ***grande aliquid quod pulmo anima pręlargus anhelet***; ſed enixé precor, ut conſulatis annoſiores, diligentioreſque Miniſtros; mehercle noveritis raró admodum concedi, ut arte patremus, quæ per criſim evenere: a me ſuper hoc dictum eſt aliàs: repetam properatò: Critica Cholera nemini unquam ſuaſit catharticum ſimul, & emeticum, nam Vomitus diarrhæas compeſcere conſuevit. Quid de vomitu ſub renum calculo, & in utero gerentibus? petentne vomitoria? apagè: in mictum cruentum, atque in abortum pertinebunt. Notetur unum aliquod felix factum, quid propterea? notatur ***anne aliud quàm***
Sidus, & occulti miranda potentia Fati? Juven. ſat. 7.
Sudatoria ſunt præcipuum fluentis alvi remedium; ideoque ſi Natura ad acerrimam, ultimamque virtutem exercendam acta, vias, & præcipitanter quidem, init omnes; nihil eſt, cur eam imitemur; illud enim non eſt opus cōſilii, ſed furentis audaciæ. Neceſſitas deliberationem nō admittit; & nihil exempli eſſe debet in eo, qui præter omnem expectationem audax, & pęnè ſupra vires pugnax efficitur. Si poſt exoneratam alvum, Inteſtinorum fibræ contrahuntur, quia ſpiritus illìc ſtercoribus advocati in priorem obſiſtentiam non offendunt, denſetur, oportet, alvus: quid mirum ſi ab hacce denſitate laxitas cutis exorietur? felicius igitur erumpet a fęcum deturbatione. Sed quomodo felicior poſt ſudorem egeſtio? Nervi per quos veniendum ſpiritibus aliquibus eſt ad muſculos abdominis, tunicaſque inteſtinorum, liberentur premente materia, ut hæc per cutis porulos abigatur: nonne hi promptiùs ferentur, quò fęces efflagitaverint? Cur non poſt ſudorem dejectio ſtercorum? Hæc verò ſi facienda teruntii ſunt, miſcenda diaphoreticis cathartica, obtinere non poterunt; ſed ad ſummam, incipiendum quandoque a ſudatoriis, pergendum in curationem deji-
cientibus,

cientibus, quo documento nihil ſi Medicos ſpectetis, inſipientius, nihil, ſi Ægratantes, iniquius.

IN SUMMA

Illaudatum conſilium eſt, admixta cibis propinare præſidia. Illaudatius conſarcinare plurima, quæ partium cohærentia, figuraque diſſentiunt, ut variis opitulentur affectibus. Illaudatiſſimum ſudatoria ſociare catharticis.

QUÆSITUM XIII,

Dandane Salſaparilla ſine medulla eſt? China, Guajacum, & idgenus alia proſuntne Tabidis, quod pinguefaciant? Quid Chalybs in Scirrhum Jecoris?

ENimverò ſic res habet: Qui, ut aliquid fideliter tractat, certis quibuſdam ad imitationem ſelectis ingeniis immoratur, plerumque immoritur: ratus enim optimum, excepta ſemel ſemina origini ſimilia prodire, & paria his, ex quibus orta ſunt, ſurgere; operam impendit omnem, ut boni Cultoris nomen demereatur: quamobrem quod teneræ committitur ætati, & deſcendit in animum altiùs, & adhæreſcit tenaciùs. Ebiberunt jam uſque ab *Amato Luſitano*, quem continuò offerunt, ubi de Introitu Medici ad Ægrotantem: *Sermones*, *Figuras*, *Veſtitus*, *Tonſuras*, *Ungues*, *Odores Ægro grata eſſe decet*: ſuſpenderunt lance non æqua conſilium,

&

& vel Hippocraticum eſſe definiverunt, Noſtriſque conſignatum curavere. Hippocratem delineant tanquam alterum Cyrum, quem, Xenophontis enarratione, corporis ornatu adeò delectatum ſcimus; ut, quod ſupereſſet poſt luxum veſtium incredibilem, infucaretur. Hinc Milites ad regios mores compoſiti, quæ imbellium feminarum ſunt, argumenta virtutis effecerunt. Utinam ejuſcemodi Medicos digito moſtrari non daretur! Utinam inter Vos mearum prçlectionum Auditores, nemo ſit, cui talia non quàmmaximè arrideant! Ipſe non aliud ſuggeram, quàm *Amati* documentum eòdem cadere, quò illud *Ovidii* ad erudiendum Amantem: En verſus ex I. de Art.

Munditiæ placeant ....
Sit benè conveniens, & ſine labe toga.
Linguaque nec rigeat, careant rubigine dentes.
Nec vagus in laxa pes Tibi pelle natet.
Nec malè deformet rigidos tonſura capillos.
Sit coma, ſit docta barba reſecta manu.
Et nihil emineant, & ſint ſine ſordibus ungues;
Inque cava nullus ſtet Tibi nare pilus.
Nec malè odorati ſit triſtis anhelitus oris.

Quid cauſſæ, dicite ſultis, cur non obtemperabimus ſagacioribus vitæ magiſtris Philoſophis, qui ad Mulieres relegant Juventutem plus æquo in curanda cute operatam, & inſolentiùs in veſtium cultu geſtientem? Cur non conſilioſiſſimis Politicis, qui nimiam ornatûs diligentiam, perquiſitum ſplendorem, immo & eximiam præ ipſa Naturç munificentia pulchritudinem, evulgant mentis hebetioris indicium? Cur demùm non *Hippocrati*, ubi nullam patitur Interpretum explanationem, nimirùm de decenti ornatu: En quæ habet: *Quamvis fuerint ſplendidè ornati, multo magis fugiendi ſunt, & a conſpicientibus odio habendi: Qui verò contrario modò ſe gerunt, frugi Homines judicandi ſunt, quibus non eſt excogitatus apparatus, neque ſuperflua curioſitas.* Medicamne Majeſtatem decebit arbitratu veſtro non tragicum ſyrma, ſed paludamentum?

Omninò

Omninò ſecùs credet, quicumque æquis oculis aſpiciet, quæ per *Martialem* expono

Roma magis fuſcis veſtitur, Gallia ruffis,
Et placet hic Pueris, Militibuſque color.

Si Reginæ, roſarumve aquam non olebunt veſtræ manus, nec Ægrorum hypochondria diú contrectare, nec palpare brachium licebit? Erumpant radii veritatis, non effluxus odori. Non caneſcant amylo calamiſtrati capilli, ſed excutiatur librariȩ pulvis; ne plures, pluresq; codices, & perpetuò quantum ad unam, eandemque paginam verſutè adaperti in ſcænam vos e Zothecula producant; ut omniſt linguis, calamiſque vapuletis; & debeatis Orbi Univerſo ludibrium. Curate, ut ſede in una conveniant dotes & Judicii, & ingenii; aliàs evulgabimi per ſatyricum neſcio quem *Maximi braſſicæ ſcapi intus duri, corticem teneriores.* Muliebrem in morem exornari, mellita dictionis illecebra ſermones aſpergere; poſtremùm pumice levigari, hoccine eſt chartis impalleſcere? (tur.rer.

O miſeras Hominum mentes, o pectora cæca! Lucret.2.de na-

Illaudatum ejuſcemodi ingenium in ipſa medicina exercenda, quos invaſit, non dimiſit: quamobrem Salſaparilla viſa eſt, offerri debere ſine meditullio: Et quia legimus in aphoriſmis *Magnitudo corporis Juventæ quidem nec indecens, nec illiberalis: Senectæ verò inutilis, & deterior parvitate*: Guajacum præ cæteris, & China præſcribuntur, ut corporis habitus fiat laudabiliter pinguis. Qui moribus prodeſſe ſtuduimus, non rectam medendi methodum caſtigamus; non enim inquirimus, ut loquar cum Juvenale Satyr. 1.

.... *Quid agant Venti, quas torqueat Umbras*
Eacus: unde Alius furtivæ devehat aurum
Pelliculæ; quantas jaculetur Monychus ornos.

ſed præcepta miſcemus, quibus impoſito docendi muneri ſatisfaciamus.

2. Quidquid ad nos deportatur ab Indiis, priùs tabida conſumptum vetuſtate langueſcere, quàm infirmita-

tibus

tibus opponatur inter indubitata reponimus: quamobrem nihil quicquam miramur, ſi fallit Promiſſores, fallit & noſtram expectationem. Sitne Siculorum libido, an neceſſitas, auxiliatrices herbas aliunde requirere; non ſum, qui ſeveriore contendam ſtatera ſuſpendere: ſed qui profitear nō aliorum fide firmiùs aperiri alienigenarum virtutem, quàm ab ſoli fortunatioris Accolis, aut ab Traductoribus. Quotquot horum placebit, conſiliatores audite, nemo dixerit, eſſe in medulla ſalſæ, quod ejus cortici reluctetur. Legerunt apud *Sennertum* lib. 4. par. 4. cap. 15. *Qui ſumptui parcere nolunt, & decoctum efficacius expetunt, eos ſolum corticem, ut qui efficacior radicis pars eſt, ſumere; medullam verò interiorem abjicere debere*: Hinc ſibi perſuaſum habent, medullam obeſſe virtuti corticis. Verùm deſipiant, neceſſe; eſt aut qui talia ſuppeditant ad rem evincendam; aut qui aliud omninò eſſe conſilium *Sennerti*, mecum ſentiunt. Ad explendam definitam copiam ſalſæ plus impenditur ſi cortex tantùm accipitur; quàm ſi cortex, & medulla. Cortex eſt efficacior radicis pars: quid propterea? Medulla ejus viribus adverſatur? apage. Et veró ſi tum putatur ſalſa commendabilis, quū aquam inficit colore vini rubri turbidioris, ut loquitur *Cardanus*, & conſentit *Cyrillus* apud Ettmullerum, aſſeverantiús & oculatus quidem teſtis dico, aquam ab incocta una medulla minùs, & non aliter tingi: quod pluries *Pharmacopola Ignatius Gambini* medicamum per Nos materierum Examinator demonſtravit: quare procul timore præcipite, ut coquantur cortex, ac medulla; hæc enim probato *Ettmulleri* judicio, conſtat particulis magis quidem glutineis, non tamen ſine volatilibus pariter, atque ſubacribus. Nec eò terrere vos debet glutinationis conſideratio; ut ſi decocta non fuerit, ſed benè, perque ſpeciem pulveris comminuta, illa prorſus abſtineatis. Tentando diſcite, indigneturne ventriculus, an pacatè complectatur: indignanti ſuccurrite per vividiorum ſodalitiū. Utor comitante cinnamomo: Alii radice Aronis; Alii mo-

nitu

nitu *Septalii* tertia, vel qnarta parte ligni guajacini. Verumne tamen ligno idgenus indico ſalſam promptiùs obedire ventriculo? Ex *Fallopio*: *Imbecillior certè eſt ligno, habet tamen ipſa vires, quibus ſuperat guajacum, & eſt quod ſi poſt ſuperatum gallicum reſtent ulcera, rhagades circa ſedem, duplo citiùs ſanat hæc, quàm lignum indicum*: Ex *Mattiolo*habemus: *Hoc ego aſſerere poſſum, nonnullos a me eſſe curatos, morbo gallico affectos, qui guajaci decocto pluries epoto antea curari non potuerunt*. Plerumque diſſolvitur ægriús, quod particulis tenaciús unitis conſtruitur; propterea nihil ſuper hoc determinans, hortor ut rem examini commiſſam curetis: fient enim, *fient iſta palam, cupient, & in acta referri*. Juvenal. ſat. 2.

3. Nunc agitè, quæ noſtri pars altera cępti eſt, expendamus. Quicumque ratum habet, quód *Craſſare* ſonat ſemper *Pinguefacere*, aut *Saginare*, nunquam *Denſum facere*: deſtinet Chinam excolendo vultui, hunc enim alloquens Gervaſius, *Faciei cutem*, ait, *ſic pulchram efficit, ut ſi ejus vires Mulieribus innoteſcerent, cariore pretio ſine dubio venderetur*. Riſu excepi opinantes apud *Sennertum* Chinam, & Guajacum non minús nutrire, quám jus pulli: nam in memet deſcendens, rebar futurum, ut pullos, ac jura ſibi Medici compararent; Ægrotis ligna relinquerent. Auditores ingenui, non alio modo per Chinam, ejuſdemque generis plurima, refici credenda ſunt macilenta corpora, quàm abactis, correctiſve vitioſis particulis, quibus nutritio prohibebatur. Suo ipſorum ingenio denſant primùm humores; deinde eliquant; maciem, tabemque demúm pariunt. *Incraſſans* inquit *Boerahavus* 2. de virib. medicam. *ſive Condenſans eſt, quod liquidorú particulas tenuiores expellens, craſſiores arctè magis inter ſe compingit*. Motum excitant, a quo humorum denſitas: quod ſi exagitaverint ſicciores, diſſolvent: ſic Sol lutum primò indurat; deinde ad pollinem agit. Quare dum fluida noſtra ſunt, & ſine compagibus veluti in ſalſum pulverem venere; decocta non vacant periculo: certo ſunt

periculo Pulveres ex lignis; & radicibus. Paucis: Medicamina iſthæc igneis partibus non deſtituuntur: quare ſiccis temperaturis nocent: lentis nocent mimis; proſunt aquatis. Siccis nunquam præcipienda, Aquatis ſemper: Viſcoſis non ſine largiore aqua: ſic enim, quod viſcidum eſt, incidetur, & perdomabitur.

4 Quàm ſimillimam, oportet, faciant ſui opinionē Chalybeata, quæ putantur ab Aliquibus duplici virtute prædita, quum aperiendi ſcilicet, tum adſtringendi: propterea ſatis tuta prædicant etiam adverſus duriores ſcirrhos hepatis: & terreum ingenium, ſiccamque temperaturā ſi objectatis; negant poſſe lactea ſubire, & ad ſanguinem uſque progredi. Sed in hęc animū convertite: unum idemque præſidium nequit modò aperire, modò claudere, unius enim una eſt indicatio. Chalybs natura ſtipticus, qualitate terreus, & acidorum caſtigator, aperit, quidem ſi laxiorem fibram vivificat; deſtruitque id quod humores figebat. Sonat hoc aperire claudendo: nec modus latuit Antiquiores: Claudinus enim ſic loquitur ubi de Ingres: ad Infirmos in appendice ſect. 20. *Adſtrictionem non parum facere ad reſerandas obſtructiones, ex eo confirmari facilè poteſt, quod videlicet ex adſtrictione partes roboratę, faciliùs, meliuſq; materiá morbificá vincunt, & ſuperant.* Quando ſicca ſunt liquida, & contortæ pro ariditate fibræ nō aperiet, ſed dilacerabit, tum enim a diluentibus, ac laxantibus expectandum auxilium. *Siccitas*, inquit Sanctorius in primam fen quæſt. 45. pag. 296. *niſi priùs tractetur humidis, tantum abeſt ut tollatur calidis, ut magis augeatur.* Quis non aſſequitur, fibras Inteſtinorum nimiùm irritatas alvum clauſam offerre: clauſam pariter lentis materiis incruſtatas? Aperienda ſanè: verùm ſub irritatione demulcentibus, & aquoſis: ſub languore ſtimulantibus; atque ita etiam Stiptica dicuntur reſerare. Poſtremó quum patentiſſimo damno reddantur obnoxii, qui laborant aneuriſmate, hemorrhogiave pulmonica, ſi chalybem uſurpent, non video, quamobrem reputari

putari queat, non pertingere ad ſanguinem. Perficiet chylum in Ventriculo, & Duodeno: eritne ab hoc perfecto malum?

IN SUMMA

Salſeparillæ uſum præcipientes non eſt quamobrem excludant medullam. China, Guajacum, & idgenus alia, non pinguefaciunt. Chalybeata non admittuntur ſiccitatibus, & præcipuè durioribus ſcirrhis.

QUÆSITUM XIV.

Quid de retrocedente Ictero, & de uſu Aſinini Cucumeris in eum?

VEſtro Vos fallitis arbitratu, ſi me huc hodierno die veniſſe opinamini compulſum conviciandi pruritu, atque libidine potiùs; quàm ut inſinuem non modó quid ſequendum, ſed etiam quid fugiendum ſit, aut ſpectentur errata mentis, aut mores factitandæ Medicinæ contrarii. Mendacium ultrò non dixero, ex judicio quandoque nonnulla odero, nunquam ex odio judicavero. Amo redargui, refellique, ſicubi erro: ad fucum, pompamque ſcribere; diſſimulare, ſiqua ſunt, aliorum crimina; inducere, ſi deſunt, virtutes, non amo: quapropter obſecro, ne rem ægriùs, quàm dignum eſt, feratis; contendo enim, ut ſitis extra vitia, ſi non cum prærogativis. Morbus quo caput impetitur, & æruginoſus univerſi corporis habitus explicandus eſt: cur non præmoneam, Senum in

 Ado-

Adoleſcentes invidiam; eorumque diligentiam in exercẽda, quam profitentur, Arte damnabilem, eſſe maximo detrimento? Illine eritis, qui non conſentiatis, omne vitium tanto conſpectius crimen habere, quanto major habetur, qui peccat? Eamne Superiorum eſſe conditionẽ, abnuetis, ut quidquid faciant, præcipere videantur? Dies diem docens, vos arguet; frontique veſtræ objectabit, majores fuiſſe, futuraſque vires Exemplo, quàm Præceptis. Quid, ſi annoſiſſimus Medicus, qui meriti radices in plurimorum opinionem egit altiſſimas, & inextirpabiles, cõcepto pro Junioris apta medicatione mœrore, miſericordiam ſimulans, *Hæc*, inquiat, altero ad frontem ſublato, altero ad mentum depreſſo ſupercilio, *ut præceperit Adoleſcens ſolertiſſimus, & ad maxima expectatus! Longè alium reputaveram! ſed res docet, qui vir iners, qui ſtrenuus. Super hoc eum alloquar: uſus imperati medicaminis nullus eſto.* Huncine Vos imitari ſtudebitis, offeretiſque præſidium non expetito opere, ſed nomine diverſum, & ſanctè, honeſtè, ſapienter egiſſe prædicabitis? Quàm miſerum eſt talia perpatrare: quàm inſanum ſuſpicere! Nec leviore cum criminatione ſe gerunt, qui ut Adoleſcentibus palmam præripiant; ante Solem Domos Ægrotorum ſalutant: tamdiù ſuſtinent, quoad ſua ipſorum manu illis in os ingerant, quod præceperunt; & per amoris eximii ſpeciem, terque, quaterque redeunt, quò fiant de oblati pharmaci exitu certiores. Hoccine eſt, quod chartis impalleſcendo conſequemur? Hoccine vendi Artem, ne vilipendatur? Fieri ſentio, & excrucior! Vulgatiſſimum illud *Oportet infirmari cum Infirmis* non eò proſtantis Medicinæ perducat, licet, ut majeſtas omnis, & non revocanda quidem, abjiciatur. Amatis Ægros? humanum, piumque. Paratis apud illos medicamina, domeſticis eorum rebus proſpicitis, teſtamenta ſuggeritis? hiſtrionale, putidumque. Dicatur, & impunè, quòd ad correctionem. Quò tanta familiaritas? ut ludibrio expoſiti rideamur! Nunciatum mihi eſt, aut legi, ſi benè memini, fuiſſe egre-

gium

gium in Sicilia Medicum; qui comitatus Ægrotum recuperaturum ab aëris commutatione ſanitatem, ſubjectus eſt Figulo Tonſorem fingenti, & paſſus pro languentis nutu, dulcique levamine, ut levæ partis barba reſecaretur; dexteræ maneret ridentis ultra ſemihoram imperium. Alto Alius ſomno complexus, ſupra ephippia, caput humeroſque reclinaverat: Per famulos ejus indumenta, ſellaque conſuuntur: deinde conclamatur: Accurre, Doctor, accurre, Dominum mortiferum ſymptoma corripuit: quid tum? Surgit, conatur pondus excutere, cogitur ire phaleratus bipes Equus, quò vocatur. *Quis Cœlum terris non miſceat, & mare Cœlo?* Si hoc Barbigeris, Palliatis, Hippocratibus: Quid Ephebis, Calamiſtratis, Tyronibus? Ne faxint Superi, ut exempla iſtiuſmodi vos hilum moveant, habebimini vitio, quod non erit vos dimiſſurum, quare ſumma Profeſſionis pernicie ne Senibus quidem fas erit in minores animadvertere: porró vulgabimini Juvenalis verbis, de furto Verres, de homicidio Milones, de adulterio Clodii, Gracchi de ſeditione querentes. Sed ohe jam ſatis eſt, quia parciùs iſta Viris objicienda: ne fieri poſſe, credatur, quod factum eſt; ne hanc labem det in plures contagio, & totus grex cadat unius, alteriuſve porci ſcabie, atque porrigine. Siquis ita Ægrotantium amore tangitur, ut ad omnia miniſteria dilabatur, imitetur Ægyptiorum Regem, quem dixere Protheum: Varias pro re nata formas induebat, ut aliàs Aper, aliàs volucris, videretur, ſed nunquam ponebat coronam; uti habet Juglares in ſchola veritatis ex Diodoro.

2. Jam verò quibus & caput benè ad ea, quę offeruntur, & nec dentes felle virent, nec lingua ſuffuſa veneno eſt: Ii mecum quærant, retrocedatne Icterus, & explicent quemadmodum, & aperiant ab cucumeris aſinini ſucco medicatum. Ignoſcendum mihi puto qualiacũque proferenti, donec probabiliora commõſtrentur, ideoque ſic ediſſero. Motus, quibus factum nomen eſt, *Metaſtaſes*, nec vel eum præteribunt, qui primoribus labris medi-

medicinam, & naturæ animalis opera deguſtavit: certis enim quibuſdam organis inter ſeſe peculiari nomine conſentientibus facile eſt obſervare ſurditatem E. G. ubi ſubſiſtit biliosa dejectio, vomitionem ſanguinis periodicam, menſtrualis eruptionis vicariam, atque plurimas ejuſmodi mutuas tranſpoſitiones. Si perſcrutari ſucceſsûs methodum arrideat, demus, neceſſe eſt, fibras primùm invaſas ad auſus multò egregios conſurgere, opprimentemque materiam eò repellere, quò laxius membrum eſt, & imparatius: & quum eundum huic ſit per vias aptiores, evenit, ut quæ pars peculiari nexu copulata eſt, impetatur, quod ipſa contractionum, diſtractionumque viciſſitudo manifeſtat.

3. Tametſi plurima conſenſionum genera deſcripſimus aliàs in theoricis; & deſcripta legimus ab innumeris; viaſque viciſſitudinum ſumus aut non temerè imaginati, aut aſſecuti: nihilominus cavete, ne putetis omnia patentiſſima. Eriſipelatis, & Podagræ diſcurſatio ſatis obſcura eſt, & ſimilium quorumdam eventuum ſatis admirabilis. Suggeram admodum duos, ne faſtidium Vobis ingenerem, & ex Ballonio quidem auctore probatiſſimo. Habet in ephemeridibus anni 1509. a papilla Mulieris manare ſolitum ſerum acre ſubſtitiſſe: in genu ejuſdem regionis excitatum eſſe tumorem durum: hic poſtmodum repentè evanuit, & manavit ſerum, ut prius a mamma. *Quidam*, loquar fideliùs, & elegantiùs ipſius *Ballonii* verbis loco citato, *in ſura vulnus accepit: fluxit ſanguis multus, non tamen immodicè, ut ne ad fluxum ſanguinis referas id quod contigit: ab eo tempore enim congredi non potuit, nec ſemen emiſit: ſaltem non arrexit ſufficienter: id mirum fuit etiam peritis rei anatomicæ: non videtur enim ratio, cur vulnus ea parte inflictum eam impotentiam afferat. An id Hippocrates adumbravit, dum dixit ſectionem in malleolo infecundos reddere? Sic aliquis earum partium eſt conſenſus, ſed is fortaſſe nondum intellectus.* Ecquis omnem intellexiſſe jactabit?

3. Sed

4. Sed miſſas faciamus, quas Alii congerunt, morborum hiſtorias: poſtremam, (relictis ſeptem adeo ſimilibus, ut in hac cognoſcantur) quæ nos ad ſcribendũ impulit, obſervationem delineemus. Filius D. Franciſci Recupero ex improviſo terrore lapſus in Icterum eſt: Color univerſę cutis poſtridie diſparuit; & Adoleſcens decimumoctavum agens annum, deſtituitur voce, viſuque; licet nullum in oculis vitium conſpiciatur, dum manu medica palpebræ attolluntur: Audit, & loqui niſus, non aliud edit, quàm mugitum, ſummi doloris argumentum: jactatur; morſibus, ſiqui coerceant, impetit; aſſurgit; proſternitur; caput nunquam erigit, ſed conſtanter inclinat quaſi ligatus bos, mortique deſtinatus; omnia delirus expuit, & ſine febre quidem; quinto moritur.

5. Ne ſententiam inconſultis Auctoribus dicerem, libros evolvi, quos meæ fortunæ mediocritas mihi comparavit, & quos admittit loci hujus opportunitas: nemo unus fuit, qui doceret Icterum retrocedentem, aphonia, cęcitate, delirio ſtipatum. Apud Baglivum offendi in hæc (*Sępiſſimè moriuntur derepente Icterici, ut ait Dodonæus*) Sed quiſ volet retroceſſionem indicatam, præſertim quia ubi de morborum ſucceſſionibus, ne verbum quidem ſuper hoc? Quis Icterum ſæpiſſimè derepentè occidere? Diuturnum ſcimus, ſi non eſt alterius magis præcipitis mali conſectarius. Et Rhaſis apud Cardanum de cura morbi regii lib. 4. cap. 10. habet *Audivi ab Avo, quod non vidit morbum deteriorem regio, quoniam ſæpiùs expertus eſt mortem ſubitam, ſi non rectè curetur contigiſſe* Ne multa: dicatur Icterus Retrocedens, quia ni fallor, duce Hippocrate dicitur: En quibus mentem ſuam aperit in Coacis pag. mihi 14. col. 3. *Mala eſt ex morbo regio fatuitas, hos voce privari ſentientes tamen eſſe contingit, fortaſſis autẽ & alvus male his afficitur.* Addam ſi placidi admittitis:

6. Concedatis, fas eſt, libenti animo acerrimum liquorem poſſe in homine generari valentiſſimi carthartici non diſſimilem; atque illi Dyſenterias imputari, id enim viden-

videntur ſuadere & ſymptomata, & curatio. Quando in Diabetem, urinæve profluvium inquiritis, præſtò ſunt Aretæi voces: *Haud incredibile eſt, aliquod perniciosum venenum ex his, quæ veſicam, & renes infeſtant, huic affectui cauſſam præbuiſſe.* Cur me opinari non ſinetis, exagitatos pro maximo ſpirituum tumultu ſales, inordinaté attritos, ad novas cohæſiones adactos, in circuitum cum aqua redeuntes, in cauſſa eſſe, ut diſpareat color antehac viſus, impetatur caput? At enim, quamobrem caput, inquitis, impetendum eſt? id verò nolite quærere donec explanetis, quare hoc venenum intùs genitum inteſtina, illud renes perſequitur. Si ſtare neſcitis adverſus experientiam, ultrò dabitis, admiſſo per nares cucumeris aſinini ſucco (quod de illo marrhubii prædicat Dioſcorides, apud Burnet voce Icterus) ad guttas aliquot, per nares Icterum (utrum tutò, jucundéque dicetur infra) exhauriri: Quid quod ab indebita commixtione ſalium naſci nequibit liquor, cujus virtute eó compellatur Icteri materia, unde per nares eruperit? Annuitis? Rem igitur claudam: Quia repentè, cumulatiſſimè, & nondum parata ad exitum via compellitur ad caput lympha ſalibus ſatur, oboritùr vocis interceptio, tumor cœcitatis parens, Mors. Nonne Mercurius largiore manu variis corporis partibus illitus, Ægrotum non ſemel conjecit in ſuffocationem?

7. Sed quomodo vox intercipitur, & viſus nullus eſt? Cur nulla ſub ingenti dolore febris? Cujus generis mors eſt? *Sanè docemur*, inquit Lanciſius *ſubitaneam aphoniam vix aliunde oriri, quàm ab interceptione venarū ad cerebri baſim, unde nervi ad linguam protenſi ad perpendiculum premuntur.* Compellatur ad glandulam Pinealem, Pituitariam, & Infundibulum immanis lymphæ ſalſæ copia, habebitur ſanè tumor in baſi Cerebri œdematoſus, unde compreſſio nervorum ad linguam euntium: Et quia glandula Pinealis premere poteſt thalamos nervorum opticorum, impeditur tremor ab oculis ad ſenſum

comu-

communem, ideoque viſio veluti ſub gutta ſerena, nulla eſt. Pro tumore eſt Solidorum diſtractio, in qua dolor: Et quia malum vertit in anteriora capitis, oboritur fatuitas illæſo cerebello, & organis inde pendentibus: Et quia incommodum augeretur, tumore premente cerebellum, in partem anticam caput inclinatur. Febris nulla eſt, quod morbus in lympha, & vix excitatur motus partium ſulphurearum proprius: Tandem laxantur ſolida lympham cohibentia, & ſupervenit Mors, quaſi ab apoplexia.

8. Reliquum eſt, definire, quis dandus locus ſit ſucco Cucumeris Aſinini, quando Icterum retrocedentem accuſamus. Ingratè, ut nihil ſupra, mecum agi puto, dū a Nonnullis ad illius uſum ſuadeor, non alia ſanè ratione, quàm quod univerſam Cutim quorumdam Ruſticorū per nares exſuctus emaculavit. Offerunt Baglivum ſine limitatione loquentem; & me tanto Doctori muſſitant infenſiſſimum. Cur non doleam ab iniquitate ſententiæ? Millies a me in theoreticis inſtitutionibus jamdiù evulgatis; millies in morborum expoſitionibus, quas brevi evulgabo, ſi non pro ſuo merito, pro meis certè viribus laudatur Baglivus: cur dicendus ſum inimicus? Qui nimis illum amant, illiuſque nomen ferunt, & hìc & alibi (ſic enim intellecta volo, quæ dixi, & dicam) per me refelluntur, quia poſſunt reſipiſcere, & reſpondere: nec eſt, cur benigniùs illum non interpretrentur potiùs, & ubi commendabilis eſt, ſequantur; quàm fallacem amplexentur, & obſirmatiſſimè ſuſtineant. Dixit ſuccum hunce ad paucas guttas cum lacte Icterum mirabiliter evacuare per nares, quá ſubierat attractus. Quanquam Bellinus, atque Alli negent a cerebro per os criboſum patere humoribus exitum ad nares; nihilominus me non retrahunt a Boerhaavo, ubi explicat apophlegmatizantia, docente membranam pituitariam inveſtire os cribriforme, & ad hujuſce membranæ glandulas ſecerni materiam a ſanguine antequam hinc ad cerebrum efferatur; deinde per nares amandari.

Siquem delectant clariora, legat apud Paſcoli. *Si diſcuopre d' ogn- intorno una tal carne molle e papillare, che deriva da quella ſuſtanza impiantata ne' piccoli meati delle oſſa fungoſe, e cribriformi: queſta tal carne è per alcuni riputata un' ammaſſo confuſo di minutiſſime glandule deſtinate a ſeparare dal ſangue arterioſo non ſolo quella linfa, che ne irrora le interne membrane, anzi quegli eſcrementi, che colano ben ſovente dal naſo, il che principalmente è oſſervabile ne' Bovi.* Siquem veró nec iſta movent, habebit e naribus ejectam materiam, quò vocatur a ſtimulo, quamquam per aures illò deferatur: duo enim, triave foramina demonſtravit Valſalva, per quæ expelluntur morboſa fluida a cavitate cranii ad meatum auditorium, unde & in os, & in nares: *Eadem*, ait cap. 5. n. 8. in tract. de aure, *ratione, qua ab illis foraminibus materia ad os demittitur, & in nares poteſt amandari; quum Tuba Euſtachiana eò deſinat, unde materia ferè æquali felicitate, & in os ipſum, & in illud naſi internum foramen, quod a latere tubæ eſt, deflectere valeat.* Sed nimia ſubitaque evacuatio quî poterit ſperari? Dixitne Baglivus ſemper, in omnibus temperaturis, quæcumque, & ubicumque ſit cauſſa? profectó neutiquam: fecitne iterum, tertioque periculum? minimè; ſi expoſitas per ipſum curationes proſpicimus. Cur talia contendētibus non obſiſtam? Quamquam præſidiis planè omnibus, tum quę prudens miniſterium, tum quæ ultima ſuaſit neceſſitas (& ſuaſit etiam ſuccum) obviam itum eſt, nihilominus quotquot me obſervante, retrocedens Icterus occupavit, oppreſſit.

9. Si poſtulatis, qua teneor opinione quantum ad hujuſce generis ſuccum adverſus Icterum; hortor, ut cathartico potiùs, quàm ptarmico utamini. Succingite ſtomachum, & accipite: Succus eſt illaudabiliter efficax, quare ſi narium cutim teneriorem invadet, timorem faciet (uti ſignificat Cyrillus apud Ettmullerum,) ne accedant eryſipelas, & ulcera. Quid ſi egregio impetu repentinam,

ni-

nimiamque peccantis materiæ copiam in caput adduxerit? Aphonia, Cæcitas, Mors non aliter, quàm a veneno intus genito, a quo retroceſſio eſt. Quid ſi lapis in ciſta fellis, ſcirrhus in ductibus ſeſe exonerantibus in duodenum? Quid ſi nullus unquam Icterus exturbatus per nares eſt molita criſim Natura? Mirabiles, utcumque felices, eventus non imitamur, ſed ſtupemus. Excurramus in pauciſſima.

10. Perpetuam ni placet reputare, frequentiſſimam cogemini fateri cauſſam Icteri, Acidum, quo ſulphurea pars humorum figitur. Hoc aut ſuppeditabitur a primis viis, aut enaſcetur ſalium ſero innatantium conflictu, undecumque demùm hi ad pugnandum compellantur. Id unumquemque docebit gelu e porci adipe cum ſucco limonis: Lixivium commune, addita præſertim palea, quæ bulliat ad partem ſulphuream dimittendam: docebit color ſtercorum cineraceus, infallibile acidi præpollentis argumentum: docebit communiſſima medendi methodus, quæ vincendo operam dat acido, ſublevatam vult bilim, confirmatamque: Si non aliena ſunt iſthæc a veritate, nihil eſt, quamobrem cum Hippocrate de loc. in homin. non probemus lotionem ex contuſa cucumeris radice, & in aquam conjecta. Succus e fructu expreſſus nonne ſeroſi humoris purgatorium prorſus egregium eſt? nonne cicuratur acidis, oleo præſertim ſulphuris, aut vitrioli? Acidis igitur adverſatur: Cur non ad alvum, vel Ictero negotium naturæ faciente, ſubducendam; ſed ad caput, nareſque fatigandas uſuvocabitur?

IN SUMMA

Certa inter partes animalis omnium conſenſionum ratio reddi nequit. Seſe abdit Morbus Regius ad cerebri baſim confluente materia, (unde vox, viſuſque deficit) in quam ſucco aſinini cucumeris, hortor, ut cathartico potiùs, quàm ptarmico utamini.

QUÆSITUM XV.

Balneo aquarum dulcium calido merſus poteſtne catharticum admittere?

Quid hoc muſſitare, nutu, ſigniſque colloqui? niſi fallit imago, me redarguitis. Liberè quid ſentitis, aperite: is enim non ſum, qui nolim in memet deſcendere; nec primùm veſtra cauſſa deſcendam: novi quàm exiguum ſit mihi & judicium, & ingenium; ſed novi, & amo, ut vobis innoteſcat, quàm abhorrens ſit a temeritate, ac pertinacia. Negotiumne vobis id facit, quod heri dum ſerum erat diei, objectavit mihi filius meus? nempe, quî ad revocandum Sacerdotem Petrum Aparo in ſanitatem, me geſſerim, quaſi licere putarim, ſudoris, ac dejectionis indicationes convenire, ut iis uno, eodemque tempore ſatisfiat. Filium, quod interfuerat medicatui, Ægri conditionem, ægrotationiſque circumſtantias non ea, qua par eſt, diligentia conſiderarat, acriore verborum gravitate corripui: Vos, ne ſervato quidem Præceptoris proprio ſupercilio, ſic alloquor. Evenit, fatendum eſt, & neſcio quo pacto, ut quiſque magis cernat in alienis ſiquid delinquitur, quàm in ſemetipſo: *Natura Mortalium*, inquit Curt. Rufus lib. 7. pag. 285. *hoc quoque nomine prava, & ſiniſtra dici poteſt, quod in ſuo quiſque negotio hebetior eſt, quàm in alieno*: quamobrem Flaccus ingenti admiratione perculſus ſe ipſe interrogat

Quum tua pervideas oculis mala lippus inunctis,
Cur in amicorum vitiis tam cernis acutum?

Verùm in me ſi cadit objurgatio, (quam cadere profiteor mille nominibus) ex alio, non hoc errato cadat.

Memet

Memet ipſe non deſeram; nec committam, ut damnatus etiam mea ſententia videar: equidem cujus criminis reus ſim, non video. Habete morboſi affectus hiſtoriam: Vir non ultra decimam adhuc trieteridem, ſicciore nitro-ſulphureo temperamento, matrimonii deliciis orbatus, exinde altari ſacer, præcedente animi conturbatione, corripitur febre, quam horrendum noviſſimè ſtipat delirium; omnia refutat; timorem intentandæ violentiæ facit Aſſidentibus; prognoſtico evulgato Naturæ committitur. Advocor, quatuor ſatisſuperque virilibus famulis comprehendi jubeo, in aqua ad lactis tenorem incaleſcente mergi. Hic verò in ſeſe rediiſſe viſus; mihi conteſtatur obſequium, & ſelibram olei ex amygdalis dulcibus admittit. Balneo bis die repetito, & ſubinde oleo, incolumitati priſtinæ reſtituitur. Adoloſcentes mei negaveritis nõ ſolùm quid oporteat, ſed quid fieri poſſit, ſpectandum eſſe in deliberationibus? Verebar, ne in Medici reverentiam non rediret, nihilque ſuſciperet, eductus e balneo. Si res efflagitaſſet, catharticum, vel efficacius obtuliſſem. Improbate methodum; aſt ubi adjuncta ægrotationibus omnia expendiſtis, inque memoriam revocaſtis non tanti quandoque putanda præcepta, quanti Ægrotum.

2. Ut verò Vobis frangatur admiratio, quam peperit meus veſtro calculo inſolens medicatus; monere non deſinam, delirium cujus focus in abdominis viſceribus eſt, exquirere ſimul balneas, &, quod reſpondeat fibræ, nocentique materiæ, purgatorium. Ad inepta perducet vulgatum illud *Cutis laxitas*, *Alvi denſitas*; ſi denſitatem idem ſemper valere opinamini, quod rigiditas. Pergite mecum: Caput inter, & pedes ea pariter eſt neceſſitudo, ut ſoleat alternis emitti ſudor: ſi quando ab his non effunditur, in caput redit, doloremque illi procreat: cur nefas erit dicere, *Capitis laxitas*, *Pedum denſitas*, *& contrà?* non reperio cauſſam: Et quia laxantur pedes per balneum tepidum, componuntur vigiliæ nimiæ, ideoque laxatur, & caput, arbitror, laxata cute fibras inteſtinorum

ſtinorum fieri molliores. Nonne balnea ventriculum debilitant? quid, quamobrem non etiam inteſtina lentaverint? *Dum genua actu calida conſervantur, non algent pedes, noctu benè dormiunt, magis perſpirant, & minùs mejunt*, ait *Sanctor.* ubi de ponderatione aph. 91. Eſt igitur a denſitate cutis, renum laxitas: tamen acerbiſſimis Coli, Renumque doloribus præſentiſſimo ſolamini ſunt Balneæ: num parta organis affectis rigiditate ob laxitatē cutis? nihil minus putandum eſt.

3. Pro iis, quæ recenſuimus, haud injuria res mihi poſſet adjudicari: placet nihilominus aliquid interloqui, ut agere majore providentia videamur: Adite Naturam, quæ ſucceſſibus reſponſa reddit: ædepol accipietis; nec omnes, nec ſemper ad ſudorem proliciendum uſurpari Balneas. Sudant, & illaudabiliter quidem Hectici, tamen pro multorum conſilio, ut ſales miteſcant, immerguntur balneo: Quos invaſit renalis Iſchuria, ſudant non ſine maxima naturæ moleſtia; ſed balneo recreantur: Quidde colica, fęcumque glutinea tenacitate laborantibus? coguntur ad balnea: verùm non ut in ſudorem liqueſcant. Pro eo quanti me facitis, ſi Præceptoris perſonam impoſuiſtis, habete: A *Sanctorio* edoctus hæc: *Hypochondriaci ſi frequentibus balneis eorum corpora reddantur perſpirabilia, & victu humido utantur, ſani fiunt.* aphor. 102. de ponderat. Et commonefactus magis ſalutarem eſſe perſpirationem, quàm ſudorem, mandavi talem in morem Ægrotantibus, ut ad ſemihoram aqua parumper ſalſa, qualem noſtra littora ſuppeditant, immorarentur: aut in doliis curtis, ſeu dicamus *Semicupiis*, ad lactis ingenium calida ſe mergerent, quin ab eo loci venirent in lectum. Vidi ſuccos in reverentiam Naturæ deductos; ſudorem, qui noceret, nullum vidi. Nec fractus Hypochondriacorum ventriculus me deterruit, quominus talia præciperem; quando enim intrò convertitur perſpirationis materia, gravantur viſcera, & ora glandularum ventriculi, unde liquor gaſtricus: ideoque non benè valent, quæ cibis conficiendis operam

operam dant: quando evocatur ad cutim, ſplen præſertim delinquente, in melius omnia veniunt.

4. Eſto procul contentio: dicite: Licetnè movere alvum, ne ſudemus; movere ſudorem, ne cacemus? prorſus. Licetne fibras Inteſtinorum mollire balneis? admodùm: Cur non licebit mollitas excitare ad munus ſuum exequendum? mehercle, ut vultis, quód balnea vocant ad cutim: ſed negatur id eſſe perpetuum, aut ſemper inſtituto noſtro contrarium. Videnturne tantummodo theoreticæ contemplationes? progredimini in hæc.

5. *Tres ſunt*, inquit Sanctorius de ponderat. aph. 52. *internæ cauſſæ prohibitæ perſpirationis. Occupatio Naturæ*, quando vacat digeſtioni: *Diverſio*, quando urgetur vomitu, alvique fluxu: *Vires imbecilles*, quando non comminuuntur, ut par eſt, humores exhalandi. Si ob purgatorium Natura intenta eſt in opus ſenſibile, Balneæ tepētes eam liquidis non parient motûs directionem, quæ initam cathártico ſuperet: immo aqua per cutim ſubiens ad inteſtina pellicietur. Laxatur ſolidum, ſed liquida conſtanti lege feruntur eò, ubi vehementior eſt *oſcillatio*. Accedat decretum Sanctorii: *Perſpiratio vi aeris, vel aquæ calidæ excitata nocet, niſi ejus maleficium longè majori beneficio compenſetur*: Illaudatè laceſſita Natura duplici medicamine, utrique reſpondeat: quid propterea? malum uno partum, urgentiore beneficio penſabitur. Me, ne dimittite.

6. Novimus docente vel Hippocrate: *a balneo confeſtim, neque ſorbendum, neque laborandum: & quodcumque refrigerans quomodocumque excalefactis, malum*: nihilominus *Galenus* ſtatim ab hujuſmodi lavacro lac aſininum exhibuit: an minus rectè? *nequaquam*, inquit Zacutus Luſitanus, *quia major utilitas attendenda ex conceſſo cibo, quàm damnum*: ſemper enim videndum an Æger ſufficiat perdurare. Siquando Mulieri non procedant Secundæ, verùm uteri oſtiolo cohibitæ fluxum ſanguinis perpetuent: nonne, ut procedat expulſio, aliquantulum exagitandus

agitandus eſt ſanguis, & paulo uberiùs abigendus? numquid in ſcelus additur ſcelus? dixerim pace veſtra: Mali nihil admodum eſt, quod medicamento ſperemus abacturos, quin aliquid ſimul boni diſperdatur: Gubernator, ubi naufragium timet, etiam jactura, quidquid ſervari poteſt, redimit. Sed quò plurima? Conſultus Riverius, fęces inteſtinorum balneo, ut exturbentur, componi ſignificat: En quæ loquitur ubi de Colica: *Alvo variis clyſteribus ſoluta, primiſque viis cathartico apertis demittatur Æger in balneum tepidum ex decocto emollientium paratum, bis, ter, quater, quinquies in die, ut acrimonia humoris temperetur; poſtero die cathartico accommodato humor ille purgetur: deinde repetatur balneum; idque alternis diebus faciendum, ſi vires Ægri ferre queant.* Ultrà: *Martinus Rulandus* curatione 61. centur. 10. infundit Trochiſcos Alhandal in ſerum lactis, & de infuſione colata: *Bibit*, ait, *calidè unceas quinq: ſedens in balneo aquæ dulcis: tantundem bibit, & fecit ſequenti die, & ſtatim ſanatus eſt.* Ultrà: Ex Thevarto apud *Ballonium* in annotatione ad cōſilium quintum: *Joannes Fernelius in talibus balnea uſurpabat viribus nondum lapſis; ac in balneo ipſo medicamentum purgans propinabat: quod dum agere incipiebat, educi jubebat Ægrum e balneo.*

7. Numquid præterea in facinoris excuſationem? expectate quò iterem experimenta. Si veró, ne reus appaream, abundé hæc ſunt: quàm poſſum ſtudioſiſſimè a Vobis contendo, ut nihil a me recipiatis, quod ſumma expendi veſtri judicii ſeveritate non poterit. Libentiùs audiero non quod me delectet, ſed quod perficiat: uti enim in animo nunquam fuit quemquam decipere; ſic ægrè nunquam tuli neceſſarias objurgationes. Me neſcium errorum non finxi; & duo exploratiſſima reputavi: nimirùm tacere unumquemque, neceſſe foret, ſi dicere non deberet, niſi omnium ſententiis abſoluta, veraque: Et multa adhuc in Democriti puteo deliteſcere, ſudore magis ope-

operantium, quàm ſpeculatorum ingenio in lucem extrahenda.

IN SUMMA

Balneæ non omnes ad ſudorem eliciendum imperantur: quapropter iis merſus poteſt adhibere pro neceſſitate catharticum.

QUÆSITUM XVI.

Traducunturne mores per Lac? Hoc quibuſnam ventriculis, morbidiſque opitulatur? Eſtne quęcumque Hectica contagioſa?

ERuditiſſima, eximiaque ingenia cepit opinio, quæ obtinuit ita, Nutricū lac Infantes afficere, quomodo Animā rationis participem percellit, pellicit, immutat quantum ad operationes Temperamentum. Eſtne, quem prætereant opera demorſorum a rabidis beſtiis? Admiſſo furentium Canum viro, alia fit in Homine vel ipſa olfaciendi ratio, quod alibi nos perſecuti ſumus: nec illud Felis, Mulæ, Tarantulæ minùs efficax eſt, minùſque mirandum, ac pertimeſcendum. Hæc infęliciſſimi quidem, ſed conſtantes eventus indicaverunt, & extorſere tandem, ut vera fateremur. Vidimus in filium tranſiliiſſe mores Nutricis: certi cujuſdam cibi faſtidium, & morbum, quo illa diſtringebatur, tranſmiſſum vidimus. Cur id in acceptis Lacti non referemus? Qui filium eloquentem exoptes, eloquenti Alumnæ concredat, oportet, Ciceronis arbitratu; Qui velit intrepidum, curet, ut hircanæ admoveant u-

bera tigres. Optata in irritum non pertinebunt; porrò non *fruſtra* inquit *Phavorinus* Philoſophus in Gellium, *creditum eſt, ſicut valet ad fingendas animi, atque corporis ſimilitudines vis, & natura ſeminis; non ſecùs ad eandem rem Lactis quoque ingenia, & proprietates valere.* Objectum feris enarrante Juſtino Cerva lactavit; crevit, ut *in celeres gloria nata pedes* illi videretur. Remum, & Romulum aluit Lupa; ſcimus rapaciſſimos: Tiberium Cęſarem Meribibula; & accipimus a Svetonio vini potorem egregium. Quid quod Hominibus hectica multatis Medici Muſitani monitu nunquam Lac Aſinæ concedendum, ne in aſininum labantur ingenium? Attentas illi aures concedite: *Unum*, ait, *de lacte aſinino, & caprino ex noſtra obſervatione dicere poſſumus, quod ſi aliqui Hectici vel Phthiſici evaſerunt; mores aſininos, vel caprinos induerunt: Id etiam in Infantibus a capra paſtis ob pauperculaurm Matrum lactis inopiam, obſervavimus.* Quid plura congerere ad rem evidentiſſimam obtinendam? Hæc pro quorumdam opinatione.

2. Verùm ſi res ipſas amatis introſpicere, deferendæ ſunt fabellæ, & animus ad penſitandum magis acuendus. Remus, & Romulus incerto Patre procreati, in Tybrim conjecti, fortuna & detruduntur ad ripas, & aluntur Meretrice (qua cauſſa factum eſt nomen Lupa) cujuſdam Fauſtuli uxore. En Livium: *Ab eo regii pecoris magiſtro ad ſtabula Larentiæ Uxori educandos datos: Sunt qui Larentiam vulgato corpore Lupam inter Paſtores vocatam putant; inde locum fabulæ, ac miraculo datum.* En Plutarchum: *Nutricis nomen ambiguitate, fabulæ locum dedit; nam & Feras, & Meretrices communi vocabulo Lupas vocamus.* Quis habeat ſibi perſuaſum, a beſtiæ lacte ad illos acceſſiſſe rapacitatem?

3. Non ille mihi ſupercilii nimbus eſt, ut faſtidioſo nutu refellam, quæ de curſus pernicitate, vocumque modulatione reportantur. Nutritus cerva potuit enixè Matrem ſequi, & uſu facultatem ad motum celerrimum ſibi

ſibi comparare, ovillaſque voces edere: ſed quod oculis, aut auribus arripitur, non eſt, quamobrem lacti attribuamus. Inveſtigarem quî fiat, ſi aliquardo factum, ut id refutet Puer, a quo altrix non ſine ſtomacho abſtinuit: idque verterem cibis, pro quorum miniſtratione, ſpiritus harmonia in lactante compoſita eſt: huic harmoniæ repugnabat caſeus, marina teſtudo, & ſimilia per immiſſos particularum inviſibiles effluxus: quid quod repugnare nequeat aliquando harmoniæ puerili iiſdem eduliis genitæ? Sed quum Imperitis tantummodo Jaculator audiat, qui diem integram haſtile vibrat, & in metam ſemel collimat: exiſtimo cauſſam rei, quæ temerè oboritur, non perquirendam. Quiſnam a diuturno lactis aſinini uſu, herbæ hordeique Aſinorum proprii deſiderio captus unquam eſt? Quamquam Canis, & Leæna, quàm ſimillima carne veſcerentur, filios non effingerent quàm ſimillimos. Quid quod Homo & Aſinus uno, eodemque lacte aliti, naturam fermè eandem ſortirentur? At enim pigeat ineptiis immorari; convertamus mentem ad exempli efficacitatē; & conſilioſiùs philoſophabimur. Timorem vix novit, quiſquis crevit inter arma vix potuit exuere maximum, quiſquis imbelles inter Mulieres. Ad natu Majores formantur Puelluli; eloquuntur quod acceperunt, & qualiter: quod oculis objectum perſæpè eſt, audent, & felicibus ſucceſſibus conſtabiliuntur; magnam operam præſtante oblectatione, utilitate, gloria. Ne recedamus a Romulo, Remoque, de quibus Livius: *ita geniti, ita educati: quum primum adolevit ætas nec in ſtabulis, nec ad pecora ſegnes, venando peragrare ſaltus: hinc robore corporibus, animiſque ſumpto jam non feras tantùm ſubſiſtere, ſed in Latrones prædâ onuſtos impetum facere, paſtoribuſque rapta dividere.* Balatum pecorum ab incunabulis ad quamdam organorum firmitatem continenter excipere; cur non excitabit ad imitationem Infantulum, qui educatus matre hiſpana, vel franca, hiſpanum, francumve loquitur idioma? Quod reliquum eſt, hortor, ut perquiratis, an ma-

 lorum

lorum pars maxima non lacti, ſed lecto, amplexibus, oſculis adſcribenda ſit: an quæ ſanguinem inficiunt, per cutim trajecta ad illum, prorſus aliter operentur, quàm quæ ſubeunt per ventriculum: hæc enim ubi expendiſtis, meum conſilium non refutabitis.

4. Quos in morbos prudenter Lac uſuvocetur, & quibus poſſit favere ventriculis, non iis offuſum tenebris arbitror, ut plurimum ſibi vendicet operæ, laboriſque plurimum. Hîc una ferè omnium ſententia eſſe deberet, eaque *Gervaſii* verbis aperienda ex *Diſpenſatorio Panormitano* tertiùm excuſo, ubi: *Solo*, ait, *lacte tanquã panacea cunctos ferè morbos curabat Magnus medicinæ Parens Hippocrates, ut cuique patet, doctiſſima ejus monumenta evolventi.* Verò mala quæcumque ſalibus efferatis enata ſecundiorem medelam non perſuadent; quod acriũ venenorum, in quæ mirùm valet, exemplo confirmatur. Enucleemus tamen quod apponit *Hippocrates* in aphoriſmis, & apud Noſtrates ita univerſim exploratum exiſtimatur, ut divinum potiùs habendum cenſeant oraculum, quàm humanum conſilium. En Vobis membratim oblatũ.

5. *Lac dare caput dolentibus, malum.* Lacne cujuslibet generis, Humanum ſcilicet, Ovinum, Vaccinum, Aſininum? Omnibuſne doloribus a quacumque cauſſa, & quæ a ventriculo, utero, inteſtinis exagitet; vel ubi ſenſus eſt, hæreat? An tum ut alteret, reficiatque, tum ut purget? Qui ante nos fuerunt, ſibique nomen reverendum periclitationibus fecere, documentum non tolerant incircumſcriptum. *Ballonius* lib. 1. conſil. 50. *Non eſt*, inquit, *quod timidi ſimus in uſu lactis, Hippocratis territi doctrina: ſæpè enim præceptionum, ac theorematon artis noſtræ nimis religioſa obſervatio magnis nos afficit incommodis; quod multa audere, & tentare ſit religio, quæ alioqui eſſent profutura.* Ad vincendum Capitis dolorem, atque vertiginem, *Mercurialis* conſult. 60. tom. 3. habet: *Lactis caprini, aut aſinini uſus mihi valdè placebit per aliquot dies: neque ab hoc amoveor quod Hippocrates*

pocrates ſcribat, lac dare caput dolentibus malum eſſe: *Galenuſque etiam ſcripſerit, nonniſi caput firmum babentibus dari oportere, quoniam hujuſmodi ſententias ſemper exiſtimavi, intelligendas eſſe de his, qui naturà imbecillum caput habent.* Et *Gorter* explicans aphoriſmum, etiam de Vaccino: *Neque*, ait, *negari poteſt Capitis dolorem leniri uſu lactis, quod ſæpè in praxi obſervavi: ergo incertum videtur, num lactis uſus conveniat, vel noceat.* Dicite, amabò Adoleſcentes, ſicui difficili bile fervens tumet Jecur, aut ſicciore ſale ſcatent Ventriculus, atque præcordia, unde caput fatigetur, ac doleat; cur lactis uſum formidabimus? *Quod ſeroſum magis eſt*, inquit Tozzius, *commendatur ad eluendum, detergendum, & laxandum nitroſa qua pollet conditione.* Expetendumne aliud quàm eluere, nitroſaque parte fervorem temperare? Si *Malpighius* dolorem capitis *punctorium*, ut loquitur conſilio 1. *propè ſiniſtrum temporalem muſculum* lacte vaccino cocto cum aqua violarum: ſi *Hippocrates* in 1. Epid. ſect. 5. aurium affectiones, lacte jubet impetendas: cur ventrem imum doloris idgenus genitorem lacte non expurgabimus? Audiatur *Mercurialis* in aphoriſmum: *Dolor capitis interdum fit per eſſentiam; interdum per conſenſum, quando efficiens cauſſa eſt in partibus infernis. Ubi eſt in inferioribus partibus poteſt lactis aliquod genus conferre, ut aſininum in intemperie fervida jecinoris, & in ſicca cum materia acri, & mordaci; quo caſu ſive detur lac ut purgatorium, ſive ut attemperans, cauſſam doloris mitigat.*

6. *Malum, & febricitantibus: Et quibus Ilia ſuſpenſa murmurant: Et ſiticuloſis.* Et probo, & probandum cunctis reor, ſub ingenti febre ab humorum tumultu in primis preſertim viis, indignum eſſe, a quo expectetur auxilium: porró vehemens calefactio partem illius aqueā illicò abſumit, reliquas cogit, urgetque ad fellearum, vel aceſcentium ingenium. Verúm neque id perpetuum eſt: nō licet enim aſininum tam citó damnare, uti auctor eſt *Cardanus* in contradict. Et Gorter, qui habet loc. cit.

Non

Non ſunt auſi lac dare febricitantibus, *magis credo*, *ut quadam ratione firmarent Hippocratis*, *& Galeni ſententiam*, *quàm ut proferrent veritatem*: quapropter offert vaccinum aqua dilutum: quid quod nullum elutius aſinino? Sub ilium extentorum murmure multum impuri, multumque furentis opinari, fas eſt: propterea infidum reputandum remedium, quod æſtus, ſordesque vitiant. Quis verò ejuſcemodi murmure caruiſſe volet ſtrigoſiores hypochondriacos: aut hos omnes humore acido cumulatiſſimé refertos? Et ab Aliis accipere, & ipſi per vos enumerare quamplurimos poteſtis, quibus ad miraculum lac aſinæ profuit. Nonne Puer Eratolai quamquam doloribus, & murmure ventris excruciatus, potavit *Hippocrate* præcipiente, lances atticas novem aſinini lactis, alvum poſuit, dolores vicit, ciborum appetentiam recuperavit? En verba Senis 7. Epid. in principiis *Bibenti lac aſininum coctum*, *novem atticarum heminarum menſura ad duos dies*, *bilioſa purgatio vehemens oborta eſt*, *& ceſſaverunt dolores*, *& ciborum appetentia acceſſit*. Numquid non ad experientiam *Fortunatus Fidelis* in contemplationibus medicis: *Melancholici*, *& qui præſertim ad inſaniá pervenerunt*, *magnum auxilium ſibi lacte experiuntur*: *hoc enim ab iis*, *qui diligenter medicinam faciunt*, *& ſæpè uſu compertum eſt*, *& memoriæ quoque mandatum*? Numquid non Sydenham apud Hoffmannum: *Mulieres aliquot*, *quum affectibus hyſtericis diù conflictatæ*, *maximèque ea ſpecie*, *quam Ego Colicam hyſtericam appello*, *tandem ſolo lacte aliquandiu veſcentes*, *convaluere*? Numquid non ipſe Hoffmannus in conſultationibus? Et hoc nonne reſpondet Hippocrati. En ab eodem Fideli: *Hippocrates multos feminarum affectus*, *ac præſertim hyſtericos curat*, *epoto priùs medicamento purgante*, *deinde accepto lacte*: *notiſſima ſunt loca in libro de natura muliebri*, *ut putem propterea ad hos morbos peculiarem quamdam illi facultatem ineſſe*. Quod ſi, licet malè, contendant Aliqui, negandum lac, dum febris adeſt, & hypochondria ſimul

mur-

murmurant; hortor ut conſulant *Hippocratem* 2. de morbis ubi, *Si bile*, ait, *infeſtatur Homo*, *febris ipſum corripit: ſi os non afficiatur*, *verùm ad imum ventrem tormen irruat*, *pharmacum deorſum purgans bibendum dato*, *& poſtea lac aſininum*, *aut ſerum*, *aut aliquem ſuccum*. Et ibidem ubi morbum explicat, quem vocat *Siccatoriū* in quo ructus adſunt, flatus prodit, dolor caput habet, lac, aut ſerum aſininum bibendum præbet. Ab his Galenus, *Serum lactis*, ait, *ſale*, *& melle condientes pluri-mis talibus exhibuimus*, *qui & juvati ſunt*, *eorum alvo ſubducta*: quare cum *Ballonio* in conſiliis dixerim: *Si Galenus ſerum ſale*, *& melle conditum exhibuit*; *cur lac Aſininum ad ſerum accedens non præſcribetur?* Siticuloſos hic appellari non opinor eos, qui a febribus fiunt; nam uſus ejuſmodi præſidii febribus interdictus, interdictus nullo negotio crederetur etiam ſymptomatis: Sunt ergo, qui vehementer ſitiunt ſicci, & aridi, ut vocabulum ſuggerit: *Perinde*, *atque in Bulimo*, inquit Trallianus lib. 3. cap. 5. *& canino appetitu*, *cibi ingens deſiderium*, *& voracitas ſine modo accidit*; *ita Bupina potus ſine modo appetitur.* Et quibuſnam huic putat opitulandum? Humectantibus, frigorificis, his quæ detergendi, expurgandique virtutem poſſident. Damnabile igitur illud lac fuerit, quod nimis craſſum, aut nimis ad acritudinem promptū; non quod aqueum, uti aſininum, cui uni palmam adſcriptam cum *Hoffmanno* volumus, cauſſa eluendi, expurgandi, incompoſitos tumultus temperandi: quapropter commendamus *Tozzium* afferentem de lacte: *Solet obeſſe non quibus ſitis ex humidi abſumptione orta creditur*, *nam his ſuapte natura convenit*, *& confert.* Et mirùm non putamus quod ex *Gortero*, ſi potandum offerri dixit, Vaccinum, *admodum erit diluendum prius magna copia aquæ.*

7. *Malum*, *& quibus bilioſæ dejectiones*: Quis dederit bilioſum vomitum lacte componi, dejectionem tamen exacerbari? Hippocrates 3. de morbis febrem vocat Interficientem, qua caput dolet, & multa bilis evomitur; ni-

nihilominùs lac aſininum bibendum dat: Ad morbum lividum, quo caput dolet, & bilis ſurſum ejicitur, ſerum, aut lac aſininum: Ad morbum pituitoſum, quò bilis, & ſalivæ multæ rejectantur; ſerum, & lac aſininum: Ad morbum nigrũ, quo vomitur bilis cũ virore pallida, ſerum, & lac. Sub morbo *corruptorio* exgurgitantur grumi bilis; & eadem quæ adverſus nigrum, præcipiuntur. Quid cauſſæ, quámobrem lac idgenus vitemus urgente billioſa dejectione? En commonentem *Tozzium*: *Quibus ob peculiare ciborum, aut medicamentorum qualitatem flaventes dejectiones accidunt, ut ex malis perſicis, peponibus, croco, rhabarbaro, cæteriſque paſſim experimur; vel etiam ex ſpeciali quadam ventrium conſtitutione a Natura inditum, feces croceas, aut aliter coloratas egerere, lactis uſus obeſſe non poterit.* En *Gorterum*: *Quia in lacte*, (nempe vaccino) *multum pinguedinis hæret, ut patet ex ejus ſupernatante cremore, facile intelligitur, lac dandum non eſſe, niſi magna copia aquę dilutum.* Eſtne in aſinino redundantior cremor, quàm in dilecto vaccino? nequaquã. *Eminentiùs ſalubrem lactis aſinini facultatem, & conſpectiùs arguit*, inquit Hoffmannus, *quod ipſa caſeoſa, quam complectitur ſubſtantia, longè tenerrima ſit, neque in craſſum, & firmum coagulum abeat,* En *Ballonium* in 1. Conſil. medicinal 50. *Obſervavi, quod affirmare auſim, in fluoribus peſſimis alvi aſininum lac præſcribi: repreſſa humorũ malignitate, lactis bonitate, alvus magno commodo ſubſtitit: nec terrere initio debet, ſi obſit, non proſit; nam perſeverandum experientia docet.* Ad quæ Pronepos Jacobus Trevart in annotatione *Hoc ex loco*, ait, *ſcire oportet etiam in dyſentericis fluxionibus pravis non eſſe alienum contra Hippocratis præceptum lac dare: Etſi enim concreſcat, tamen diuturnitate vincetur, & domabitur corruptio humorum: Et id ex præſcripto Hippocratis fieri poteſt, quamquam eis, in quibus dejectiones ſunt bilioſę, vetat, lac dari: Et experientia compertum eſt, quoſdam, quibus dyſentericæ, & meſentericæ erant dejectiones diù fatigantes non aliena arte ceſſaviſſe, quàm diuturno lactis uſu: Et*

Hippocrates lib. 2. de morb. mulierum, in fluore muliebri bilioſo, lac commendat; quia, ait, *fluxus a lacte obtunditur, quod idem de dejectionibus dici poteſt.* Cur non iterum, ac tertió propinandum lac erit, quando primùm corruptum evomitur? In venenatis cogitur, rejicitur; novum imperatur, quoad inimicum atterat, aut aſportet: offeratur pariter dyſentericis, quibus intùs genitum venenum eſt, quoad hoc ſubigatur, & ab inteſtinis exturbetur: *neque* enim, cum *Tralliano* loquor lib. 3. cap. 19. *alvo fluenti, maximè ſi bilioſa fuerint excrementa, ullum invenies aliud præſentius ſubſidium.*

8. *Malum*, poſtremò, *quibus ſanguinis multi dejectio facta eſt.* Dejectio hujuſcemodi largior, eſſe debet largior per infernam alvum hæmorrhagia: Cuinam cauſſæ attribuenda? Exulet lac, neceſſe eſt, quòd huic faveat; an quòd faciat languenti naturæ negotium? Poſtremùm cuilibet ſanguinis immodicæ evacuationi lac non concedit: Primùm expoſitam cauſſæ indolem deſiderat. Aggeſtio lentiſſimæ materiæ in plexibus meſentericis ad hemorrhoidas multum ſanguinem dejicere videri poterit; & maximum mehercle detrimentum ſubiret Ægrotus epoto lacte. Læderetur etiam qui cęcubo ad feſtas dapes repoſito ſępiſſimè uſus, exta omnia tartaro ſaturaret; deinde rueret in multi ſanguinis dejectionem: corrumperetur enim quodcumque lac. Sit verò hæmorrhagia vel a nimio ſtimulo in inteſtinis; vel a circumeuntium humorū fervore, nihil æquè prodeſſe, atque lac poterit. *Univerſis*, inquit Trallianus lib. 2. cap. 32. *qui quoquomodo ſanguinem rejiciunt, lactis recenter mulcti uſus commodiſſimus.* Et *Gorter* explicans aphoriſmum: *Seſe abſtinere a lactis uſu, qui debilitatus eſt per antecedentem ſanguinis evacuationem, eum malè agere exiſtimo; corpus enim illud eſt reſtaurandum bono, & levi nutrimento, quale lac ſuppeditat.* Hinc

9. Puto Lac bellé reſpondere ventriculis non ſua culpa debilioribus, iiſque nunquam officere, niſi copia

redundarit; vel craſſitudine oppreſſerit. Digeſtus ædepol cibus eſt, a Matre ſuppeditatus tenerrimis Infantibus, qui non alium tenaciorem poſſunt conficere. Conſtare id poteſt a quamplurimis etiam Oviparis; ſi *libet* cum Thoma Cornelio, *admirari Columbarum ingenium, quæ pullos ſuos primis diebus lacte nutriunt: nec dubium quidem eſt, quin Columbæ id habeant commune cum omnibus avibus, quæ pullos cibo in ingluvie recondito educant.* Nonne triticum firmiorem facultatem expoſtulat? Cur igitur lac ad eos ventriculos non quadraverit, qui morbo lapſi ſunt ad infantilem teneritatem? Sed jam in Theoreticis ſatis: Hic monere non deſinam, errare *Hoffmannum* ubi docet. *Neque ullo modo expedit lac ad alendum corpus dare iis, qui a gravi morbo convaluerunt, quia utplurimum adhuc imbecillis ventriculus non ſubigere hoc validioris materiæ nutrimentum poteſt.* Maximum quidem nutrimentum, quia magis defęcatum, quàm quod aliud edulium: ſed non magis tenax, ut etiam atque etiam obſiſtat ventriculo. Eſto quale vinum generoſum, aut ova gallinarum, quæ ſi ſtrictius, frugaliuſque uſurpantur; incredibili ſunt juvamini; ſi minùs ſobriè, fiunt nocentiſſima. At enim

10. Ad certos quoſdam morbos atterendos laudabimus diuturnum ſolius lactis uſum, ſeu *Diętam*, quàm vocant *Lacteam*? nempe proſtratum animal erigimus lacte; poſſumuſne proſternere, ut morbos radicitùs evellamus? Quidam lac ab ubere calidum ad unceas ſex ſub auroram, ut Æger redormiat, offerendum ſuadent: largiorem hauſtum pro prandio; redeunt ad primam potionem ſupremo Sole, & ſecunda, tertiave noctis vigilia: producunt methodum ad menſem & ultra; aut moderātur pro neceſſitate. Legatur *Redi*, ubi *della dieta lattea*. At me judice auferunt cibum, tametſi Natura bona eſt, reddunt curaturâ junceam. Emolumentum ſi quod percipiunt, appellat *perbreve*, *& fugax* Sydenham, additque: *Nonnulli Incautiores in errores permagnos, ac planè exitiabiles inciderunt, dum morbi cauſſæ continenti, humorum*

morum ſcilicet calori, & acredini obviam ire ſatagentes, concoctiones peſſumdederunt, & functiones naturales proſtraverunt omnes. Et Cyrillus tom. 3. conſil. 29. *Si quod de eo victus genere expertus ſum, fateri licet, vix Pueros recèns ablactatos, lactea dięta innoxiè uſos obſervavi.* Quid demum? quod Sydenham: *Qui huic ſe methodo tradere cogitat, primùm ſeriò ſecum perpendat, num valeat per omnem vitam in eadem perſiſtere.* Enimvero qui a morbo cecidit, contendit aſſurgere; qui medicamento, ciboque cadit, conſuetudinem ſibi quaſi alteram naturam facit, & hanc ſervet, neceſſe eſt.

11. Sed quis modum copiæ lactis capiendi poſuerit? Ventriculus. Quis craſſitatem definierit? Et Cibus, & Animans, quæ trahitur ad mulctram. Pro *Galeni* voto in 10. method. cap. 11. ab unceis duabus ad libram unam fas eſt progredi. Humanum, ſi non pateret affectibus animi; poſſetque non injucundè, aut verecundè ſugi ex uberibus, unum omnium efficaciſſimum eſſet ad quoſcumque fines. Ut teſtaretur Platerus utilitatem, enarravit unum aliquem, *non ſolùm*, ut loquitur Riverius, *convaluiſſe, ſed etiam tantas vires recepiſſe, ut ne lac ſibi impoſterum deficeret, Nutricem denovo impręgnarit.* Secundum locum ad eluendum, humectandum, & lentè reficiendum habet Aſininum. Caprinum craſſius, craſſiſſimum Vaccinum, cumulatiùs nutrient, ſi laudabiliter digerentur. Cæterùm non tantùm pro variis, totoque genere diſſentientibus animalibus varium efficacitate lac eſt; ſed etiam pro uno & eodem, quod ætate, victu, temperamento, exercitatione, anni tempore permutatur. Capræ cucumerem ſylveſtrem, elaterium, titimalum, oleaſtri folia depaſtæ, dabunt prorſus aliud, quàm ſi veſcantur commendabilioribus, & balſamicis; aut omninò refrigerantibus. Docemur ab *Ettmullero*, quod, *omnibus præſtat lac Capræ propter copiam ſeri, & nitri volatilis, quoniam ſpirituoſum, & agile eſt animal:* Ipſe verò non arbitror magis ſeroſum, quàm aſininum; & ab agilitate minùs refrige-

ratorium deduco: ratumque habeo, quod reportat de Sartore Doleus, eum ſcilicet lac caprinum, ob æſtum inde nimis conceptum, ferre non potuiſſe: præſertim ſi verum eſt, uti monet *Plinius* 8. hiſt. cap. 50. quod perpetuò Capra febricitat, idque teſtatur illius morſus herbis, & arbuſtis exitialis. Utrum fuſca animalia ſalubrius lac generent, non inquiro: novi ab Hippocrate ſępiſſimè repoſci vaccas nigras, capras a Meſue, omnia univerſim bruta ab Aetio. Ab Ariſtotele 3. de hiſt. animal. cap. 21. *Mulierum lac commodius lactentibus eſt, quod livorem trahit, quàm quod candidum eſt: & fuſcæ ſalubrius habent, quàm candidæ*: quamobrem id? quia fuſca fortiora ſunt, meliuſque digerunt albis, in quibus redundat pituita. Videant hæc Alii, expendantque, ſitne pilorum albitudo in belluis argumentum pituitæ perinde atque cutis in Homine: mihi quantum ad notam contracti livoris procul dubio falſus eſt Ariſtoteles: Et duce Amato Luſitano cent. 3. curat. 1. *Color bellnę ad rem parum, vel nihil facit.*

12. Regrediamur ad morbos, quibus opem a lacte ſpondere permittimur ab Hippocrate. *Summa eſt*, judicio Mercurialis, quod eſt fermè omnium, *ut lac conveniat primò phthiſicis: ſecundò iis, qui longis, ac parvis febribus capiuntur: tertiò iis, qui conſumuntur ſine ratione, hoc eſt ſine febre, ut qui atrophia, & maraſmo frigido laborant, & qui tabe dorſali occupantur.* Prætereamus, quæ loquitur Cyrillus apud Ettmullerum: *Si juxta propoſitos*, ait, *ab Hippocrate canones lac Ægrotantibus exhibere velimus, nullus ferè locus erit, illud exhibendi: nam nullum ferè Tabidum lacte egentem inveniemus, qui vel capite non doleat, vel hypocondria non habeat ſuſpenſa, & obmurmurantia; vel ſitim non patiatur; vel bilioſis quandoque non exerceatur dejectionibus; vel demum cui nunquam Sanguinis fluxus non acciderit.* Et pro noſtra virili Phthiſim, Hecticam febrem, Maraſmum explicemus, ut aperire aliquando queamus, quamobrem expectemus a lacte ſuppetias.

13. Agedùm utamur ſermone Celebriorum, ne in-

vidioſè criminentur Nonnulli, quæ dicemus. *Si ulcus Pulmones exederit, ut totus inde habitus corporis conſumatur, Phthiſis Pulmonalis Ægrû afficere dicitur. Cujus ulceris origo deducitur ab omni cauſſa, quæ valet ſanguinè in pulmonibus ita ſiſtere, ut in naturam purulentam abire cogatur*: ita Boerhaavus, & ad omnium quidem Medicorum calculū. Primum, unde ulcera, non exquiram, ſed ſi contemplàmini, quod obliviſci non poteſtis, concedere cogeminî, plurimum ab aere, dum reſpirationis ergo Pulmones îrruit, repetendum. Hic ſanè præhumidus, craſſiorque lędit quàm quod maximé Phthiſicos: Salſus & aliquantulum ſiccior, inſtaurat, repurgatque. Suggerit Aretæus: *In mari geſtatio fieri poterit; atque ibi vitam deget, cum ulceribus enim quiddam ſiccum marinu ſalſugo communicat.* Veteres, uti auctor eſt *Mercurialis*, mittebant Phthiſicos in Ægyptum propter navigationem. Ex Celſo *Opus eſt, ſi vires patiuntur longa navigatione, Cęlique mutatione: ſi id imbecillitas non ſinit, navc tamen non longè geſtari cômodoſiſſimum eſt: ſi navi geſtationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus dimovendum eſt. Plinius* jubet, Tabidos vivere in ſaltibus, ubi pix naſcitur, quòd aer ille exiccet, & conglutinet. Quid plura? *Haud multo certius*, inquit Sydenham, *Cortex Peruvianus febri intermittenti, quàm in juvenili ætate equitatio phthiſi medetur.* Et equitatio ſanè, a quo ſiccior, & ſemper alius, aer admittitur: quamobrem Ægrotantibus ad hoc exercitium non bené accommodatis balſamea ſuffitione ſuccurritur: collocandum enim inter dubia nõ eſt, quod habet *Boerhaavus* de medicam. thorac. cap. 5. *Si quidquam pro thoracico vero haberi poteſt, Aer ipſe eſt illud, quatenus vaporibus quibuſdam imprægnatus in pulmones recipitur.* Jam vero mecum nonne defendetis lac Phthiſicis optimum, quum fibras non molliet, quum hærentes humores comminuet, atque aſportabit? Quælibetne partium, quibus lac conſtat, muneri vacatura ſuo eſt, ut Seroſa luat, abſtergatque ſaniem; Caſeoſa glutinet ulceratum; gracile corpus Butyroſa

roſa reficiat? Utinam conſilium, quàm probabile in ſpeciem eſt, tam etiam ſit exitu auſpicatum! Si hujus præſidii *uſu ſordeſcit magis ulcus*, ut loquitur *Tozzius* ubi de Phthiſi, *pulmoque laxatur*: cur id mihi perſuadeam futurum utile? *Qui opem aliquam exinde experti ſunt*, pergit in hæc, *Phthiſici a pulmonis vitio non fuerunt*; *ſed ſimplici atrophia correpti*. Atque ubi expenſum hactenus aphoriſmum interpretatur: *Lactis uſus*, ait, *non benè apud Recentiores audit, eo quod majora ſemper incommoda ferat; nec reipſa in ſalutem Ægrotantium cedere obſervetur*. Atque hæc ſi labem in ventriculo, duodeno, meſenterio lac non contrahat; ſed integrum, perfectèque digeſtum ad pulmones deferatur. Quid ſi nullus Phthiſicus commendabilem in modum appetit, & conficit, quod ingerit? Pus ipſum, unde febris, & macies, omnia peſſumdabit: ipſum aeris munus ob fibrarum pulmonis languorem perpetuabit incommoda. Quidni ipſa eadem cauſſa, qua ſiſtitur in pulmone primùm ſanguis, adjutus cœterà premente aere ad excurrendum, cùm ſiſtet ubi non diſſimilis viſcerum teneritas, & minor ad repellendum virtus, ut in hepate, pancreate, meſenterio? Accipite Cyrillum tom. 1. conſult. 4. *Biſogna penſare di mondificare la piaga, emendare il nutrimento, che imbrattato dalla materia purulenta ſi rende inetto ad apporſi alle parti; e per ultimo conſolidare la parte ulcerata, onde non poſſa da eſſa nuovo ſangue ſcaturire. A queſto fine io non approvo i medicamenti purganti, come quelli, che non poſſono ſodisfare ad alcuna di queſte indicazioni; ma ſolo indebolire il corpo, ſiccome ſi è per eſperienza conoſciuto. Così ancora ſtimo, che ſi ſoſpenda l' uſo del latte, e ſiero: imperciocchè quantunque ſi tengano queſti per rimedj, che hanno del nutritivo, e buoni per li Tabidi: queſto però s' intende allora quando ſi digeriſcono bene nel ventricolo: ed io argomento, che non ſi ſieno digeriti dall' avviſarſi, che ſia all' Infermo piuttoſto creſciuta, che mancata la febre.* Accipite *Liſterum* in exercitatione de arthritide: *Serum coctum*,

&

& lac aſininum inter purgantia medicamenta numerarunt Antiqui: Noſtrique Homines eumdem effectum ex lacte aſinino ad infinitum damnum Phthiſicorum, & plurimis morbis convaleſcentium, etiam inviti quotidie in hac urbe experiuntur. Hinc ad mea judicia vertimini. Utinam hæc Urbs ne ſit etiam Catana; credatque medicamentum efficax, tantum quod efficax fecit Antiquitas. Eritne Phthiſicis profectura diarrhæa? apage: quiſquam non eſt, qui hoc ignoret. cur iis utemur, quorumeſt illam movere? Eſto Phthiſicus, cui nec alvi fluor ſit inimicus, nec proſtratus culpa ventriculi appetitus, nec vitio ſuccorum depravata digeſtio; & Aſininum dederim non eſſe alienum. Induſtrii, navique Adoleſcentes, inſanabilia præſertim pulmonum ulcera ſtatuenda ſunt; hi enim nimis exponuntur aeris ſeſe dilatantis impetui: fierique nequit, ut cicatrix inducatur, quod ingenuorum Aſclepiadarum teſtimonio non ſolùm; verùm & quotidiana firmatur experientia. Non inficior dilaceratas fibras poſſe callo obduci; parari veluti fonticulum; vitam diutiſſimè prolatari: nec ſanioſum ſputum aliquoties obliteſcere cruſta impediente: Sanitatem tamen propterea recuperatam, aut lactis unius operâ productam vitam, indubitanter inficior. Rapi contradicendi libidine videbor; & ſingularis vim ingenii, quod ſentio cum pauciſſimis, affectatò præ me ferre. Sed veſtra vos decipit conjectura: Quo Catanenſes impelluntur in lactis uſum amor incredibilis me remordet, flagitatque, ut ponere medicatui modum contendam: quàobrem nihil eſt, quod ultrà deſiderem; quám ne præjudicatis conſiliis eatis; quàm ut omni errore periclitationibus ſublato, rem planè, quæ venit in controverſiam, videre poſſitis. Convellam aliàs methodum, qua jubemur in phthiſim uſuvocare balſama ſulphuris, terebinthinæ, & quæcumque maximam vim in calefactandis corporibus habent; ſolantur enim Ægros non aliter, quám *Sitientia Syrius arva*, ut loquitur *Billichius*: Hic iterum, iterumque monebo, ut conſideretis, quod Medicorum omnium

volun-

voluntate per *Hoffmannum* exponitur: *Lac in uſum trahendum eſt, quando ulcera non adeo calloſa ſunt: quando cavitas, & eroſio non profundior, & amplior: quando nō urget febris continua ſine remiſſione.* Unde non eſſe callo-ſa trahemus ulcera? qui fiet cavitas non profundior poſt malé victam magnam inflammationem, poſt vomicam? Hujuſcene generis phthiſi non dandum lac? Ecquando o colendi ſemper & culti pro ſacro, quo implemini Apolline, ecquando intra ſpem veniæ dabimus?

14. De una febre hectica nihil eſt, quod aſſeveraté pronunciem: hæreo quantum ad cauſſam determinandam, quæ ſané ſi repetitur a ſucco nervos irrorante, cui plurimum debet quæcumque humorum digeſtio; atque eo ſic degenere, ut in ſalſos præter Naturæ votum adigat reliquos; per lac non cauſſæ poſſumus, ſed effectis occurrere. Nec indureſcens Meſenterium, & fermè nihil ire permittens ad ſanguinem a cavitate inteſtinorum, juvari lacte ſolet: ſpes enim eſt inclementis diarrhœæ; & coactæ nigricantis materiæ in tunica, quæ linguæ, ventriculi, inteſtinorum communis eſt: unde poſtremùm mortificatio. Si poteſt quidquid eſt in præcordiis elui; ſi demulceri, quod humores eliquat; admittatur ad aliquot dies Aſininum: deinde non unum rem claudat; ſed & aliis pharmacis, & aliquo cibo ſocietur.

15. Maraſmus, aut dicatur ſine febre Tabes, tum videtur oboriri, quum humorum particulæ firmorum ſtaminum ſpatiola non ſubeunt; ad ſuperiores non accedunt; non glutinantur. Evenerit id non irroratis intrinſecùs nervis; contortis a ſalium circumeuntium irritamento; a redundante aquea parte languentibus. Hanc poſtremam cauſſam ecquis victam curabit aut ſero, aut lacte? Reſtat, ut opponatur ſalibus: atque his ad frugem revocatis; etiā nervis, ut in priſtinum ſeſe reſtituant. Mandetur memoriæ quod *Hecquet* ſuper aphoriſmo: *Quum nulibi circa lactis uſum graviùs delinqui poſſit, quàm in Tabidorum curatione, quibus pro ſpecifico lac prædicatur, tanquam illo-*

rum

rum medicinę coronis, aut abſolutorium, hic admonemur, illis Tabidis convenire lac, qui præter rationem extenuantur: ideſt, qui abſque manifeſta colliquationis cauſſa emacuerint; quum a ſtricto partium, non a laxo, ideſt a ſiccatarum partium denſitate, non a fluxarum colliquatione, veniat iſthac emaciatio; ſpes ſit, fore ut tunc ab erethiſmo liberæ partes, naturalique ſuo reddita oſcillandi rythmo, tolerent patientiùs lactis conſortium.

16. De Contagione per Hecticam, cui poſtremus datus eſt in propoſito quæſito locus, pauciſſima fecerim, ne vos tantus corripiat unquam timor, quantus noſtratium Procerum quoſdam, Vulgumque cunctum ardentiùs quàm par eſt, mortali huic vitæ proſpicientem. Qui Hecticam ſimplicem affirmaret Contagioſam, ſpectatum ſatis & donatum jam rude, vidi neminem. Recitantur ſanè vel morbi prognoſtica; vel Ægrotum extrinſecùs impetentes cauſſæ: ſed ne ab uno quidem indicatur Contagium. Si cui poteſt videri ob indiligentiam prætermiſſum, eſto reus ereptæ laudis; quæ debetur Emeritis; & accipiat a Mercato: *An Hectica febris contagioſa cenſeri poſſit? Statuendum eſt in defectu, & in figura, & in habitu, nullas eſſe communicabiles, ac generatrices ſimilium; licet aliquid ex eis evaporari poſſit. Siquidem id malignum non erit, quare futurum eſt Contagioſum? Præterquamquod in febre hectica, quod exhalat, humidum eſt radicale, non quid putrilaginoſum: quod ſanè humidum nequibit profectò hecticam convocare; quia mulcebre, & benignum eſt, licet eo evaporato, corpus ſuperſit aridum.... Præterea his morbis, ut contagioſi ſint, deerit Seminario alia conditio præcisè neceſſaria, nimirum quod evaporatio illa, quæ ab eis elevatur, tenetur non ſolùm vim habere ſe communicandi propinquis corporibus, verùm & veſtibus, ac domiciliis: Item adeo eſſe tenacis conditionis, ut diù duret, & ad diſtans abire queat, antequam diſſipetur. Quas profectò conditiones in hectica febre, ulceribus, ac tumoribus obſervavit huc uſque nullus.* Audiat Gaſparem a Reyes cujus verba con-

ſultus per literas æternùm colendus Amicus meus Joſeph de Gregorio, & Ruſſo, in quo jure gloriari poteſt Panormus ad me exſcripſit: *Hectica febris an Contagioſa, ut communiter Vulgus profert? Nihil in ipſa continetur, quod contagium afferre valeat.*

17. De Hectica, quæ a Phthiſi naſcitur, contraria eſt quaſi omnium perſuaſio, clamant enim Contagioſam. Evolvite, quæ uſque ab Ariſtotele, & Galeno ad hæc noſtra tempora ſcripta ſunt; intelligetis inculcandum illud Ovidii

Quò propior quiſque eſt, ſervitque fidelius Ægro
In partem lethi citiùs venit.

Æger propterea conſuetudine prohibetur, ut, & præſertim Monachus, maneat

Solus, Inops, Expes, Letho, pœnaque relictus.

quó plura? ne indumenta digna ſunt, quæ uſui ſuperſint; nec ipſæ cameræ, niſi poſt aliquot annos dealbatæ. En Fracaſtorium: *Mirum profectò eſt, quanta tenacitate, quanto tempore ſervetur virus illud in fomite ita ut Veſtes, quas phthiſici geſtavere ſæpè viſæ ſint poſt biennium attuliſſe contagionem: quinimo tales etiam num ſunt & cameræ, & lectuli, & tabulata, ubi Phthiſici periere.* Errat igitur quicumque timet eadem a Phthiſi, quam ſequitur Hectica, & ab Hectica ſimplici: Cur iſthac laborantem commercio privarit, & re domeſtica? Sed neque de febrientibus phthiſicis adeo multa pronis auribus credenda puto: ſunt enim temperamenta, corporis affectiones, ætas, veneni vehementia conſideranda. Ut decoctius aliquid offeram, habete: Si conſulimus Ariſtotelem 7. prob. 4. diſcemus: *Contagio ideo ſit, quoniam ſpiritum vitiat, gravemque reddit; qui animam appropinquarit, talem profectò ſpiritum trahit, qualem Æger ille reddiderit.* Si Galenum 1. de diff. febr. cap. 2. *Eſt eorum, qui tabe correpti ſunt, conſuetudo*

ſuetudo nequaquam ſecura. Si Mortonum: *Lecti Socios miaſmate quodam ſicut febris maligna inquinat.* Conſuetudo non ſecura, Concubitus, Appropinquatio, quæ malum comminantur, ut velint, nec inviſendum quidem Phthiſicum? Cameræ, & tabulata peſtem non ſuſcipiunt; ut ſuſcipiant ſeminarium Phthiſicorum? Foreſtus nec vidit Phthiſim traductione genitam, & refert, nec vidiſſe Jacchinum. *Halitus*, inquit, *contagione imprudentes inficit, ut quidam volunt. Cauſſa prompta eſt, quam & Jacchinus aſſerebat, quoniam putridum ſpirant. At putredo illa vaporum, ſi per aerem trahatur, malè poteſt pulmonem afficere: Et ſic Jacchinus quoque nullum vidit contagio periiſſe. Obſerv. 53. lib. 14. pag. 82.* Paulus Zacchia lib. 1. quæſt. 10. num. 5. habet: *Phthiſis eſt ulcus Pulmonis ad quod conſequitur hectica febris, & hi præterea conjunctum ſecum contagium: & quandoque tanta pravitate, ac malignitate comitatur, ut halitu inficere poſſit: ſed nota non tantam energiam ejus contagium habere, quantam ſibi perſuadet Majolus, quia non a quocumq; ſubjecto in quodcumq; & quandocumq; cõmunicatur: qui enim ætate jam provecti ſunt, non tam facilè inficiuntur, ut ille credit; imò neque Alii quicumque, niſi habeant quamdam a natura propenſionem ad prædictum contagium contrahendum, quod non ſimplici halitu, ſemel, atque iterum percepto contrahunt; ſed longa, ac multa reiteratione, ac converſatione cum Perſona infecta.* Sylvius de le Boe quamquam nimis verum eſſe contagium, aſſirmat, ita loquitur, ut nunquam obſervaverit. *Hæ cauſſæ antecedentes*, ait, *præter quas contagii quoque apud Auctores Medicos mentio; quatenus expiratus a Phthiſicis aer, &c. Quocirca meritò adhortantur, & monent adſtantes tales, & in primis conſanguineos Medici, ut ab expirato Phthiſicorum halitu ſibi ſedulò caveant: a quo Ego illos præſertim affici ſuſpicor, quia non omnes æquè affici deprehenduntur, in quibus eſt, vel minima ad Phthiſim diſpoſitio naturalis.* Hæc timorem frangent, obtinebuntque, ni fallor, ut paulſo benigniùs cum infelicibus Ægrotis agatur, ut non certatim vix audito Hé-

 ᵭicæ

ſticæ nomine, unoque ore fuga Conſanguineis, Domeſticis, Nobis ipſis indicatur.

IN SUMMA

Lac nihil habet ad morum inſtitutionem. Debilium ventriculorum optimus cibus eſt. Aſininum maximè commẽdabile, quando vel elui poſtulant, vel tumultuantur humores etiam billioſi, ignemque concipiunt. Phthiſicis quodcumque ſit, illaudatè propinatur: Hecticis non item: porrò hectica ſimplex longiſſimè diſtat a phthiſica: illa nunquam contagione tranſvolat; hæc perſæpè traducitur, ſed conſentientibus, quæ ſuſcipiant, ætate, conturbernio, habitu corporis, temperamento.

QUÆSITUM XVII.

Quando Maritis ad valetudinem integram redeuntibus concedenda Venus ſit.

Habeo Vos mentis, quàm linguæ pudentioris; ſed ut verecundos, cunctanteſq; ad venereorum notitiam non incitabo, ſic requiſita, & a pauciſſimis pertractata intelligendi cupiditati non refragabor. Quantum mihi dicere fas eſt; & quatenus res ipſa patitur; Maritum in dies convaleſcentem, quaſi per literas alloquar; & pauca quædã non tam præcipiam, quàm admonebo. Ad veſtras accomodatum aures, & magis expreſſum de uſu Veneris, enucleatumque ſermonem in aliud tempus, locumque diffe-

tos

ro: modó quoniam percontamini, reſpondebo ea libertate, quam interrogando feciſtis. En Vobis epiſtolam.

2. Dixerim licet plurima ſatis aperta, ſatiſque conſtantia, majoris tamen apud Te erit auctoritas eorũ, qui ſe ab experientia pronunciare conteſtãur: & plus dicẽdum reſtare ſignificant, quám breviloquentia muſſitante manifeſtent. Recitatur Sybillæ folium, non unius alteriuſve ſententia dicitur, ſiquando illud cum Pythágora oggeritur *tum ſcilicet eſſe cum femina congrediendum, quum voles te ipſo fieri debilior.* quapropter ut ſtudioſiſſimi tuæ ſanitatis appareant, edicunt Uxorem non ſolúm lecto, verùm oculis, ipſaque domo exterminandam: definiunt enim veluti Cupidine lymphati, nemini aliter conſtituto dari, ut ſciat *juſtum gemina ſuſpendere lance ancipitis libræ, & rectum diſcernere.* Me, ut multitudini opponam, & ea quidem præcipienti, quę quãtacumque ſedulitate ſervaveris, haud oberunt? Ut audiar aut nimiúm cereo in Venerem pectore, aut rudens archadicus? Cœterùm ſi tanta mei Te cępit opinio, ut aliquid non prorſus ineptum ſuggerere poſſe, judices; diſſimulo contumelias, & offero, quæ dicere habeo.

3. Quod poſſit ad ineundum opus invitare, conquirimus; non quod facto, abſolutoque periculo doceamur: propterea dicemur ſerò ſapere, ſi cum Galeno venereorum uſum arbitrabimur utilem, quando reſolutio aliqua non ſentitur, & ipſe ſe ipſo Homo quodammodo levior factus videtur. Illud tamen conſilium non eſt, ut ad propoſitum non trahatur, ſi res prudenter exagitetur: Et ſanè putandum eſt, Venerem ſalutarem fuiſſe, quum Homo ſe ipſo factus eſt levior: ſi nulla igitur alia cauſſa, quám intermiſſo concubitu cruciatur, ſentitque ſe triſtem, ac ponderoſiorem; nihil eſt, cur Muliere non utatur. Enimverò ſemen elaboratum ſi redundat ita, ut reliquis admixtum humoribus in circuitum regrediatur, quemdam excitabit fervorem, quo tubuli nervei premantur, neceſſe eſt; tardentur ſpiritus animales ab illapſu in muſculos, &

in

in cerebro ſegniùs explicentur: Cur non mæſtitia, non infractior agilitas, non membra graviora?

4. Partem corporis, quæ potiſſimùm a coitu debilitetur, exiſtimo Ventriculum; in hoc enim fermè continenter invenire licet, quod ſpiritus efflagitet: quare Te judice tum Veneri ſervies, quum præſenties de jactura non conqueſturum. Si ad munus, unde receſſit, Alvus rediit, rediit Cerebrum, Ventriculus, Cutis, Renes: cur ea, per quæ Veneri datur opera, non redierint? Fecit meherclè etiam his conſuetudo neceſſitatem.

5. Hic verò in eam aſſurgo dicendi libertatem, quę me reprehenſionibus eripiet. *Certum eſt*, inquit Ludovicus Cornelius ubi de vitæ ſobriæ commodis, *uſum: in Hominibus ſucceſſu temporis verti in naturam ita ut illos quodammodo cogat ad ea uſurpanda, quibus conſueverunt; ſive bona ea ſint, ſive mala.* Ecquis inficiabitur conſuetos laboribus, licet imbecilliores minús pati, quàm inſuetos fortiores? Gladiaturæ operam acriùs, perſeverantiuſque Laniſta navaverit; quàm qui contẽtioſius in literas incubuit; quamquam febris utrumque pari feritate fatigavit: cur Maritus id oneris ferre gravabitur, cui aſſueverat? Unde aliam hujus exercitationis eſſe methodum diſces, illius aliam? Quod Te pro morbi violentia tentigo deſtituit, Uxoris amplexus neglexiſti: quid ſi veluti poſt liminio revertatur? In priſtinum te reſtitues. Hanc ob rem.

6. Quando te dormientem Venus invadit, exagitatque, nec duce quidem phantaſia, verùm ſemine fodicante, eſſe potes Concubitor, quin properanti ad integram valetudinem Naturæ injũriam facias quàm leviſſimam. Id non aliter evenire, mihi perſuadeo, quàm ſtimulante, ac mictionem petente urina: propterea perducor, ut credam, ſemen talibus indiciis exturbatum, quum repletio quæcũque poſtulet inanitionem, etiam ſub damnabiliore morbo languentibus non nociturum. Confirmat hoc Ariſtoteles, qui probl. 9. ſect. 4. rei jam certæ rationem dat: *Cur*, inquit, *neque concùbere, neque evomere, neque ſternuere; neque*

que flatum emittere oportet, niſi res turgente corpore urgeat? Hùc ſpectat Trallianus, ex quo *Si redundantia quidem, & nimia plenitudo affuerit, conſequens eſt, immò neceſſarium, excerni.* Hùc Sanctorius, cujus in aphoriſmo 45. ſunt: *Coitus juvat excitatus a natura; a mente mentem, & memoriam lædit.* Hùc Marſilius Cagnati. 1. de ſanit. tuenda cap. 36. ubi Venerem, *illam*, ait, *Ego ſine noxa futuram exiſtimaverim, ad quam ſponte impellimur; non morbo coacti, non externis irritamentis invitati, ut lectione, auditione, viſu, tactu, reminiſcentia voluptatum.*

7. Surrrigunt Quammulti criſtas, ſupercilium adducunt, & offerunt illud Juvenalis ſat. 14.

Nemo ſatis credit, tantum delinquere, quantum
Permittas:

Ecquis intra temperantiam conſiſtet, dum conceditur, quod perplacet? Si ætate florida coitum *ſemel in die naturali*, uti loquitur Joan. Argenterius in Art. Medicinal. Gal. pag. 362. *exerceri poſſe, docuit experientia:* quid iis dandum, quibuſcum nondum venit in concordiam valetudo? Severioribus utendum imperiis eſt, quando ita comparati ſumus, ut quàm ſæpiſſimè ab inſtituto deſciſcamus.

8. Curios, Fabios, Catones, hirſutaque hujuſcemodi ruſticitate truces quoſcumque ſic audio, ut objurgationibus etiam contumelioſis ne hilum quidem commovear. Scribo ad Maritum, cui pro libera coeundi poteſtate languidius factum eſt deſiderium: ſcribo ad Virum, qui novit graviorem prioris morbi recidivatum; fatetur firmiſſimum non illud modò *Voluptates commendat rarior uſus*: ſed & aliud

Nimio ne luxu obtuſior uſus
Sit genitali arvo, & ſulcos oblimet inertes.

& defendit demum certos eſſe limites, quos ultrá citraque nequit rectum conſiſtere. Quî fiet, ut ſuſpicer, te in libidinem nimiam progreſſurum, quoniam ſeminis, quin turgeſcat, nullam ſuadeo effuſionem? Succeſſores iſtos, heredeſque Pythagoræ extrahat aliquantulum tacita, diligensque conſultatio; ſedebit demum in animo, ſe non u-

ſos vocibus Maritorum convaleſcentium; ſedebit ſimulaſſe feracem præceptionum Senectutem, & mores aliis voluiſſe ponere pro ſua ipſorum habilitate.

9. Hiſce decretis tum denique obtemperabo, ſi ex animo profitebuntur; ſe poſt exactum vitæ annum quinquageſimum, Mulieribus omnino caruiſſe. Ratum habent, Virum concumbendi tempus doceri a Muliere: ſi hanc ætate inſpecta flores menſtrui dimiſere; dimittat, fas eſt, illum Venus: ambo enim ab anno 14. ſuſceperunt munus; quinquageſimo deſiſtere debent ambo: quare incredibili oblectamento accipiunt canentem Horatium, eoque duce ingeminant

Deſine dulcium
Mater ſæva cupidinum
Circa luſtra decem flectere mollibus
Jam durum imperiis.

Sed cum illo vim ſibi fieri ſentiunt, excruciantur, & non adducuntur, ut quod peto, profiteantur. Permittant igitur ut cum Sanctorio aph. 3. de Venere, dicam: *Quanto quis majori coeundi cupiditate conflagrat, tanto ejus uſus immoderatus minùs lædit.* Et in ſeptimo: *Propenſi ad coitum, ſi temperent libidinem, illicò ſuccedit corporis agilitas.* Nec temperare libidinem, hic ſonat, omittere: dixiſſet enim: temperent a libidine: ſed frangere igneum rigorem, quo premuntur tubuli nervei, uti explicatum eſt ab initio: quare non benè Liſterus interpretatur ſecundùm primam explicationem. Jam verò quin te ſemen excutiat, concubitum puto non admittendum: quamobrē ſi immoderatus, dum reſpondeat ſanguinis fervori, non læſurus eſt: cur timeas ab moderato, cui uni te, Maritumque omnem dedere, judicandum eſt? Auſcultas Naturæ, ſiſne ſingulis diebus alvum, veſicamque ſemel exoneraturus, an bis, terve, quaterve: cur eidem non auſcultabis commonenti nocturna ſollicitatione? *An Ego Avarum*, ut ajunt, *quum veto te fieri*; *Vappam jubeo, aut Nebulonem?* Si graviorem Archiatrum jucundiùs accipis

offero;

offero Georgium Pictorium apud Scholam Salernitanam.

Spumigenæ Veneris quandoque incendia proſunt
Si non exceſſus damna tuliſſe velit.
Nam tumidos renes curant, calor intimus inde
Firmatur multum, Sydereumque caput.
Expellit curas, Iram contundit, amantem
Reddens audacem mox ſatiata Venus.

IN SUMMA

Maritis ad valetudinem integram redeuntibus, immo & languentibus, ſed calidiore, pinguique cibo nutritis concedi Venus poteſt, dum obrepit ſuo jure in ſomnis: vel dum per faſtidia, membrorumque ex occulta cauſſa gravitatem proditur in vigiliis.

QUÆSITUM XVIII.

Fluor Albus Muliebris eſtne ſemper gallicus? Eſtne gallicus, qui comitatur fluentia menſtrua? Eſtne a cauſſa, quæ neceſſarió, primúmque ſtabuletur in utero?

Mentes Hominum etiam doctiſſimorum poſſe vobis nocere, perſæpè monui: mortalium enim nemo eſt, qui aliquando non deſipiat aut ignorantia, aut affectu: quamobrem rata habere, quæ reliqui dixerint, omnia, nequit Credulis non obeſſe. Cedendum eſt auctoritati; non laceſſendi Superiores; alienus labor non deſpiciendus: Fatemur. Sed pro veritate ſubeunda invidia eſt; ſed non

ſepelienda, vel rejicienda conceſſa per ſummum Deum ſapientiæ ſemina; ſed non ad alienos ambulandum gradus, ad alienos non dormiendum ſomnos. En tria celeberrimorum documenta, in quæ juravit non primus modò (ut ipſe teſtis eſt ſibi) ſed unicus inter Archiatros Catanenſes Archiater. Habet, ſæpiuſque fortaſſe, quàm ferat occaſio memoriter recitat ex Pitcarnio, Baglivo, Sylvio.

2. Atque ex Pitcarnio quidem: *Non opus eſt diſtinguere inter Fluorem Muliebrem Gallicum, & non Gallicum; quum rarò, ſecus ac in Viris, poſſit fluor albus tolli, etiamſi virulentus non ſit, niſi remediis lui gallicæ propriis.* Et quamquam addit differentiam urbanitatis, femineique decoris cauſſa, tamen ſubdit: *Verùm hæc arbitrio boni viri, & circumſtantiis tutiùs definiuntur.*

3. Ex Baglivo: *Fluor albus uterinus, & gonorrhea gallica adeo ſimilibus comitantur ſymptomatis, ut quiſquis Medicorum ferè ſemper decipiatur in illorum diagnoſi; præſertim quum Mulierculæ verecundia perfuſæ gonorrhæam per impurum Scortum contractam fluoribus uterinis mentiantur. Ne ſuccedant impoſterum hæc incommoda, dabo ſignum infallibile tales morbos adinvicem diſtinguendi. Pete a Muliere an ſuperveniente menſtruo ſanguinis fluxu, perſeveret quoque fluor ille albæ materiæ: ſi dicat, quod ſic; ſignificato eidem, quod morbus, a quo divexatur, ſit gonorrhea gallica: ſi verò durante menſtruatione fluor albus evaneſcat, & eadem finita, denuo regrediatur, pro certo habeas, Mulierem fluore albo uterino laborare: cœtera ſigna fallunt; hoc verò conſtans eſt: Mulierum dolum apertè deludit.* Quorſum verò hæc recitaſſe, quoniam fluor ferè nunquam nō gallicus cum Pitcarnio? num ferè ſemper comitatur fluentem menſtruum? Sed erat aperienda doctrina in obſervantiam Culti, in gloriam Cultoris.

4. A Sylvio demum: *Uterus affici debet ſemper ad fluoris productionem: & quemadmodum fermentum illud uterinum, & quidem acidum prout magis vel minùs exiſtit auſterum, vel acre, vel alio modo vario vitioſum,*

ita

ita diverſimodè corumpet ſanguinem ad uterum accedentem.

5. Suntne tanti auctoritates, ut de veritate ſecuros admodum, certoſque Vos faciant? minimé gentium. Unamquamque deinceps libremus. Duo Pitcarnium, ejuſque immodicos Veneratores volumus: Alterum, ne practicam in Medicina exercitationem momenti majoris eam prædicent, quæ ſua omnia referat ad mathematicam. Nihil Cilindri, Coni, Priſmata, Pyramides, Vectes, Axes; nihil ſolida Hyperbolica, Parabolica, Semiellyptica ad cognoſcendos, fugandoſque morbos, ad revocandam, tuendamque ſanitatem. *Illud fateor*, cum Facciolato orat. 10. *morbos planè omnes, eorumque curationes formulis explicari poſſe ex arte mechanica ductis ſi cui tantum ſit otii, ut nihil novi ad Hominum ſalutem quum afferat, uſitata verba mutare velit: verùm tamen quum id fecerit, tam certum erit, Medicum idcirco eſſe mathematicum oportere, quàm certum eſt Sutorem, ac Textorem eſſe Geometram quod Sutrina, ac Textrina geometricis formis explicari poſſit.* Hùc ſpectat illud Tozzii in appendice ad commentarium aphoriſmi tertii libri primi: *Etſi quæ a Mechanicis deſumuntur, veriſſima in ſe ipſis ſint, & firmis, ſolidiſque demonſtrationibus, ac experimentis ſtabilita; quum nimirum mechanica, ut Ars ipſa ſuggerit, purè conſiderantur; ſi tamen illa eadem ad viventia corpora, eorumque phyſicas operationes reducantur, mirum quàm longè varient, ac deficiant, quum ab ipſis plurimum alterari, ac permutari poſſint; immo veluti labe quadam erroris inficiantur, ut propterea a præconcepto fine declinent, & multoties penitùs aberrent.* Hùc illud Baglivi lib. 1. Prax. cap. 7. impedimento 4. §. 3. *Pluribus ſcientiis eodem tempore operâ dantes, ſolent de altera per præcepta, legeſque alterius, præſertim illius qua maximè delectantur, judicare. Mathematici per circulos, & lineas de hiſtoria morborum, ſive de medicina prima diſſeruerunt; quod quidem an bonis avibus contigerit, doctorum Hominum judicium eſto.* Si a nota Medicis gonorrhea gallica, inter hanc, & fluorem

album apertiſſima data eſt differentia, cur uni Pitcarnio ſubſcribemus? an quia figuris, ponderibus, niſu, momẽto res finiri debuit? Alterum, exoramus ut nos mittat ad Riverium quantum ad hoc, ſicuti pluries mittit, quãtum ad plurima. Ecquid Riverius? *Perperam Nonnulli aſſerere auſi ſunt, temerè pronunciantes, corruptas eſſe Virgines, quibus fluores albi promanant. Id ipſum confirmat experientia a doctiſſimis Medicis prolata, & quotidiano uſu a nobis etiam confirmata, Caſtiſſimas, atque integerrimas Virgines, de quibus nulla corruptionis ſuſpicio eſſe potuit, hunc affectum paſſas eſſe.* Ecquid Sennertus? Qui ita pronunciat, temerè, & incauté pronunciat. Sed quum non ſit rejiciendus Pitcarnius, qui mihi dubius videtur, & feminarum contemptor potiùs, quàm veritatis aſſertor: verùm ſit amatoribus illius ſatisfaciendum, nihil ultra recitari oportere puto, præſertim quia modum infallibilem offerunt, quo gallicum alium a non gallico fluore dignoſcamus. Quid ſi Pitcarnio recedendum erat ab Ettmullero, quem ſæpiſſimé corripit, & aliquando admirantem vocat, ac ignorantem? Dixerat Ettmullerus: *Falſum eſt quod quidam putant, hunc fluxũ iis non convenire, niſi quæ jam virum paſſæ fuerint.* Dicẽdum Pitcarnio & paſſas, & impurum paſſas. Mirum, quò contradicendi libido perducit! Veniamus ad propoſiti partem alteram.

6. Si quiſquis Medicorum ferè ſemper ad monitorẽ uſque Baglivum deceptus eſt; hujuſce mali Medicus antehac nullus fuit: ſic habet: Joculator non eſt, qui totam diem jaculans ſemel tandem collineat. Erimuſne poſthac Medici? ita verò, ſi per Superos licet, datum eſt enim ſignum infallibile.

Quid dignum tanto feret hic Promiſſor hiatu? laudationem, & pronam fidem in eo, qui poſt quinquageſimum factitatæ Medicinæ annum potuit non gallicum a gallico fluore ſeparare. Atenim, deſperabimus, aſſecuturos morbum, ſi Mulier jamdiu vexata, menſtruis omninó

nò deſtituatur, aut prætericorum immemor reſpondere neſciat interrogatis? Si Baglivum præteriiſſe potuit Charletonus, potuit Foreſtus ejuſdem indicii Vulgatores; fugere non debebat Fernelius: nonne diurna verſabat, nocturnaque manu Ballonium. hunc mirificè commendabat, hunc pluries exſcribebat? cur fidem non habuit, dum in paradigmatis tom. 3. pag. 432. talia loquitur: *Narrat Fernelius fluorem Muliebrem a gonorrhęa virulenta diſtingui, quod hæc fluat menſibus etiamnum erumpentibus: Fluor autè Muliebris ceſſet fluentibus menſtruis: nos contra in miſella Muliere utrumque ſimul fluere obſervavimus; & ſaniosa excretio per fluorem muliebrem adeo fęda erat, ut nullus eſſet ferendo.* Auditores mei quæcumque ſeu medicamina, ſeu cauſſæ peccantis indicia tempore delentur potiùs, quàm confirmantur, inconſtantia reputate: rem certam, & infallibilem nemo ſilentio obliteraſſet: evenire non eſt negandum, ut quandoque gallica lues ſuum ſibi ſervet ingenium etiam dum ſanguinem menſtruum comitatur, & hujuſmodi colore fluor non obruatur: ſed hinc erutum dogma, cavete ne perpetuum admittatis; De non gallico ait Weinhart: *Nunc menſes comitatur, nunc ceſſantibus perſtat.* Heiſterus: *intermittere ſolet fluentibus menſtruis.* Hæ voces etiam poſt Baglivum non ſonant ſignum infallibile. Quid ſi cruor copioſus, atrorubens, & fętidus per biduum promanet; tertio die albus ſuccedat; quarto, quintoque cruentus iterum appareat; rurſus per aliquot dies albus ſequatur, & hunc ceſſantem excipiant dolores artuum arthritici: uti legimus apud Hoffmannum caſu 120. ſect. 3.? Ni velitis modò gallicum, modò benignum; non levi certè incitamento de ſyphillide ſententiam dicetis: tamen fuit Herois integerrima. Quid ſi varia præſertim colore fuerint menſtrua? *I ſuoi menſtrui ſono irregolari*, habeo apud Armilleum, conſil. 149. tom. 1. pag. 252. *tanto nel tempo, che nella qualità, e quantità; eſſendo il ſangue alcune volte pallido, e feroſo, altre florido, ed altre oſcuro.* Cur, & femina quidem, non reſpondeat

ſpondeat albeſcere ſanguinem ex intervallo erumpentem, ob humoris præter naturam continenter fluentis admixtionem? Sed ipſa ſe fallet, & Medicum. Quid ſi utero undique ſcirrhoſo, & vagina fermè putri non evadat ſingulis menſibus ſanguis, ſed liquor perpetuus, & acer adeo, tenaxque, ut ſub Mortis falcem demum detrudat? Labes celtica definiretur; verùm injuria, uti auctor eſt Graaſſius. Sit igitur, ut ſermonem in pauciſſima contraham, inſtar omnium, qui rem hanc examinatiús deſcripſerunt, Aſtruc de morb.Venereis lib.3. cap.1.

7. *Haud me latet quid a Scriptoribus nonnullis vulgo afferatur ad inſtituendam, ut ipſi putant, certiſſimam utriuſque morbi diagnoſim: volunt nempe fluxum gonorrhoicum, & virulentum eſſe quoties permanet conſpicuus fluentibus etiam Catameniis: Contrà verò fluorem muliebrem ſeu album eſſe, quoties evaneſcit, ſeu potiùs videtur evaneſcere prodeuntibus menſtruis, non rediturus niſi menſes ceſſaverint. Sed hæc quantavis proferantur confidentià ad gonorrhæam virulentam fluore muliebri dignoſcendam nequaquam poſſunt conducere.. in quo conſentientem habemus experientiam.* Enimverò licet gonorrheæ materia per diſtincta loca ſoleat excerni, fluor per eoſdem, per quos menſtrua ductus, plerumque abeat, uti docet unus omniũ ſuper his accuratiſſimus Graaſſius: nihilominus, quia gonorrhæa poteſt etiam abſque improbo coitu generari, deſideratur diſcrimen a materiæ nequioris qualitate petitum, ut ſanguine vel admixto colorem retineat albidulum: id non eſt, unde procul omni errandi formidine finiatur; nihil enim eſt, quamobrem aliquando non fiat, ut ſanguinis a magis rectis carceribus evadentis fervore, quod gallico veneno producitur, interſiſtatur, ſuiſque in ſedibus hæreat: nihil quamobrem aliquando non tingatur illo rapidiùs inter partes albas ſeſe agente: nihil quamobrem non aliquando ita exiguum ſit, ut nequeat ſanguinem immutare; ſicut & humor a benigna gonorrhæa ita multus, ut ad certam quamdam adigat albitudinem.

8. E-

8. Eruntne tandem, inquitis, quibus gallicũ humorẽ determinemus? Præclariorum tuba concrepat, gonorrhęa virulenta prehenſas Virum ſuſtinere non poſſe; paucum, tenacem, graveolentem, ſubviridem humorem effundere, de acerbitate circa partes pudendas, æſtuque eo loci nimio lamentari. Multatas fluore albo, multum emittere; de lumborum dolore conqueri; in maciem properare. Quas excretio ſeminalis lymphæ corripuit; eæ album, limpidum, ſubſtantia mediocrem, odore non gravem excernunt, nec ſine quadam voluptaria titillatione. Iſtane credemus infallibilia? nequaquam: Et gallicum virus traductum extrinſecùs, ac ſuſceptum perducit ad maciem, eaque omnia, ad quæ fluor albus: & hic ad ulcera, formidandaque illius ſymptomata. Quid agemus? Mea quantulacumq: eſt, tubis potioribus circumfuſa ſtipula, vileſcit; quãquam enim loco mediocris; merito nihilominus infima eſt, ac deſpicabilis: ſed quia neceſſe eſt illam immurmurare; jam aperit, gallicum virus ſincera Mulieris profeſſione determinari: Si hæc Medicum eludat, *ſibi imputet*, ait Graaffius, *digna enim talis eſt, ut nequitiæ ſuæ debitas pęnas luat*: Ecquis neſciat, omnia quum Confeſſario, tum Medico eſſe denudanda?

9. Manet nos uterus, vindiceſque ſperat, ac reparatores: dilabamur ad quod reliquum propoſuimus. *Sylvii de le Boe* ſententiam fortaſſis inexplicitam tranſmitto: & ad eos, qui Sylviani volunt audiri, exorans patientem aurẽ, ſic eloquor. Fluoris albi *natura*, Ettmulleri arbitratu *a nemine legitimè producta fuit, & explicata*: propterea ſi viæ per quas itum eſt, non perduxere, quò cupimus; liceat alias ingredi, ſed non ſine Peritiorum monitionibus. Primùm cavete, ne cum Hoffmanno putetis excretionem hanc inter ſalutares, *quibus*, ut loquitur, *ſe Natura ab humoribus excrementitiis, ſalſis, acribus, corruptis vindicat*: quamobrem ad laudabilem medicatum, *Hinc*, ait, *nemini non poteſt eſſe perſpicuum quàmgraves ii committant errores, qui has evacuationes externis conſtringentibus cohibere moliuntur*:

liuntur: probandum ſanè arbitror documentum poſtremum; excludendum omninò quod primum eſt. Inſignis viriū languor, ulcera, macies, genitalium apoſtemata, mors non videntur motibus ſalutaribus adſcribenda: Et quò illud adverſus citatum caſum centeſimum vigeſimum: *Vxor ad roborandum uterum, ipſi imponat epithema ex vino rubro gallico, mentha, caryophillis, chamomilla romana, & roremarino coctum?* nonne ut extrinſecùs queat adſtringere? Adoleſcētes quos rectæ methodi cura ſollicitat, habete ratum, quæ per uterum ſub hoc fluore deturbantur, expelli non abſimiliter, atque Pleuriticorum quorumdam materia integro pulmone expectoratur: non licet hanc intus repellere; ſed nec critico, ſalutarique motu partam evulgare. Ubi ab his caviſtis; in ſequentem meum ſermonem deſcendite.

10. Admitto triplicem fluorem: Gallicum; Seminalē, &, antonomaſticè Album. Primum eruo ab iniqua venere: Alterum a lympha ſalſa, quæ oblectamenti ſuſcitatrix eſt, aut præ copia, aut præ quovis alio etiam ſolidorū peccato, effluente. Tertium a genito acri veneno, in primarū viarū latibulis, quod non ſecus, atque Cantharides ad veſicam, ad infernam alvum Cathartica, humores ad ſpermatis conceptacula compellat, poſtquam interturbavit, ac perdidit. Poſtremum hunc de quo lis eſt, non voco Muliebrem cum Heurnio, & Cyrillo, quamquam repeto ab univerſo corpore, quia ſexum in utrumque ſæviiſſe comperio: Non voco uterinum, quia ſæpiſſimè fieri oſtendam, ut uterus ſub tragediæ finem inter actores enumeretur. Confirmemus iſthæc judicia prætermiſſis gonorrhæis. Succus, cui malum debet attribui, ſit oportet ejuſmodi, ut ſtomachi morſum Jejunis pariat, frangat appetentiam, & in ore ulcera fervida excitet, commonente Hippocrate, ubi morbum explicat. Atque huc ſpectat, quia in ſalium furorem ſpectat aphoriſmus 56. quinctę: *Si fluori muliebri ſupervenerit convulſio, malum.* Sit qui ſuppreſſus valeat diabetem excitare obſervante Ballonio, & ſcribente *Diabetes illius loco multo funeſtior ſucceſſit; manifeſtum ſuis ſe ſignis exprimens:*

ſiens: tres, aut quatuor menſes exercuit, & ad mortem comitatus eſt. Sit, qui aſſurgat poſt abuſum Catharticorũ, ut accipimus a Platero apud Sennertum. Sit demum tam acris, ut perducat ad maciem, ut muliebria exulceret, ac putrefaciat.

11. Jam verò explanatiùs, & uberiùs: ſi neceſſariò debet in culpa eſſe uterus, & quidquid ſervit ſemini muliebri generando; Succus hic, vel repetendus a teſtibus Mulierum, & ille quidem, cui refertur maximam partem in acceptis incitamentum ad venerem, uti de iuibus conſlat, nam ſi illum amittunt, non veniunt ad marem appetendum: vel a plicis externis ipſius uteri; vel a glandulis quum ad oſtium uteri; tum a botriformibus in vagina: porro non licet alibi conquirere. Quid ſi fluor obſervatus eſt in Puellis, quarum teſtes ad munus nondum aſſurrexerunt, ſicut ovarium in tenerrimis gallinis? *Occupat hic fluxus*, inquit Ettmullerus, *omnis ætatis, & omnis ſtatus femellas, tredecim annorum, novennes, ſeptennales, triennales:* Et addatis per me licet hereditarium a primo lucis aſpectu in Infantula, cujus Mater offertur Hoffmanno caſu 108. pag. 502. in conſiliis. Quid ſi uterus, aut in plicas admittendas nondum venit, ut in puellulis; aut diſtentus eſt, ut in gravidis? Quid ſi glandulæ vel inconſpicuæ, ut, niſi colluvie, non dilatentur, ac turgeant; quod fateri in immaturis debemus: vel ſatis emunctæ, ut in ſubactis uxoribus? *Virgines*, ait Sylvius, *& Uxores, Viduæ, & Juvenculæ, Conſiſtentes, & Seneſcentes, Fertiles, & Steriles ipſum patiuntur ſatis ſæpè moleſtum.* Sub tam variis circumſtantiis, uterique multiplici ſtatu, cauſſam, quę ſemper eadem pariat ſymptomata, mihi non perſuaſerim. Quid poſtremò ſi Medicorum celeberrimi, ejuſmodi fluxum Viris attribuunt? Audite Mercurialem tom. 2. conſultat. 45. pag. 101. *Egò ſum hujus ſententiæ etiam Viris eum affectum contingere, qui Mulieres frequenter exercet: ſolent enim Mulieres præter ſeminis profluvium, fluorem pati, quem idcirco fluxũ*

mu-

muliebrem, *ſeu menſes albos appellant*, *qui fluxus nihil aliud eſt*, *quàm deſcenſus ad uterum materiæ pituitoſæ*, & *morbidæ* ...... *quem fluorem*, *haud ſecus evenire ſemper exiſtimavi*, *quàm demiſſa ex toto corpore*, *aut ex aliqua parte materia pituitoſa ad vaſa ſpermatica.* Audite Montanum cònſil. 288. pag. 703. de quodam Viro habentē. *Liberè dico*, *quod credo*, *illum non pati veram gonorrhęam*, *ſed ad alborum fluxionem iſtum veniſſe opinor... fluunt ejuſmodi Alba*, *ſi eſt Mulier per vulvam*; *ſi eſt Vir per penem.* Uterum quandoque non lædi, evincit Galenus aſſerens 6. de loc. affect. cap. 5. pag. 41. *Accidit interdum fęminis Muliebre vocatum profluvium*, *vel utero handquaquam affecto*, *quum videlicet úniverſum corpus per ipſum expurgatur*, *evacuaturque*: *quemadmodum interdum per renes quoque evacuatur... Etiam intacto utero*, *ſed univerſo corpori adhibitis remediis ſanavimus.* Evincit experientia, per quam novimus non intermiſſam fęcunditatem ſub fluore: nec diſtamus a Graaſſio, cujus ſunt: *Si præter natúram fluxus ille per vaginam deturbetur*, *Uterus ipſe* & *excipere*, & *retinere ſemen poterit*, *itaut conceptio nequaquam impediatur*; *aut fętus ab ejus ſuppreſſione lædatur*: *cujus rei exempla quandoque vidimus.* Ne multa: Si nec impeditur conceptio, nec abſoluta fœcundatione mala recens pariuntur, culpandæ ſané ſunt glandulæ, quæ pro uteri veſtibulo jacent, & quæ ſunt in vagina. Quis contendat præcipuam morbi cauſſam neceſſariò ab utero exorituram? Verúm cur cum ſatis multis non arbitrabimur, generari quoſdam ſales in glandulis Meſenterii, aut alio quovis primarum viarum latibulo, quum vitio digeſtionis, tum depravati ſucci nutritii delabentis per nervos? Ejuſmodi ſalibus adſcribetur humorum diſſolutio, & ad vaſa omnia ſeu uterina, ſeu ſpermatica compulſio: ab his non infeliciter explicabitur, quamobrem cachecticus habitus oboriatur, perduntur enim circumeuntium compages. Stomachi morſus, atque oris ulcera ſunt ab halitu acriore, qui ab imis viſceri-

bus evadat. Appetentia proſternitur, quód acre, dum nimium eſt, peſſum dat liquorem exurinum: nec Solidorum robur laudabile: quare congeſtio acidoglutineæ materiæ, & a ſtimulo vomitus. Dolor in lumbis & a copia fatigante, & a qualitate eſt, unde etiam Macies, ab eroſione ſcilicet, atque nimia copia, quæ faceſſit a corpore. Hęc ad evincendum quod propoſuimus, ſatis: non negamus ab utero quandoque primum morbi fomitem: ſed talia ii viderint, quorum eſt agere de quacumque fluoris generatione.

IN SUMMA

Non quicumque Fluor Albus eſt gallicus. Gallicum infallibiliter detegi, quòd fluentibus menſtruis non interſiſtat, aut occultetur, planè falſum eſt. Qui longè diſtat a benigniore gonorrhæà rarò admodum cauſſam primariam repetit ab Utero.

FINIS

Digitized by Google

*D*ISpoſui naſum ſecare fœtentem; timeat, qui ſtrumoſus eſt: volo Corniculæ detrahere garrienti; rancidulam ſe intelligat Cornix: dico quoſdam ſcelere, perjurio, falſitate ad dignitatem neſcio quam perveniſſe; quid ad Te, qui te intelligis innocentem? Rideo Advocatum, qui Patrono egeat: quadrante indignam eloquentiam nare ſubſanno; quid ad Te, qui diſertus es?

S. Hieronymus Lib. 1. Epiſt. 16.

Digitized by Google